

Актуальна

Культурныя ініцыятывы грамады

Абвешчаны збор прапаноў для фарміравання праекта "Культурныя ініцыятывы для Беларусі".

З мэтай падтрымкі грамадскай ініцыятывы і наладжвання сумеснай працы дзяржаўных органаў, арганізацый культуры розных формаў уласнасці і грамадзян па вырашэнні надзённых пытанняў культурнага жыцця Беларусі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ініцыіруе збор прапаноў для фарміравання праекта "Культурныя ініцыятывы для Беларусі" для яго рэалізацыі ў 2017-м і наступных гадах.

Ініцыятарамі прапаноў могуць выступаць дзяржаўныя органы, арганізацыі культуры розных формаў уласнасці, у тым ліку грамадскія аб'яднанні, і грамадзяне Рэспублікі Беларусь, а таксама замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства, якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Прапановы павінны закранаць пытанні развіцця беларускай культуры ў Рэспубліцы Беларусь ці інтэграцыі беларускай культуры ў сусветную культурную прастору і могуць уключаць у сябе фармулёўку праблемы, якая перашкаджае развіццю культуры на сучасным этапе, і накірунку яе вырашэння шляхам прыняцця адпаведных юрыдычных, эканамічных ці арганізацыйных мер з боку дзяржавы, або новага культурнага праекта, які вызначаецца надзёнасцю, арыгінальнасцю, мае сацыяльны і (ці) эканамічны эффект, і шляхоў яго рэалізацыі. Пры адборы прапаноў перавага будзе надавацца тым, рэалізацыя якіх абяспраецца на шматканальнае ці пазабюджэтнае фінансаванне.

Вынікі адбору будуць абвешчаны на афіцыйным сайце Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь (www.kultura.gov.by). Прапановы для фарміравання праекта "Культурныя ініцыятывы для Беларусі" просяць дасылаць да 1 верасня 2016 года ў Міністэрства культуры (па пошце на адрас 220004, Мінск, праспект Пераможаў, 11, або на электронны адрас: ministerstvo@kultura.by з паметкай "Культурныя ініцыятывы для Беларусі") або ва ўстанову адукацыі "Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў" (па пошце на адрас: 220007, Мінск, вуліца Рабкораўская, 17, або на электронны адрас buk@buk.by з пазнакай "Культурныя ініцыятывы для Беларусі") па наступнай форме: назва культурнай ініцыятывы; праблема, на вырашэнне якой накіравана ініцыятыва; аўтар і (ці) выканаўца праекта; меры па рэалізацыі праекта; тэрмін рэалізацыі; аб'ёмы і крыніцы фінансавання; вынік рэалізацыі, чаканы сацыяльны і (ці) эканамічны эффект.

Тым часам журналісты "К" падрыхтавалі свае прапановы адносна гэтай акцыі. Прачытаць іх можна на старонках 3, 10 — 11.

Тры іпастасі Грушаўкі

Неўзабаве ў закінутай сядзібе Рэйтанаў у вёсцы Грушаўка ненадоўга завіруе жыццё. 20 — 21 жніўня там пройдзе штогадовы фест, які спалучыць традыцыйнае і сучаснае мастацтва. А далей — ізноў цішыня да чарговага візіту валанцёраў, неабыхавых да роднай гісторыі... І мясцовыя ўлады, і проста неабыхавыя людзі мараць, што гэты каштоўны помнік спадчыны назаўсёды стане важным культурным цэнтрам свайго рэгіёна і ўсёй краіны. Ідэя яго адраджэння цалкам адпавядае ўмовам праекта "Культурныя ініцыятывы для Беларусі", які быў абвешчаны на гэтым тыдні Міністэрствам культуры краіны ў рамках Года культуры.

Фота Сяргея ЧАРАНОВІЧА, Кастуся АНТАНОВІЧА і прадстаўленае Арт-суполкай імя Тадэвуша Рэйтана

Невядома, калі новы старшыня Бярозаўскага райвыканкама Леанід Мартынюк патрапіў бы ў райбібліятэку, каб не заўважыў у Камсамольскім скверы летнюю чытальню. Школьнікі-валанцёры, якія сталі на час вакацый памочнікамі бібліятэкараў, не далі прайсці кіраўніку раёна міма. У выніку ўстанова займела яшчэ аднаго афіцыйна аформленага чытача.

Яўген РАГІН

Старшыня, які заступіў на пададу лічаныя месяцы таму, забыўся на кароткі час пра жніво і надой, прагледзеў часопісы і пе-

#2016годкультуры

Сядзь, пачытай!

рыёдыку, потым даведаўся, дзе знаходзіцца цэнтральная бібліятэка. Так што адзін з дзелявых візітаў у Леаніда Мартынюка адбыўся ў гэту ўстанову культуры. Дырэктар цэнтральнай раённай бібліятэкі Ірына Макарэвіч паабяцала неўзабаве раскрыць "сакрэты" чытацкіх прыхільнасцяў старшыні райвыканкама. Дык хто цяпер скажа, што Ірына Макарэвіч — не стратэг? Так, ідэя летняй чытальні цалкам апраўдала сябе, бо за няпоўны месяц яе штодзённай дзейнасці агульнае чытацкае кола раённай і дзіцячай бібліятэкі (праект чытальні — сумесны) павялічылася на

Сітуацыя

Знесла дах, але мастакі займелі "глебу"

У Гродна, акрамя цудоўна захаваных хрысціянскіх храмаў, акрамя замкавых муроў, няма помнікаў архітэктуры грамадзянскай і прамысловай. Старыя воданпорныя вежы, што на мяжы гістарычнага цэнтра і сучаснай забудовы, у сваім класе рэч не менш каштоўная, чым згаданыя вышэй сакральныя і абарончыя аб'екты. Добрай захаванасці вежаў спрыяла тое, што напрыканцы 1980-х іх перадалі абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў пад творчыя майстэрні. Ведаючы, якія людзі ў тых вежах працавалі і працуюць, упэўнены: з часам для Гродна гэта будзе такая ж адметнасць, як для Парыжа так званы "Вулей" (комплекс мастацкіх майстэрняў на паўднёвым захадзе горада ў пачатку мінулага стагоддзя).

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Перадача гістарычных будынкаў мастакам была цудоўным падарункам творчаму саюзу, але, на жаль, у юрыдычным сэнсе справа не была даведзена да ладу. Бо факт змены ўласніка не быў зафіксаваны ў Дзяржаўным кадастры. Чаму — сёння ўжо і не высветліш. Але атрымалася так, што рэальны ўласнік у аб'екта ёсць, але яго правы юрыдычна належным чынам не абаронены. Калі ж надышлі 1990-я, гэта неакрэсленасць магла абярнуцца для Саюза мастакоў стратаю згаданых майстэрняў. Мяркую, што ніхто з тагачасных аматараў агрэйскай метадыкі накуплення першапачатковага капіталу не пакаў вока на воданпорныя вежы толькі таму, што прыстасаваць іх пад камерцыйны аб'ект не надта лёгка. Значна больш цікава было

змагацца за будынкі цэнтральных вуліц горада — Ажэшка і Савецкай.

Кіраўніцтва абласной філіі Саюза мастакоў, разумеючы, чым можа скончыцца такая юрыдычная неакрэсленасць, не аднойчы спрабавала правесці згаданую маёмасць праз Дзяржаўны кадастр. Але не атрымлівалася. Складвалася ўражанне, што чыноўнікі, да якіх звярталіся мастакі, свядома зацягваюць час і прамаруджаюць справу. Мастакам тлумачылі, што сёння ў справядстве іншыя правілы і стандарты, чым у савецкі час. Адпаведна, афіцыйныя паперы савецкай пары нельга лічыць паўнаважымі дакументамі: недзе, на сённяшні лад, не стае подпісу ці пячаткі, а тут ёсць толькі ксеракопія, а трэба арыгінал, і гэтак далей.

Невядома, колькі гэта магло доўжыцца, каб не ўраган, які знёс дах адной з вежаў. У выпадках, калі страта адбываецца праз буйства стыхіі, палову выдаткаў на рамонт ці адбудову бярэ на сябе дзяржава. Другую палову грошай уносіць уласнік. І тут высветлілася, што будынкі ў юрыдычным сэнсе з'яўляюцца нічыйнымі...

На шчасце, праблема была вырашана цывілізавана: дзяржава поўнасцю ўзяла на сябе фінансаванне рамонтна-папсаванага даху (сто працэнтаў замест магчымых у такой сітуацыі паловы), а будынкі нарэшце афіцыйна перайшлі на баланс Саюза мастакоў.

Па словах старшыні Гродзенскага абласнога аддзялення творчага саюза Мікалая Бандарчука, калі прадстаўнікі мастакоў прыйшлі ў тое кадастравае ведамства разам з прадстаўніком аблвыканкама, усе пытанні, што раней лічыліся невырашальнымі, імгненна займелі акрэсленасць. На чарзе страхаванне будынкаў. Да таго ж творчы саюз і ўладныя структуры абмяркоўваюць перспектывы комплекснай рэстаўрацыі воданпорных вежаў — гэта ўсё ж такі помнікі гісторыі і культуры.

Заканчэнне — на старонцы 2.

свежым паветры. Па-другое, яна дае навыкі зносін з людзьмі, а такі досвед для далейшага жыцця — заўжды неацэнны. І па-трэцяе, такая дзейнасць — досыць эфектыўная форма прафесійнай арыентацыі: і ў бібліятэкары можна потым ісці, і ў рэкламшычыкі. Справа ў тым, што сярод абавязкаў валанцёраў — не толькі кнігавыдача ды запіс новых чытачоў, але і піяр бібліятэкі, кніг, чытання. Таму бярозаўскія валанцёры раздаюць мінакам бібліятэчную выдавецкую прадукцыю: улёткі, закладкі, буклеты з адрасам ЦРБ і дзіцячай бібліятэкі. Усё правільна: чалавек павінен ведаць дарогу ў бібліятэку — рана ці позна ён сюды прыйдзе.

У вас яшчэ няма летняй чытальні? Дарэмна!

УВАГА! /

ПРАЦЯГАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ. /

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна вылісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

"К" інфармуе

Дырэктар і мастацкі кіраўнік Беларускага дзяржаўнага ансамбля "Песняры" Вячаслаў Шарапаў не працягнуў свой кантракт з ім. Скандальнай падагледзі ў гэтай падзеі няма, бо музыкант ужо даўно вырашыў для сябе, што сваю місію — па захаванні творчага здобытку вялікага калектыву і ўзбагачэнні яго новымі ідэямі — ён выканаў напоўніцу. І вось цяпер надшыю час даць дарогу маладым.

Алег КЛИМАЙ

Адзін, без гурта, ці адразу ў трыя?

Вячаслаў Шарапаў.

Анатоль Кашапаў.

Леанід Барткевіч.

Асноўныя задачы, якія ставіў перад сабой Вячаслаў Вячаславіч, складаліся ў наступным. Па-першае, вярнуць на радзіму таварны знак "Песняроў": на працягу 6 гадоў вялася барацьба з шматлікімі клонамі ансамбля, якая скончылася, збоўшага, перамогай. (Тыя, хто сумняваецца ў такім выхадзе, павінны прызнаць, што, прынамсі, амаль усім "прадаўжальнікам справы Уладзіміра Мулявіна" канцэртны шлях у Беларусь практычна закрыты.) Па-другое, забяспечыць публіку "песняроўскім" матэрыялам — мінулым і сённяшнім, які гучаў бы з экрану тэлевізараў, па радыё ды падчас "жывых" выступленняў — у выкананні менавіта спадчыніка стварэння Мулявіна — БДА "Песняры". І, па-трэцяе: стварыць працаздольную ды таленавітую каманду, якая, з аднаго боку, не дала б памерці творам геніяльнага калектыву, а, з іншага, новымі кампазіцыямі прымножыла яго славу. Можна шмат, доўга ды

нудна спрачацца пра якасць апошніх, параўноўваючы іх з "залатымі" хітамі "залатых" "Песняроў", але і ад факту, што Шарапаў захаваў на глыбу брэнд флагмана беларускай эстрады, не адмахнуцца.

Пра тое, у якім ён сёння знаходзіцца стане, меркаванні, зноў-такі, розныя. Былы мастацкі кіраўнік мяркуе, што, утрымаўшы ўвагу сталай аўдыторыі глядачоў, цяперашні склад чакае "барацьба" за публіку маладую. "Патроны ды стрэльбы" ёсць: удзельнікі калектыву, на думку экс-дырэктара, упэўнена сябе адчуваюць у сучасным песенным свеце, спакойна разбіраючыся ў новых сты-

лях ды кірунках, выкарыстоўваючы інавацыі ў творчасці БДА. Але пры гэтым, лічыць Вячаслаў, свежыя песні ансамбля павінны несці ў сабе тое, чым былі поўныя правяраны часам кампазіцыі — славянскі дух, сардэчнасць, душэўнасць, дабыню, каханне ў яго высокім сэнсе.

Сыходзячы з "Песняроў", Вячаслаў Вячаславіч рэкамэндаваў на месца дырэктара і мастацкага кіраўніка цяперашняга музычнага кіраўніка ансамбля Рамана Козырава. Але зусім пакідаць вялікую музыку цяпер радыёвядучы Шарапаў не збіраецца. Ён не толькі будзе рады даць карысны савет сваім былым музыкантам, калі тыя да яго звернуцца, але і задумаў зусім сенсацыйнае: праект, у якім разам з ім будуць задзейнічаны Леанід Барткевіч ды Анатоль Кашапаў — зоркі айчыннай эстрады, птушаньты гнязда Мулявіна, абодва — заслужаныя артысты краіны. Пакуль канкрэтная дзейнасць будучага трыя толькі абмяркоўваецца. Шарапаў абяцае, што будуць і канцэрты, і аўдыя- і відэазапісы. Упор плануецца рабіць на новы рэпертуар. Але і ад "песняроўскіх" "нятленак" артысты не адмовяцца. Набяраюцца цяпер у чаканні дэбюту старога новага, або новага старога?..

ІНФАРМАЦЫЯ

Выгляд працэдур дзяржаўнай закупкі: адкрыты конкурс

1. Звесткі пра заказчыка:

- 1.1. поўнае найменне: Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь;
- 1.2. месца знаходжання: 220004, г. Мінск, пр. Пераможцаў, 11;
- 1.3. уліковы нумар плачельчыка, заказчыка: 100618574;
- 1.4. прозвішча, імя, імя па бацьку кантактнай асобы: Чарвякоў Віталі Анатольевіч;
- 1.5. нумар кантактнага тэлефона / факса: +375172048607/2032559;
- 1.6. адрас электроннай пошты: ministerstvo@kultura.by.

2. Звесткі аб прадмеце дзяржаўнай закупкі:

- 2.1. прадмет закупкі (назва): аказанне паслуг па вытворчасці фільмаў (у адпаведнасці з артыкулам 17 Закона Рэспублікі Беларусь ад 14 чэрвеня 2004 г. "Аб кінематаграфіі ў Рэспубліцы Беларусь");
- 2.2. код прадмета закупкі (падвід АКРБ 007-2012) і назва прадмета закупкі ў адпаведнасці з ім): 59.11.11.000 Паслугі па вытворчасці кіна- і відэафільмаў;
- 2.3. аб'ёмы закупкі (у натуральным (з указаннем адзінкі вымярэння) або грашовым выражэнні):
  - ігравыя фільмы — 4 фільмы (у фармаце 4 тэлевізійныя серыі не менш за 44 і не больш за 52 хвіліны серыя — 100 хвілін) і 1 фільм (у фармаце 8 тэлевізійных серыі не менш за 44 і не больш за 52 хвіліны серыя);
  - неігравыя фільмы — 12 фільмаў (4 фільмы ў фармаце 52 хвіліны і 3 фільмы ў фармаце 26 хвілін і 5 фільмаў у фармаце 39 хвілін);
  - анімацыйныя фільмы — 10 фільмаў (1 фільм у фармаце 6 хвілін 30 секунд, 2 фільмы ў фармаце 10 хвілін 00 секунд і 7 фільмаў у фармаце 12 хвілін 59 секунд).
- 2.4. месца пастаўкі тавараў (выканання работ, аказання паслуг): г. Мінск, пр. Пераможцаў, 11;
- 2.5. крыніца фінансавання закупкі: рэспубліканскі бюджэт;
- 2.6. прыкладныя тэрміны ажыццяўлення закупкі: III — IV квартал 2016 г.;
- 2.7. патрабаванні да вы-

творцы фільма:

- вытворцам фільма (прадзюсарам) або адным з вытворцаў фільма (прадзюсараў) з'яўляецца юрыдычная асоба Рэспублікі Беларусь, пры гэтым атрыманым сродкаў з'яўляецца рэзідэнт Рэспублікі Беларусь;
- работы і паслугі ў рамках вытворчасці фільма ажыццяўляюцца рэзідэнтамі Рэспублікі Беларусь і на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь (за выключэннем выканання работ і аказання паслуг, якія ў Рэспубліцы Беларусь не выконваюцца або не аказваюцца, а таксама выпадкаў, калі вытворчасць фільма ажыццяўляецца сумесна з замежнымі вытворцамі (прадзюсарамі);
- наяўнасць вопыту працы ў галіне кінематаграфіі не менш за 5 гадоў;
- не менш за 70% складу здымачнай групы складаюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, за выключэннем выпадкаў, калі вытворчасць фільма ажыццяўляецца сумесна з замежнымі вытворцамі (прадзюсарамі);
- наяўнасць уласных фінансавых і (або) прыцягнутых кадравых і матэрыяльных-тэхнічных магчымасцяў, неабходных для выканання дамовы на працягу ўсяго перыяду яе дзеяння.

3. Звесткі аб конкурсе:

- 3.1. тэрміны і месца размяшчэння конкурсных дакументаў: запрашэнне да ўдзелу ў адкрытым конкурсе ва ўстаноўленым парадку размяшчаецца на афіцыйным сайце ў глабальнай сетцы Інтэрнэт, створаным для размяшчэння на ім інфармацыі аб дзяржаўных закупках, у тэрмін не менш чым за трыццаць календарных дзён да дня адкрыцця конкурсных прапаноў;
- 3.2. конкурсныя (аўкцыённыя) дакументы размяшчаюцца:
  - 3.2.1. на мове (мовах): беларускай і (або) рускай мовах;
  - 3.2.2. па адрасе: <http://www.icetrade.by>;
- 3.3. прапановы:
  - 3.3.1. месца (адрас) і парадок размяшчэння: прапанова падаецца ўдзельнікам праз яе размяшчэнне на афіцыйным сайце ў тэрміны, названыя ў запрашэнні, у парадку, устаноўленым конкурснымі дакументамі. Прапанова размяшчаецца ў форме электроннага дакумента ў адпаведнасці з патрабаваннямі конкурсных дакументаў;
  - 3.3.2. тэрмін для падрыхтоўкі і падачы прапаноў: да 01 верасня 2016 г.;
  - 3.3.3. да ўдзелу ў адкрытым конкурсе дапускаюцца:
    - 3.3.3.1. юрыдычныя асобы, якія адпавядаюць кваліфікацыйным патрабаванням да ўдзельнікаў. Удзельнікамі не могуць быць асобы, названыя ў пункце 3 артыкула 14 Закона Рэспублікі Беларусь ад 13 ліпеня 2012 г. № 419-3 "Аб дзяржаўных закупках тавараў (работ, паслуг)";
    - 3.3.3.2. юрыдычныя або фізічныя асобы, якія ўзялі на сябе ініцыятыву або адказнасць за фінансаванне і вытворчасць фільма і ажыццяўляюць у якасці асноўнага віду дзейнасці кінематаграфічную дзейнасць.
    - 3.3.4. кваліфікацыйныя даныя ўдзельнікаў, уключаючы пералік дакументаў і звестак для іх праверкі (калі заказчык (арганізатар) праводзіць такую праверку):
      - у адпаведнасці з артыкулам 15 Закона Рэспублікі Беларусь ад 13 ліпеня 2012 г. № 419-3 "Аб дзяржаўных закупках тавараў (работ, паслуг)";
      - рэгістрацыя ўдзельніка юрыдычнай асобы як рэзідэнта Рэспублікі Беларусь павінна быць не менш за 5 гадоў;
      - вопыт статутнай дзейнасці па вытворчасці тэлевізійных і / або кінафільмаў у гульнявой форме - не менш за 5 гадоў;
      - 3.3.5. інфармацыя аб удзеле ў конкурсе (электронным аўкцыёне) суб'ектаў малога і сярэдняга прадпрыемства: на агульных падставах;
    - 3.4. іншыя звесткі, устаноўленыя заказчыкам:
      - конкурсная прапанова павінна ўключаць наступныя матэрыялы:
        - літаратурны сцэнарый фільма ў 5 экзэмплярах на папярэвым носьбіце і адным — у электронным выглядзе ў фармаце pdf (праваўладальнік (праваўладальнікі) для апавяшчэння аб належным ім выключным праве на сцэнарый мае права па сваім меркаванні выкарыстоўваць знак аховы аўтарскага права, які змяшчаецца на кожным экзэмпляры сцэнарыя і абавязкова складаецца з трох элементаў: лацінскай літары "С" у акружнасці, імя (наймення) праваўладальніка (праваўладальнікаў), года

троннага дакумента ў адпаведнасці з патрабаваннямі конкурсных дакументаў;

3.3.2. тэрмін для падрыхтоўкі і падачы прапаноў: да 01 верасня 2016 г.;

3.3.3. да ўдзелу ў адкрытым конкурсе дапускаюцца:

3.3.3.1. юрыдычныя асобы, якія адпавядаюць кваліфікацыйным патрабаванням да ўдзельнікаў. Удзельнікамі не могуць быць асобы, названыя ў пункце 3 артыкула 14 Закона Рэспублікі Беларусь ад 13 ліпеня 2012 г. № 419-3 "Аб дзяржаўных закупках тавараў (работ, паслуг)";

3.3.3.2. юрыдычныя або фізічныя асобы, якія ўзялі на сябе ініцыятыву або адказнасць за фінансаванне і вытворчасць фільма і ажыццяўляюць у якасці асноўнага віду дзейнасці кінематаграфічную дзейнасць.

3.3.4. кваліфікацыйныя даныя ўдзельнікаў, уключаючы пералік дакументаў і звестак для іх праверкі (калі заказчык (арганізатар) праводзіць такую праверку):

- у адпаведнасці з артыкулам 15 Закона Рэспублікі Беларусь ад 13 ліпеня 2012 г. № 419-3 "Аб дзяржаўных закупках тавараў (работ, паслуг)";

- рэгістрацыя ўдзельніка юрыдычнай асобы як рэзідэнта Рэспублікі Беларусь павінна быць не менш за 5 гадоў;

- вопыт статутнай дзейнасці па вытворчасці тэлевізійных і / або кінафільмаў у гульнявой форме - не менш за 5 гадоў;

3.3.5. інфармацыя аб удзеле ў конкурсе (электронным аўкцыёне) суб'ектаў малога і сярэдняга прадпрыемства: на агульных падставах;

3.4. іншыя звесткі, устаноўленыя заказчыкам:

конкурсная прапанова павінна ўключаць наступныя матэрыялы:

- літаратурны сцэнарый фільма ў 5 экзэмплярах на папярэвым носьбіце і адным — у электронным выглядзе ў фармаце pdf (праваўладальнік (праваўладальнікі) для апавяшчэння аб належным ім выключным праве на сцэнарый мае права па сваім меркаванні выкарыстоўваць знак аховы аўтарскага права, які змяшчаецца на кожным экзэмпляры сцэнарыя і абавязкова складаецца з трох элементаў: лацінскай літары "С" у акружнасці, імя (наймення) праваўладальніка (праваўладальнікаў), года

стварэння сцэнарыя);

- сінопсис другой і наступных серый фільма;

- копія аўтарскага дагавора з аўтарам сцэнарыя фільма;

- копія дагавораў з аўтарамі фільма на стварэнне фільма.

- папярэдні разлік кошту фільма, у тым ліку з указаннем артыкулаў выдаткаў і памеру чаканага прыбытку;

- бухгалтарскую справаздачнасць за спразвадчыны квартал і месяц, папярэдні падачы дакументаў, і за год, які папярэднічае справаздачнаму перыяду;

- дакументы, якія сведчаць аб адсутнасці запазычанасці па выплаце падаткаў, збораў (пошлін), пратэрмінаванай запазычанасці па бюджэтных пазыках і бюджэтных пазыках, запазычанасці па плацяхах у бюджэт у сувязі з невыкананнем або ненаалежным выкананнем раней заключаных дагавораў на 1-е чысло месяца, які папярэднічае дню прадстаўлення дакументаў;

- даведку банка, які абслугоўвае, аб наяўнасці грашовых сродкаў на бягучым разліковым банкаўскім рахунку;

- план камерцыйнай рэалізацыі фільма на працягу трох гадоў з моманту яго стварэння (з указаннем усіх формаў яго распаўсюджвання і абгрунтавання камерцыйнай эфектыўнасці праекта), зацверджаны кіраўніком арганізацыі;

- дакументальнае пацверджанне намераў сувтворцаў удзельнічаць у вытворчасці фільма, альбо магчымасці ўдзельніка конкурсу забяспечыць фінансаванне за кошт уласных сродкаў і іншых крыніц, не забароненых заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, у пісьмовай форме.

Падача конкурсных прапаноў ажыццяўляецца прэзідэнтам у форме электроннага дакумента шляхам размяшчэння яго на афіцыйным сайце, а таксама накіроўваюцца на папярэвым носьбіце ў Міністэрства культуры (у 5 экзэмплярах) з пазнакай "На конкурс".

Тэрмін адкрыцця прапаноў — 01 верасня 2016 г.

Тэрмін разгляду прапаноў — да 01 кастрычніка 2016 г.

Тэрмін дзеяння прапаноў — 30 календарных дзён.

Знесла дах, але мастакі займелі "глебу"

Сітуацыя

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Спадзяюся, станоўчае завяршэнне працэдэнты дапаможа ў вырашэнні іншых юрыдычных казусаў, звязаных з маёмасцю творчых саюзаў і статусам арандаваных імі памяшканняў. Вось у Мінску на праспекце Незалежнасці жыллёва-эксплуатацыйныя службы пачалі рамонт даху будынка, апошні паверх якога займаюць творчыя майстэрні мастакоў. Без узгаднення з саюзам. Знялі дах, а тут дождж з ураганам. Страты панеслі не толькі творцы, але, глядзі шырэй, — культура. Зараз высвятляецца, хто вінаваты, за чый кошт кампенсавач страты.

Дах адной з гэтых веж і пацярпеў у час моцнага ветру. / Фота з сайта Гродзенскага аблвыканка

Страта

Не стала літаратуразнаўцы, доктара філалогіі Галіны АДАМОВІЧ. Нечакана, ненаaturalна рана. Калі "К" напрыканцы мінулага года завяршала публікаваць дапоўнены варыянт гіпатэтычнай сустрачы Ёгана Вольфганга Гётэ, Арлена Кашкурэвіча і Уладзіміра Караткевіча, Галіна Яўгенаўна сказала: "А давайце зробім гэтую ж публікацыю паводле "Сымона-музыкі" і "Дон Кіхота"! Аснова ёсць!" "Давайце!" — адказалі мы. На жаль, тэкста гэтага на старонках газеты "Культура" ўжо не будзе.

Бывайце, няўрымслівая і непаўторная Галіна Яўгенаўна!

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. Адказны сакратар: Юрый КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАПІН, Ілья СВІРЫН; аглядальнікі рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Настасся ПАНКРАТАВА, Аліна САУЧАНКА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльны карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕУСКІ, Алег КЛИМАЙ, Алена ЛЯШКЕВІЧ, Канстанцін АНТАНОВІЧ; карэспандэнт — Вольга РОПАТ; мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД; карэктар — Мая ХУТКОВА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыйна-выдавешкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА", 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэзююцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

"Культура", 2016. Наклад 4 017. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Паглісана ў друк 5.08.2016 у 18.30. Замова 3196. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Грушаўка: “два ў адным”

Літаральна дзень у дзень з абвешчэннем ініцыятывы Міністэрства культуры ў рэдакцыю “К” прыйшла прапанова ад Арт-суполкі імя Тадэвуша Рэйтана па стварэнні ў родавай сядзібе гэтага дзеяча ў вёсцы Грушаўка Ляхавіцкага раёна музейна-культурнага цэнтру. Пападанне, што называецца, “у яблычак”.

Ілья СВІРЫН

Пра гэты занябаны сёння помнік спадчыны мы ўжо неаднаразова пісалі. Без сумневу, з ім трэба нешта рабіць. Высілкі валанцёраў, у ліку якіх раз на год бываюць і журналісты “К” — гэта толькі часовыя меры. А ў якасці кардынальнага вырашэння лёсу сядзібы тыя самыя энтузіясты прапануюць распачаць стварэнне там буйнога культурнага комплексу. У іх падтрымку ўжо выказаліся вядомыя дзеячы культуры і навукі: Адам Мальдзіс, Анатоль Федарук, Рыгор Сітніца ды цэлы шэраг іншых.

Прынцыповая пазіцыя аўтараў праекта заключаецца ў тым, што сядзібны комплекс павінен застацца на балансе дзяржавы — як гістарычны помнік асаблівай важнасці, свайго кшталту нацыянальная святыня. Падаецца, ужо гэта не адпавядае адной з галоўных умоў абвешчанай Міністэрствам акцыі — шматканальнасці фінансавання. Аднак спецыфіка самога аб’екта дазваляе ўлічыць і гэты аспект.

Ансамбль у Грушаўцы мае асабліваю культурную каштоўнасць адразу па дзвюх прычынах. Па-першае, як помнік гістарычны: сцены непрыгляднага флігеля (“мураванка”) пам’ятаюць апошнія хвіліны жыцця Тадэвуша Рэйтана. А па-другое — гэта адзін з найлепш захаваных сядзібных комплексаў на Беларусі. Культурны ландшафт, канчаткова сфармаваны ўжо на пачатку XX стагоддзя, амаль не быў парушаны пазнейшымі ўварваннямі. Аднак, мы маем амаль унікальную магчымасць аднавіць у Грушаўцы тую непаўторную атмасферу шляхецкай сядзібы, якая сёння з’яўляецца прыцягальным для спажываўцаў брэндам.

Прычым эксплуатацыя ён не толькі ў культурных, але і ў камерцыйных мэтах — як правіла, бяздумна і беспадстаўна. Колькі ў нас развялося новаўзведзеных “панскіх маэнтаў” з пластыкавымі шыбамі! На гэтым тле “сапраўдны” турыстычны аб’ект, створаны ў гістарычным месцы і на добрай навуковай аснове, меў бы належны попыт.

У складзе комплексу ёсць тыя будынкі, якія, без сумневу, павінны застацца ў дзяржаўнай уласнасці — скажам, ужо згаданая “мураванка”, якую прыстасоўваць пад што-небудзь, апрача музея, проста неэтычна. А ёсць і колішнія гаспадарчыя пабудовы, не надзеленыя асаблівым гістарычным бэкграўндам. Прыкладам, стайні. Чаму б не аднавіць іх у першаснай функцыі, аддаўшы на водкуп таму ці іншаму коннаму клубу? Праект гэты мае ўсе перспектывы рэнтабельнасці (іншыя клубы на гэта не скардзяцца) — і, адпаведна, добры шанец знайсці інвестара, які ўклаўся б у рэстаўрацыю. Асабліва калі пааб’яцаць яму, што побач будзе музей, куды памкнуць стомлены ад сядзення Нясвіжа турысты — то бок, будучыя кліенты. Тое самае можа быць і з прыстасаваннем пэўных будынкаў пад гатэль або кавярню. Зусім неабавязкова пакідаць іх на балансе дзяржавы. Галоўнае — захаваць адзіны падыход да справы і, калі хочаце, стыль: “true” сядзіба будзе усялякага сучаснага кітчу.

Запусціць такі механізм сінергіі будзе, напэўна, няпроста, але... У ідэале, аднаўленне Грушаўскай сядзібы можа стаць добрым і карысным у перспектыве прыкладам дзяржаўна-прыватнага супрацоўніцтва ў справе аднаўлення помнікаў. Гэта дазволіць не толькі ў разы скараціць дзяржаўныя выдаткі на рэстаўрацыю і далейшае ўтрыманне комплексу (а трэба разумець, што па сённяшніх часах яны проста непад’ёмныя), але і сумясціць дзве істотныя функцыі: выхаваўчую і забавляльную. Члены Арт-суполкі робяць акцэнт менавіта на першую. І сапраўды, постаць Рэйтана як аднаго патрыёта-дзяржаўніка тут па-за канкурэнцыяй. Але... няма сумневу, што многія важныя рэчы сёння лепш засвойваюцца менавіта ў гульнявой форме. Альбо нават і непасрэдна праз страўнік.

Што да сэрца любой сядзібы — палаца... Аўтары праекта адназначна прапануюць зрабіць у ім музей і нават рэкамендуюць некалькі варыянтаў яго тэматыкі. У тым ліку, і музей, прысвечаны гісторыі Ляхавіцкага краю. Яго там пакуль няма — што, канешне, істотны праблем для любога з раёнаў. Думаецца, такая ідэя выглядае даволі прывабна: вельмі важна, каб новы аб’ект слу-

ведаем, што з гэтым рабіць. Ці, здараецца, штосці ставім — і пасля гэтага задаволены спыняемся: справа зроблена, можна спакаіцца. А між тым, гэты працэс павінен быць неспынным, пастаянным. І каб зрабіць яго такім, для пачатку, пэўна, трэба правесці “рэвізію” ў шафе — паглядзець, што там ёсць, а чаго няма.

Думкі пра тое, каб прадставіць культурнай грамадскасці беларускія музычна-тэатральныя творы розных гадоў у канцэртным выкананні, выказваліся мной на старонках “К” неадночы. Але так і заставаліся літарамі на паперы. Магчыма, цяперашняя акцыя з кодавым словам “ініцыятыва” стане рухавіком, які і запусціць працэс?

Сапраўды, чаму б і не? Амаль усе буйныя сімфанічныя творы беларускіх кампазітараў ёсць у запісе на радыё, бо ў гэтай сферы праца, скіраваная на папаўненне аўдыяфондаў, амаль не спынялася — хіба часткова прыпынялася, збаўляла абарты. Што ж да музычна-тэатральных партытур, дык яны, у большасці, так і застаюцца “не прачытанымі”, “не пачутымі” тэкстамі — гэкімі мёртвымі шпілетамі, якім трэба вярнуць задуманае творцам аблічча. Значыць, патрабуюцца музычныя “чыткі”!

Культурныя ініцыятывы грамады

жыў патрэбам не толькі турыстаў, але і мясцовых жыхароў, стаўшы цэнтрам іх культурнага жыцця. Ды і лепшае месца для такога музея на ўрад ці знойдзецца.

Ну і што ўжо зусім несумненна, дык гэта прыведзены ў праекце аргумент аб стварэнні новых працоўных месцаў ды ўвогуле паляпшэнні эканамічнага стану субрэгіёну. Тут сапраўды не паспрачаешся.

P.S. Нават самая добрая ідэя патрабуе ўважанай прапрацоўкі ў дэталю — як вядома, у іх часам тояцца розныя шкодныя духі. Таму мы прапануем ацаніць дасланы праект шэрагу аўтарытэтных экспертаў. Магчыма, гэты экзамен стане пачаткам цэлай серыі артыкулаў, прысвечаных скрупулёзнаму разбору дасланных у рамках акцыі ініцыятываў. А іх, можна не сумнявацца, набярэцца нямала. Поўны тэкст дакумента ёсць у рэдакцыі.

Ажывіць “шкілеты” ў шафе

Ініцыятыва ў сферы беларускай культуры, яе стымуляванне — што можа быць лепш? Дый патрабаванні прывабныя: актуальнасць, арыгінальнасць, сацыяльна-эканамічны эффект. Ды ўсё ж перш чым выдумляць ды рэалізоўваць штосці прынцыпова новае, няблага разабрацца са старым.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Стварэнне нацыянальных опер, балетаў, мюзіклаў, твораў іншых музычна-тэатральных жанраў было і будзе актуальным. Праўда, жаданне ўвасабляць такія творы на сцэне канкрэтнага тэатра то рэзка ўзрастае, то крыху сцішваецца — і гэтыя два перыяды чаргуюцца, як палосы на скуры зебры, ураўнаважваючы адно другое. Вось і атрымліваецца: асэнсаваўшы неабходнасць стварэння нацыянальнага рэпертуару, мы кідаемся з прапановамі да кампазітараў: маўляў, “давай-давай!” Атрымаўшы ж ад іх часоўленае, не

стрэлкі”. Калі на тое будзе жаданне высокіх інстанцый, быць можа, і вярта звярнуцца да гэтых людзей, каб яны падзяліліся ведамі ды меркаваннямі наконт таго, як зрабіць так, каб фестывалі ў нашай краіне сталі яшчэ больш цікавымі ды разнастайнымі.

Алег КЛІМАЎ

Лідар этна-трыа “Троіца” Іван Кірчук мала таго, што сам калісьці з’яўляўся і крэатарам, і арганізатарам мерапрыемстваў, звязаных з беларускімі традыцыямі, удзельнічаў ды ўдзельнічае ў іх у якасці артыста, дык ён яшчэ выкладаў ды выкладае, як небанальна, але з піетэтам перад мінулым, праводзіць такія імпрэзы. Да таго ж, калектыў яго з году ў год вандруе па свеце з канцэртамі, фігуруючы і ў “лайна-

паў” разнастайных музычных форумаў (літаральна днямі быў знакавы канцэрт на брытанскім “WOMAD”). Вось ужо каму ёсць што расказаць і што прапанаваць!

Або фронтмэн гурта “Палац” Алег Хаменка, за плячыма якога тыя ж шматлікія выступленні ды масавыя святы, і той жа вопыт па перадачы назапашанага багажу. Узяць фэст “Камяніца”, да правядзення якога Алег Георгіевіч мае самае непасрэднае дачыненне ўжо не першы год. Не першы год галоўны яго арганізатаруў свідруе ідэю, што агляд гэты можна было б паспрабаваць зрабіць перасоўным, “пракатваючы” дзею па краіне, прыцягваючы пад яго сцягі выканаўцаў мясцовых. І са свайго боку фінансаваны ўкласціся гатовыя, вольныя толькі цалкам бюджэт не пацягнуць.

І Кірчук, і Хаменка неаднаразова наракалі, што многія нашы фэсты занадта заадміністраваныя, дык можа, даць ім магчымасць зрабіць нешта не па інструкцыі ды зацверджанай метадыцы? Ці хаця б для пачатку выслухаць іх усур’ёз у сур’ёзных кабінетах?..

Марныя намаганні?

Мяне ўразіла Чарнагорыя: у невялікай краіне, дзе ўсяго 600 тысяч насельніцтва (крыху больш за наш Гомель), паралельна ішлі два штогадовыя тэатральныя фестывалі! Міжвольна праводжу паралель: у амаль 10-мільённай Беларусі раз на два гады ладзіцца, скажам, Міжнародны фестываль тэатраў лялек — і кожны раз адкрыццё статуснага форуму знаходзіцца пад пагрозай: фінансы, фінансы... Пры такім раскладзе ці да культуры ініцыятывы?

Настасся ПАНКРАТАВА

Гарадскі фестываль “Grad Teatar” сёлета праходзіць у Буд-

ве ў трыццаты раз. Цягам нядаўніх дзесяцігоддзяў Чарнагорыя перажыла грамадзянскую вайну, выйшла са складу Югаславіі, прайшла праз фінансавыя і палітычныя крызісы, але шматлікія складанасці не змаглі перашкодзіць штогадоваму тэатральнаму святу. Наша краіна ганарыцца мірным небам, аднак летась частка вядомых фестываляў адбылася амаль цудам, а некаторыя традыцыйныя святы перапынілі сваю гісторыю. Спадзяюся, да лепшага часу, а не назаўсёды. Вось і кінафестываль “Лістапад” пачаў біць у звон адносна сваіх сёлетніх перспектыв.

Толькі пазайздросціць можна, калі даведваешся, што ў турыстычным сэрцы балканскай рэспублікі фестывальныя мерапрыемствы ідуць цягам некалькіх месяцаў. Спектаклі ладзяцца пад адкрытым небам на крапасным вале Старога горада, а таксама ў гатэль па ўсёй Будванскай рыўеры. Дарэчы, білет для ўсіх каштуе аднолькава — 10 еўра. І глядач знаходзіцца! У гістарычным атачэнні ладзяцца і бясплатныя імпрэзы, сярод якіх харавыя спевы, музычныя выступленні, мастацкія чытанні. А ў Дзень дзяржаўнасці Чарнагорыі ля старадаўняй мураў далілі не канцэрт эстрадных выканаўцаў, а сучасную сербскую оперу пад акампанемент жывога аркестра!

У Котары я заспела XXIV Фестываль тэатраў для дзяцей. 12 ліпеньскіх дзён на некалькіх пляцоўках пад адкрытым небам выступалі акцёры з розных краін. Паўсюль у Старым горадзе не толькі размяшчалі афішы мерапрыемства, але і арганізоўвалі гульнявыя і фотазоны. Ля порта можна было пакатацца на каруселі з лагатыпам фестывалю, на плошчы ля сабора мы з дзецьмі натрапілі на крэсла-велікана, на крапасной сцяне пабачылі велічэзную Пэпі Доўгуюпанчоку, у дворыку любаваліся дрэвам... з лячэнымі вачыма. Уся гэтая своеасаблівая рэклама разлічана на захопленне сэрцаў моладзь, а ўласна арт-аб’екты дапамагаюць пашырэнню тэатральнага руху. Мяркую, той жа мінскі тэатр лялек з радасцю б стварыў падобную арт-зону ля сваіх фестывальных пляцовак, але адразу ўзнікну пытанне, дзе ўзяць грошы...

Арганізатарам Котарскага фестывалю тэатраў для дзяцей куды лягчэй за мінскіх калег: балканскае свята Мельпамены ладзіцца пад эгідай UNESCO пры фінансавай дапамозе мясцовага Міністэрства культуры і Абшчыны Котар ды пры падтрымцы Еўрапейскай камісіі. Разумею, што айчынным тэатралам пакуль застаецца толькі марыць пра такое рознабаковае фінансаванне, спонсараў унутры краіны на ўсім не хапае, а дзяржава не можа ўсім дапамагчы... Паглядзіце, такія заяўленыя адносна прапановы параметры, як “злабаздённасць”, “арыгінальнасць”, “шматканальнасць фінансавання”, “выражаны сацыяльны і эканамічны эффект”, маюць тыя ж шматлікія фестывалі, што ўжо існуюць, але іх дзейнасць пад вялікім пытаннем з-за фінансавых акалічнасцей. Я ж мару пра стварэнне якаснага культурнага фонду, куды маглі б звярнуцца тыя ж дырэктары тэатральных форумаў, рэжысёры, якія фантабуюць ідэямі, але ў іх няма сродкаў ажыццявіць задуму, ды прадстаўнікі іншых відаў мастацтва. Хочацца, каб у Беларусі культурныя ініцыятывы не толькі ўзніклі, але і ўпэўнена існавалі не адзін дзесятак гадоў.

Заканчэнне — на старонках 10 — 11.

"Лічбавы" падыход

Вабноты тур-"пірага"

Днямі Нацыянальнай статыстычнай камітэт апублікаваў статыстычны зборнік "Турызм і турыстычныя рэсурсы ў Рэспубліцы Беларусь". Многія факты, прыведзеныя ў публікацыі, так ці інакш датычаць і сферы культуры.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Не сакрэт, што многія ўладальнікі аграэкасядзіб са сферай культуры "сябруюць" здаўна і на сталяй аснове. Скажам, на Браслаўшчыне ўладальнік двух падобных сядзіб Юрый Жэрко дапамагае мясцовым музейшчыкам у правядзенні розных мерапрыемстваў. А ў Клецкім раёне Міншчыны значную фінансавую падтрымку раённаму фестывалю дзіцячай творчасці "Крупскія зорачкі" стала аказвае мясцовы прадпрымальнік і ўладальнік сядзібы Васіль Баравуля...

Дык вось, як вынікае са статыстычных даных, супрацоўніцтва з уладальнікамі аграэкасядзіб мае перспектывы для культурна-аграэкасядзібнага турызму, дык летась — ужо 2263, а пабывала ў іх за 2015 год амаль 300 тысяч чалавек. У 2010 ахвотных пабавіць час на прыродзе было каля 120 тысяч. Так што навідавоку тэндэнцыя павялічэння колькасці турыстаў — а значыць, і патэнцыйных спажывацёў культурных паслуг ад супрацоўнікаў сельскіх дамоў культуры ды рамёстваў.

Да слова, шэсць гадоў таму заезджыя турысты (збольшага беларусы) пакінулі гаспадарам аграэкасядзіб роўна 10 мільярдаў недэнамінаваных рублёў. Летась — ужо каля 120 мільярдаў (таксама ў старых цэнах). Мяркую, ніхто не адмовіўся б займець частку з гэтага грашовага турыстычнага "пірага" і ў сферы культуры, тым больш, магчымасці ў супрацоўнікаў сферы для гэтага на сёння даўно вядомыя. Скажам, можна ладзіць для турыстаў фальклорныя танцы і спеы, арганізоўваць мерапрыемствы накшталт даўніх "вячорак" ці майстар-класы рамеснікаў з дома рамёстваў, прапапоўваць сувенірную прадукцыю або праводзіць экскурсіі з наведваннем навакольных мясцін, як, напрыклад, ужо не першы год робяць у культурна-турыстычным цэнтры ў Івсі на Глыбоччыне.

Як адзначыла "К" старшыня праўлення Беларускага грамадскага аб'яднання "Адпачынак у вёсцы" Валерыя Кліцунова, для культурна-турыстычнага ўладальнікаў аграэкасядзіб сёння створаны ўмовы для супрацоўніцтва:

— Як вядома, многія ўладальнікі аграэкасядзіб ужо стала працуюць з мясцовымі супрацоўнікамі сферы культуры. Напрыклад, аўтэнтычны народны калектыў, створаны пры Відамлянскім СДК Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці, не толькі выступае перад турыстамі ў аграэкасядзібе "Млынок", але і навучае гасцей старадаўнім танцам.

Практыка сведчыць: для далейшага поспеху сярод турыстаў трэба ісці менавіта гэтым шляхам. Гэта значыць, варта адмаўляцца ад сцэнічных варыянтаў выступленняў і рабіць акцэнт, у першую чаргу, на інтэрактыўныя праграмы ды майстар-класы, каб той жа турыст павучыўся спяваць, выканаўшы куплет адной з песень, каб ён не толькі змог паглядзець, як працуе майстар, а і сваімі рукамі зляпіў бы збаночак ці гліняную свіцёлку...

Па вялікім рахунку, усё выглядае досыць проста. Але ў гэтай "простасці", як на мой погляд, асабліва важна шукаць падыходы да кожнага бізнесмена. Сёння не ўсе з іх змогуць ці захаць аказваць дапамогу дому культуры або рамёстваў нават на ўзаемакарыснай аснове — час, на жаль, крызісны. Значыць, культурным работнікам трэба зацікавіцца сваімі праектамі прадпрымальнікаў, паказваць таму ж бізнесмену ці ўладальніку аграэкасядзібы, на што здатны фальклорны калектыў, канкрэтны майстар, як пройдзе заплаваная культурная праграма і гэтак далей. А гэта значыць, што сёння трэба быць не толькі класным дырэктарам СДК ці майстрам "на ўсе рукі", але яшчэ і піяр-менеджарам, і маркетологам, пра што "К" пісала і яшчэ будзе казаць, мабыць, неаднойчы...

І апошняе. Паводле таго ж статыстычнага зборніка выдаткі хатніх гаспадарак на санаторна-аздаравленчыя, турыстычныя, экскурсійныя і культурныя паслугі ў беларусаў з года ў год толькі павялічваюцца. Напрыклад, калі на паслугі ўстаноў культуры ў 2010 годзе з сямейнага бюджэту выдаткоўвалася прыкладна 36 тысяч недэнамінаваных рублёў, дык у 2015 — ужо больш за 210 тысяч. На турыстычныя і экскурсійныя, адпаведна — 65 і 345 тысяч "старых" рублёў.

Як бачна, і тут прасочваецца яўны трэнд да павялічэння грашовых выдаткаў. Безумоўна, супрацоўнікам сферы культуры Беларусі варта мець гэта на ўвазе пры планаванні сваёй дзейнасці, прычым, не толькі сёлета, але і на перспектыву, асабліва калі праца з турыстычнымі кампаніямі ды індывідуальнымі прадпрымальнікамі толькі пачынаецца.

K

Пра колішні маёнтак Хмараў у Сёмкаве, што непадалёк ад Мінска, гады тры таму мы ўжо пісалі, з радасцю дзелімся планами яго аднаўлення, а таксама і першымі захадамі па іх рэалізацыі. У тое, што неўзабаве тут можна будзе пракаціцца на брычцы, прайсціся дагледжаным англійскім паркам і пакаштаваць шляхецкай кухні, верылася тады ахвотна. Ды, як высветлілася, спадзевы аказаліся заўчаснымі: сёлета не толькі ваколіцы, але і самі руіны палаца зараслі вялікім хмыззём, якое ніхто тут ізноў не выкошвае.

Лік колішніх шляхецкіх сядзібаў, якія перайшлі ў прыватную ўласнасць, ідзе ўжо на дзясяткі. Лік тых з іх, дзе за прамінулыя з таго часу гады адбыліся хоць нейкія станоўчыя зрухі, — пакуль хіба на адзінкі. Новыя гаспадары альбо проста забываюць пра свае абавязкі (а яны нязменна ідуць у нагрузку да гэтай зазвычай вельмі таннай нерухомасці), альбо заняхайваюць набытыя маёнты пад ціскам неспрыяльных для сябе абставін. Сёмкава — акурат другі выпадак.

Ілья СВІРЫН

Адваротная эвалюцыя Версале пад Мінскам

Антыкрызісны план для неаднойчы занядбанага маёнтка

Нібы пасля артабстрэлу

У другой палове XVIII стагоддзя тут быў шыкоўны палацава-паркавы комплекс, які сучаснікі параўноўвалі з Версалем. Пэтр Міхал Дудзінскі ў 1770 годзе нават напісаў панегірычную паэму, прысвечаную велічы сядзібы. Да пачатку XXI стагоддзя гэты Версаль эвалюцыянаваў у сціпую школу-інтэрнат. Неўзабаве і яе закрылі. Закрылі і забылі. Наступны этап у гісторыі палаца — пажаранебяспечны "бамжатнік", а затым, што заканамерна, варты жалю руіны. Выглядаюць яны непрыветна і нават зусім нерамантычна — як быццам пасля артабстрэлу.

Але калі ўсё характэрна ўжо здавалася безнадзейна страчаным — у мірны час і літаральна на нашых вачах — лёс сядзібы зрабіў яшчэ адзін піруэт. Яна перайшла ва ўласнасць міжнароднага дабрачыннага фонду, блізкага да Беларускай праваслаўнай царквы, якая планавала зрабіць там дом адпачынку для сем'яў з нізкім даходам, а таксама цэнтр рэабілітацыі людзей з алкагольнай і наркатычнай залежнасцю.

Сёння грамадскі імідж прадстаўнікоў духавенства гэтай канфесіі ў справе аховы спадчыны, шчыра кажучы, не вельмі станоўчы. Дадзены выпадак мог бы спарадзіць здаровы кагнітыўны дысананс, яшчэ раз пацвердзіўшы, што ўсё залежыць ад канкрэтных асобаў. Прадстаўнік фонду

Сяргей Собалеў, які выконваў ролю своеасаблівага "аканомна" сядзібы, запэўніваў у сваім памкненні не толькі аднавіць яе максімальна блізка да арыгінала, але і дбайна захаваць памяць пра ўсе звязаныя з гэтым месцам гістарычныя падзеі: і пра Адама Хмару, да якога, Кажуць, наведваўся сам кароль Панятоўскі, і пра маладзенькага Янку Купалу, які працаваў тут на панскім бровары, і пра нечаканы эпизод у савецкім жыцці Якуба Коласа, калі ўжо прызнаны пісьменнік мусіў пэўны час рабіць звычайнай бухгалтарам на тамтэйшай вопытнай базе, і пра трагічныя падзеі вайны, калі ў палацы засталіся пакінутыя на волю лёсу дзедмаўцы, і пра тое, як яны былі выратаваны ад знішчэння дзякуючы адважнай партызанскай аперацыі...

Але самае важнае, што добрыя намеры аднымі намерамі не засталіся — у адноўленне ад многіх іншых падобных выпадкаў. Літаральна за пару гадоў было зроблена папраўдзе багата. Па-першае, гэта элементарныя захады, якія найперш і зробіць кожны дбайны гаспадар для захавання сваёй маёмасці: абгародзіць тэрыторыю і наняць вартаўніка, каб засцерагчыся ад "людзей лезных". Па-другое, пачалося стварэнне праектнай дакументацыі па аднаўленні палаца — і, між іншым, эскізны праект ужо быў выкананы. Па-трэцяе, не чакаючы завяршэння гэтага складанага працэсу, валанцёры зрабілі

прэвентывую кансервацыю руін, збудаваўшы па-над імі часовыя "дашкі". Па-чацвёртае, была ўсталяваная мемарыяльная шыльда ў гонар партызанскай аперацыі па выратаванні дзяцей.

Між іншым, валанцёрскія летнікі ў Сёмкаве збіралі моладзь не раўнууючы з усёй Еўропы, у тым ліку і Заходняй. Пад часовае жылло для яе быў прыстасаваны размяшчаны на тэрыторыі комплексу двухпавярховы савецкі будынак інтэрната, на якім спецыяльна перакрылі дах.

— Мы вычысцілі ад зараснікаў англійскі ландшафтны і французскі рэгулярны парк, раскапалі падвалы флігеля і палаца, што было патрэбна для правядзення замераў, — распавядае краязнаўца Павел Каралёў, які неспрэчна арганізоўваў гэтую дзейнасць. —

пасля гэтага была распушчана і нешматлікая каманда, якая пільна займалася адраджэннем сядзібы на прафесійных пачатках. Урэшце, нават вартаўніку перасталі плаціць...

Мясцовыя прайдзісветы адразу адчулі змены. Са "штабу" ды іншых будынкаў сталі выносіць усё, што толькі можна вынесці: мэбля, батарэі, сякое-такое начынне... У бліжэйшым пункце прыёму металалому не перастаюць здзіўляцца як колькасці, так і якасці паступленняў.

— Пабываў там з раніцы, а ўжо апоўдні тэлефануе мясцовае жыхарка ды кажа, што прыехалі на трактары грузіць льодоўні... — апавядае Павел Каралёў. — І так амаль кожны дзень.

Музейную экспазіцыю збоўлаша ўдалося ўратаваць. Адрозна пасля першага "заходу",

калі злодзеі знеслі з сабою ўсяго пару манет ды адзін манекен, неаб'якава людзі, што спрычыніліся да яе стварэння, вывезлі ўсё астатняе ў бяспечнае месца. І вельмі своечасова: непажаданыя госці неўзабаве вярнуліся...

Тыя ж неаб'якава людзі звярнуліся ў міліцыю. Але паколькі яны не з'яўляюцца ўласнікамі аб'екта, крывінальня справа не была ўзбуджана. Уласнік, у сваю чаргу, ініцыятывы не працягвае. А ў агароджы і ў вокнах будынкаў з'яўляюцца ўсё новыя і новыя прарэхі. Як ні дзіўна, найбольш рупліва гэта не прадстаўнікоў уласніка, а, па сутнасці, простых аматараў гісторыі.

— Я даўно ўжо тут не працую, але назіраць за тым, як марнуецца плён нашых высілкаў, вельмі сумна, — кажа Павел Каралёў. — Тым больш, гэта істотна зніжае шансы на адраджэнне каштоўнага і вельмі важнага для нашай гісторыі помніка спадчыны.

Па яго ініцыятыве ў Сёмкаве сталі ладзіцца экскурсіі, спалучаныя з суботнікамі. Забітыя дошкамі вокны маюць збольшага сімвалічны характар — аддзерці іх не так і складана. Але галоўнае — паказаць, што сядзібу зусім ужо не пакінулі на волю лёсу.

Надзея — на валанцёраў

Зразумела, усе гэтыя "палятыўныя" захады энтузіястаў могуць прынесці хіба адносны плён. Галоўнае пытанне — як надалей складзецца лёс помніка спадчыны? Адрасаваць яго найперш варта арганізацыі, якая і па сёння з'яўляецца ўласнікам сядзібы.

Зрэшты, як патлумачыла прадстаўніца дабрачыннага фонду Настасся Марко, гэты статус-кво неўзабаве зменіць

С а м а - тугам вывезлі вялізарныя аб'ёмы зямлі. За тое, знайшліся сотні артэфактаў для музейнай экспазіцыі.

І музейчык быў створаны ў ацалелым будынку савецкай пары, пераўтвораным у свайго кшталту "штаб" і адначасова сталаўку. Госці, што прыязджалі на экскурсіі ды размаітыя мерапрыемствы (а ў Сёмкаве яны сталі ладзіцца рэгулярна), маглі не толькі наведваць экспазіцыю, але і свахача ад дажджу ды папіць гарбаты.

Адпаведна, за некалькі гадоў, па сутнасці, быў падрыхтаваны плацдарм для таго, каб прыступіць да асноўнага і найбольш складанага аб'екта — палаца. Ды і само месца ўдалося хоць трохі "абжыць". Дык чаму ж яно сёння зноў выглядае спустэлым, а шыбаў у "штабе" амаль не засталася?

На апераджэнне са злодзеямі

Калі сцісла, справа ў тым, што ў стваральніка фонду ўзніклі сур'ёзныя праблемы з заканадаўствам (зусім па іншай прычыне), і ён быў адхілены ад спраў. Адрозна

ца: ужо прынятае рашэнне аб перадачы комплексу на баланс Мінскага раёна, прычым ініцыятарам гэтага кроку былі менавіта мясцовыя ўлады. Аднак неабходныя паводле заканадаўства фармальнасці яшчэ толькі ў працэсе выканання. І, як сведчыць беларускі досвед, справа гэтая можа зацягнуцца.

Начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінрайвыканкама Таццяна Гур'ева ніякіх планаў адносна будучыні комплексу мне не агучыла. Ясна пакуль толькі адно: яе "эпархіі" такі влізны аб'ект не пацягне. Таму, хутчэй за ўсё, ён будзе часова перададзены на баланс мясцовай ЖКГ. Зразумела, што менавіта часова, бо... навошта камунальнікам шляхецкая сядзіба? А далей, трэба меркаваць, будучы пошукі новага інвестара.

Не трэба хадзіць да варажбіта, каб спрагназаваць, што нават пры самым спрыяльным ходзе падзей сапраўдны гаспадар у помніка спадчыны з'явіцца яшчэ вельмі няжукта, і цяжка сказаць, што ад яго застанеца. Аднак, і сёння і ў найбліжэйшай перспектыве спадзявацца выпадзе перадусім на неаб'якавых людзей.

Прыехаўшы ў Сёмкава, я набраў нумар колішняга "аканом". Як высветлілася, з Сяргеем Собалевым мы размінуліся літаральна на гадзіну. Дачуўшыся пра тое, што адбываецца з плёнам яго працы, ён выправіўся ў маёнтак, каб вынайсці нейкі антыкрызісны план.

Тое, што помнікі спадчыны становяцца закладнікамі чалавечых драмаў — як прыватных, так і камерцыйных — сумна, але заканамерна. Апісаная вышэй сітуацыя — не адзінакая. Прыкладам, уласнік яшчэ аднаго "правіслага" беларускага маёнтку адмовіўся ад сваіх намераў праз крызіс, у другім выпадку памёр той дырэктар фірмы, які ўзяўся за гэты праект, а ягонаму наступніку ён не надта цікавы, і таму паціху сабе дагнівае...

Жыццёвыя калізіі могуць быць рознымі. Але ў кожным разе надзвычай важна забяспечыць помнікі спадчыны пэўнай "падушкай бяспекі". Каб беручы ва ўласнасць гісторыка-культурную каштоўнасць (а ансамбль у Сёмкаве — нацыянальнага, між іншым, значэння, бо ён мае ў Дзяржспісе другую катэгорыю!), новы гаспадар прадстаўляў не толькі малюнічы інвестпраект а-ля "тут будзе горад-сад", але і план канкрэтных, неадкладных — і таных — захадаў па захаванні аб'екта: вартаўнік, забітыя вокны і дзверы, вычышчанае хмыззе... А таксама і алгарытм дзеянняў у крызіснай сітуацыі.

Як паказвае наша практыка, антыкрызісныя планы не пашкоджаць нават нястрымным аптымістам. Але паколькі адказнасць зазвычай выходзіць найперш санкцыі за невыкананне сваіх абавязкаў, а лагічная сувязь паміж парушэннем і пакараннем у сферы аховы спадчыны ў нас дасюль не адладжана... У гэтым выпадку і сапраўды даводзіцца спадзявацца найперш на сумленныя і неабыякавыя людзей.

"Што значыць павольна трымацца на сцэне? Гэта значае, трымацца так, як табе самому хочацца. І як хочацца аўтару. І як хочацца рэжысёру. А галоўнае — як хочацца публіцы, якой сёння хочацца адно, а заўтра — зусім іншае"... Так казаў савецкі пісьменнік Фелікс Крывін, і прамаўляў ён тое не беспадстаўна. Камусьці пашчасціла з фактурай — дык падзякуй бацькам за гэта, але не задавайся, быццам менавіта таё дасягненне прамы нос, блакітныя вочы, чаканны профіль і прыемны торс. Да гэтага яшчэ дадаваць і дадаваць патрэбна шмат чаго! Акцёры, як бы ні надзімаліся — усяго толькі прадметы ў руках рэжысёраў. А рэжысёры — у руках публікі і ўлады. А публіка... сама не ведае, чаго хоча, і слепа пераймае моду. І на мастацтва ў тым ліку. Вось такое замкнёнае кола атрымліваецца.

Таму і трэба памятаць, што мы — такія ж, як дактары, інжынеры, машыністы, юрысты і іншыя, што "строіць сябе" немаведама каго ў жыцці, а не на сцэне, — апошняя справа! Наглядзеўся я на гэта і ў тэатрах, і на здымках... Добра, калі ты робіш сваю справу якасна, але дрэнна, калі ставіш сябе вышэй за астатніх, нават за сваіх калег. Некаторыя імкнуцца атрымаць, напрыклад, званне, каб потым паблажліва паглядзець на навакольных і прыкрыкваць іншым

Хіба ты фанабэрысты пакемон?

Аляксандр ВЕРГУНОЎ, акцёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага

Вось гавораць: "Рэжысёры! Яны дакладна ведаюць, што патрэбна глядачу". Хе! А Рэмарк неяк значыць, што "... галоўнае — глядач сам не ведае, што ён любіць". Класік мае рацыю! Дык чаго ж выхваляюцца сабой акцёры? Чаго ж так носяцца з сабой рэжысёры? У адпачынку адольваюць развагі розныя. У тым ліку і пра прафесію...

разам. Цягнуцца да чаго заўгодна, каб хоць чым-небудзь падкрэсліць сваю выключнасць... Мне падаецца, што гэта захворванне, якое французы называюць эксгібіцынізмам... Хто сапраўды заслугоўвае звання, той не выседжае, не выпрошвае і не працуе толькі дзеля льгот.

Няўжо нельга проста атрымліваць задавальненне ад работы? Мяркую, калі добра прайшла аперацыя, то ўрач радуецца, што чалавек выратаваў, а не таму, што пад гэта можна нешта для сябе папрасіць, што выйдзе ён зараз на поклон — з аперацыйнай, значыцца, — а тут яму кветкі, авацыі. А многія артысты гавораць: які кайф, калі апладысменты. Вось праблема якая — фанабэрыя! Памятаю, мяне вельмі забавлялі паклоны за савецкім часам, калі шмат было спектакляў пра

вайну, і напрыканцы, дружна ўзяўшыся за рукі, радысна кланяліся публіцы замучаныя чырвонаармейцы і падпольшчыкі... І разумееш, што ўсё гэта несур'ёзна і не трэба, як той казаў, браць да галавы. Я б адмяніў паклоны, забараніў бы іх катэгорычна! Тут да месца ўзгадаць тэатр з Панявежыса, дзе няма паклонаў, дзе глядачу дазваляюць пабыць самасам з убачаным, са сваімі разважанымі...

Глядачы прымаюць пыхлівае за чыстую манету. Таму і ходзяць на таго ж "Дзядзьку Ваню" не для таго, каб параўнаць яго перажыванні са сваімі, не для таго, каб выкарыстаць жывую карцінку для канструктыўных крокаў унутры сябе, а каб паглядзець, як той ці іншы артыст сёння выглядае, да-

ведацца, хто яго жонка, дзе яны адпачываюць... Іншымі словамі, ствараюць сабе цацку, ловяць сцэнічнага пакемона. А артысты надзімаюцца ад гонару, не разумеючы, што яны — тыя самыя пакемоны, забава...

Мне падаецца, творчыя сустрэчы, абмеркаванні пасля спектакля, пасля выхаду з вобраза — вось той дзейсны дыялог, правільны для фарміравання рэпертуарнай палітыкі. Зразумела, што Тэатр павінен быць вышэй за публіку, каб апошній было да чаго імкнуцца. Адно пытанне: наколькі вышэй? Не адарвацца б толькі... А вось "самавыяўленне" некаторых твораў у безпелецыйнай заяве "я так бачу" (што падразумявае "а начаць мне на астатніх, бо я вышэй за ўсіх") з'яўляецца чыстай вады пыхай.

Іншымі словамі, думаецца мне, што куміраў усё ж не варта ствараць, і перш-наперш — у сабе... І хопіць ужо "змагацца за месца пад сонцам". Калі ты сапраўдны, месца табе заўсёды знойдзецца. Дарэчы, вяртаючыся да Крывіна: "Нават першая скрыпка, калі яна слухае толькі сябе, можа сапсаваць любую музыку".

Мультипрофіль для канкурэнтаздольнасці

Міхаіл КАВАЛЬЧЫК, заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі, галоўны рэжысёр Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, дацэнт Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў

У другі раз Акадэмія мастацтваў набрала курс рэжысёраў музычнага тэатра. Адкрыццё такой спецыяльнасці было маёй марай, і дзякуй БДАМ за тое, што рызыкнулi зрабіць набор! У мяне ж з'явілася новая мэта: можа, калі-небудзь атрымаецца стварыць у Акадэміі кафедру музычнага тэатра. Гэта было б прэстыжна для ВУ і для краіны.

часу памятаю тыя заняткі! Так, у мяне за плячыма была музычная школа і музычнае вучылішча па кірунку "вакал", але менавіта шыкоўныя лекцыі Сяргея Альбертавіча дапамаглі мне лепш зразумець нюансы ў працы над музычным спектаклем. Можа, таму я, маючы дыплом рэжысёра драматычнага тэатра, у выніку перайшоў у музычны.

Мне падаецца стварэнне кафедры музычнага тэатра вельмі перспектыўным. Паглядзіце, у якім кірунку развіваецца сучасны тэатр: усе драматычныя спектаклі заўсёды падмацаваныя музыкай, на вастрыі моды пластычныя пастаноўкі, у шматлікіх эксперыментальных праектах музы-

ка перастае быць фонам і становіцца паўнаважным чыннікам дзеяння. Яна ўносіць у спектакль нават не чацвёртае, а адразу пятае вымярэнне. Не інтуітыўнае разуменне, а прафесійнае веданне, калі павінна загучаць пэўная мелодыя, робіць афармленне пастаноўкі дакладным, а гэта і найвялікшы плюс для рэжысёра.

Часам мяне пытаюць, ці не больш лагічна было б, каб курсы рэжысёраў музычнага тэатра існавалі пры Акадэміі музыкі. Але нашы калегі рыхтуюць рэжысёраў з прыцэлам на оперу. Яны на першае месца ставяць музыку, шмат увагі надаюць вакальнаму мастацтву. Нашы ж студэнты падчас навучання засвойваюць курс

вакальнага майстэрства і авалодваюць прафесійай акцёра ці рэжысёра, праходзячы праз такія класічныя тэатральныя дысцыпліны, як сцэнічная мова, танец, рух і баі. На выхадзе атрымліваюцца мультипрофільныя спецыялісты, якія аднолькава добра разбіраюцца ў драматычным і музычным мастацтве. Ці не такое патрабаванне выстаўляе нам час? Нашы выпускнікі выходзяць спецыялістамі больш шырокага профілю, што дапамагае ім працаваць у драме, тэатры юнага глядача, музычным тэатры ці тэатры лялек. Іх веды адпавядаюць сучасным патрабаванням, таму яны змогуць паставіць мюзікл на любой сцэне. Вось толькі музычных дысцыплін нам відавочна не хапае, таму імкнемся набіраць абітурыентаў, якія скончылі музычную школу ці каледж. Адкрыццё спецыялізаванай кафедры дапамагло б выправіць гэтую акалічнасць і зрабіла выпускнікоў БДАМ больш канкурэнтаздольнымі на творчым працоўным рынку.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

Па самастойнасць — у абласны

Віталь КРАЎЧАНКА, рэжысёр, выпускнік Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў

Пры выбары месца для дыпломных пастановак усе мае аднакурснікі абралі сталічныя пляцоўкі, а я адмыслова імкнуўся прайсці шлях ад выбару п'есы да прэм'еры як мага далей ад сталіцы. Мне падаецца, зараз у Мінску рэжысёру цяжка выклікаць зацікаўленасць у акцёраў, публіку ж увогуле даволі цяжка здзівіць. У абласным тэатры людзі жадаюць працаваць, яны адкрытыя да новага і падыходзяць да пачаткоўца ў прафесіі з натуральнай зацікаўленасцю, хаця і не без насцярожанасці: "Цікава, а што ён зробіць?" Я па-сапраўднаму шчаслівы, што паехаў ставіць у Магілёў!

ці, ён адкрыты да эксперыменту і да супрацоўніцтва з моладдзю, гатовы пры гэтым рызыкаваць кішэняй, якая не так моцна напаяняецца. У свой час у горадзе на Дняпры яскрава пачыналі і цвёрда становіліся на прафесійнай рэйкі такія рэжысёры, як Валерый Маслюк, Юрый Міроненка. У свае маладыя гады там ставіў Мікалай Пінігін, а зусім нядаўна тэатр узначальвала Кацярына Аверкава. Няма пастановак магілёўчане давяралі колішнім выпускнікам БДАМ, прынамсі Міхаілу Лашыцкаму і Ула-

дзіміру Шчэрбаню, таму складваецца адчуванне, што тут кіпіць маладая кроў. Пры цяперашнім галоўным рэжысёры Саўлюсе Варнасе тэатр пачаў новую старонку сваёй гісторыі, і мне захацелася стаць яе часткай.

У сталічных умовах ёсць яшчэ адна пастка: у нацыянальных ды заслужаных калектывах насцярожана ставяцца да пачаткоўцаў, больш кантралююць і "дапамагаюць", бо не вельмі хочучь рызыкаваць статусам тэатра. Я вельмі ўдзячны дырэктару Андрэю Новікаву і спадару Саўлюсу,

што яны не ўмешваліся ў пастановачны працэс! Тэатр прыняў да пастаноўкі прапанаваную мною п'есу Аляксандра Казанцава "Браты і Ліза". Рады, што настаяў на "некамедыі" і даказаў: можна зрабіць сур'ёзны спектакль для сур'ёзных людзей, які будзе карыстацца глядацкім пошптам. Бачыў, як глаўрэж перыядычна прыходзіць на балкон і назірае, ведаў, што магу ў любую хвіліну звярнуцца да яго за падтрымкай ці падысці параіцца, пры гэтым непасрэдна ў працы не адчуваў ніякага ціску. Можа, таму і акцёры давяралі майму рэжысёрскаму выбару, майму бачанню матэрыялу. Для мяне паказальным стаў той момант, калі акцёры прапанавалі назначыць наступную рэпетыцыю на панядзелак — свой выхадны дзень! І хоць на нашым шляху ўзнікала нямаля цяжкасцяў рознага характару, мне ўдалося падпарадкаваць сабе пастановачны і вытворчы працэсы — значыцца, у Магілёў з'ездзіў не проста так.

Занатавала Настасся ПАНКРАТАВА

— **Сяргей, пасля заканчэння Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі вы працавалі ў асноўным на музычна-тэатральных сценах — у Краснаярску, Новасібірску, Санкт-Пецярбургу, Растове, Астрахані. Ці не надта сціплае месца займае ў гэтым пераліку Віцебская філармонія?**

— Так, філармонія не тэатр. Але ў ёй таксама могуць быць і тэатралізаваныя канцэрты, і нават музычна-тэатральныя пастаноўкі. Прыкладу таму хапае ва ўсім свеце. Асабіста я ўспрымаю філармонію як своеасабліваю музычную школу для дарослых. Сапраўды, менавіта філармонія пад сілу выконвае такую асветніцкую функцыю. Вядома, у эстраднай музыцы таксама ёсць шмат цікавага, не ўсё ў ёй трэба адносіць да “гукавага смецця”. Але музычныя густы фарміруюцца дзякуючы сур’ёзнай класічнай музыцы. Яна была і застаецца паказальнікам сапраўды высокага прафесійнага ўзроўню і безлічы прачытанняў — ужо хаця б таму, што прайшла куды большае выпрабаванне часам. Калі бацькі адпраўляюць дзіця вучыцца ігра на музычных інструментах або аддаюць, напрыклад, на бальныя танцы, гэта і ёсць найперш выхаванне густу. Неабязкова становіцца музыкантам. Але навучыцца разумець музычную мову — значыць, узбагаціць сваё ўспрыняцце і навакольнага свету, і сябе самога. Філармонія ўсё гэта дае, мінуючы этап уласна авалодвання нейкім музычным інструментам. І, у сваю чаргу, падрыхтоўвае чалавека да больш глыбокага разумення оперы ці балета. Бо дапамагае не толькі “ўбачыць” музычны спектаклі, але і “пачуць” іх — а значыць, адчуць усёй душой.

Так што наведваць канцэрты філармоніі не проста цікава, а яшчэ і карысна: заўсёды можна адкрыць для сябе нешта новае — у тым ліку, у сабе самім, у сваіх эмоцыях і пачуццях. Бо музыка дапамагае іх “абудзіць” ці, наадварот, супакоіць — навучыць імі валодаць, прыводзячы іх да гармоніі.

— **Ну проста гімн у гонар філарманічнай сцэны! А чым вам аказалася блізкай менавіта Віцебская філармонія?**

— Тут няма жорсткіх рамак у творчасці, падтрымліваецца згаданае ўнясенне элементаў тэатра. А гэта цікава для глядача. Бо як звычайна ўяўляюць сабе ролю артыста філармоніі? Выйшаў, праспяваў — што называецца, “далажыў”. Але кожны твор нясе сэнсавую нагрузку, таму некаторыя тэатралізацыі ніколі не будзе залішнімі. Як прыклад — пастаўленая ў нашай філармоніі навагодня казка “Папялушка”. Музыканты, якія не маюць тэатральнага вопыту (а іх

рыстаецца адно адміністрацыйнымі метадамі. Я бачыў, якая дырэктараў і магу сказаць, што наша Алена Падаляк у дадзеных умовах зрабіла максімальна магчымае, каб утрымаць людзей і выдаць якасны прадукт. На сваім месцы і я стараюся паказаць годную працу. Калі ж кажаць менавіта пра ўмовы, у якія трапляеш, дык звяртаеш увагу перш за ўсё на акустыку, магчымасці пляцоўкі. У час выступлення шмат сіл звычайна траціцца на намацванне гукавой плыні, а гэта можа

сакава, доктар Эбн-Хакія ў “Іяланце”, Томскі ў “Пікавай даме”, Пан Галава ў “Чаравічках” Чайкоўскага... Ды ўсё ж, дзе было больш цікава працаваць — гэту, у Санкт-Пецярбургу?

— У кожным горадзе свая “разыначка”. Той жа Краснаярск стаўся для мяне сапраўднай школай, бо ў аперэце стаўка робіцца на акцёрскую тэхніку. Шмат далі мне і размовы з сібіракамі, у тым ліку карэннымі. А бабулі сібірскія, якія ў 40-градусны мароз вы-

нуў, і з першымі акордамі не бачылі праяснасці, прычым менавіта над Крамлём, а не ва ўсім горадзе.

Ведаецца, для мяне не мае значэння, дзе і перад кім спяваць — перад тымі ж замежнікамі ці перад сваімі бабулямі, у дваццаты раз або на прэм’еры, куды паклікалі крытыкаў. Заўсёды трэба выкладвацца максімальна. Ведаецца, гэта як у пажарнікаў: усё роўна дзе гарыць, бо ратаваць трэба аднолькава. Проста ў новых умовах “прыстрэльваецца” да нюансаў, якія ўскладняюць ці, магчыма, палягчаюць працу. А ў астатнім — трэба сказаць свету, што хацеў, незалежна ад умоў.

— **Як вы ўвогуле ў Расіі апынуліся? І чаму вярнуліся ў Віцебск?**

— Гэта мая радзіма. У свой час я скончыў тутэйшае музычнае вучылішча як харавік-дырыжор, працаваў па размеркаванні ў Лёзненскай школе мастацтваў. А ў музычнай школе навучаўся па класе баяна, хаця пачалося ўсё нават не з яе — з хору хлопчыкаў у Палацы піянераў, куды адвляла мяне маці ў пяць гадоў. Пачуўшы, як я спяваю, яна зрабіла выснову, што музычны слых ёсць — значыць, трэба вучыць музыцы.

— **Але ж хор — гэта яшчэ не сольныя спевы.**

— Калі паехаў на курсы павышэння кваліфікацыі ў Мінск, сустрэўся з сябрамі, якія вучыліся на харавым аддзяленні Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Вырашыў паступаць таксама. Але ж адольвалі мяне думкі, што трэба на вакальнае. І за некалькі дзён да паступлення перанёс дакументы на іншае аддзяленне. Трапіў да Віктара Скоробагатава — заслужанага артыста рэспублікі, саліста опернага тэатра, які сёння з’яўляецца прафесарам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Вучыўся ў яго сем гадоў: два на падрыхтоўчым аддзяленні, потым пяць на асноўным. Скончыў у 1997 годзе — і паўстала пытанне пра будучыню. Даведаўся, што ёсць магчымасць уладкавацца ў Краснаярск. Трапіў у тэатр музычнай камедыі, дзе прапрацаваў адзін год: усё ж такі, як аказалася, не мая гэта сцэжка. Паслухаўся ў Новасібірску ў оперны тэатр, дзе спяваў наступныя тры гады. А ў Санкт-Пецярбургу мяне запрасіў рэжысёр Юрый Аляксандраў — мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага камернага музычнага тэатра “Санкт-Пецярбург Опера”, які да нас прывязджаў. З 2003-

ходзяць гандляваць? А мясцовыя пельмені? Такіх смачных больш нідзе не ёў. А якая там прырода! Адзін толькі Енісей паўтаракіламетровай шырыні чаго варты.

Новасібірск стаў для мяне значымі сваім оперным тэатрам — першым у маёй творчай кар’еры. Калектыў там вельмі моцны, не саступае Марыінскаму. За прафесіяналамі пачынаеш цягнуцца, і яны дапамагаюць. Так ідзе твой уласны рост.

Ну, а Санкт-Пецярбург ёсць Санкт-Пецярбург. Выступленне ў адным толькі Эрмітажым тэатры што значыць! Асабліва пачуццё, калі ў “Пікавай даме”, “Рыгалета” выходзіў на сцэну, дзе калісьці спявалі Шаляпін і іншыя знакамітасці. У тэатра “Санкт-Пецярбург Опера”, дзе я таксама працаваў, свая сцэна невялікая, не дазваляе рабіць пастаноўкі са значнай колькасцю ўдзельнікаў. Таму падбіраліся і іншыя пляцоўкі: у Юсупаўскім палацы, Смольным саборы. А старадаўняя пабудова прыцягальныя для спевакоў яшчэ і таму, што там звычайна вельмі добрая акустыка.

— **А калі гэта праца на адкрытым паветры? Ведаю, што вам давялося спяваць партыю Барыса Гадзюнова ў аднайменнай оперы Мусарскага, пастаўленай не толькі ў тэатры, але і ў гістарычных “дэкарацыях” астраханскага Крамля.**

— Права яшчэ ў тым, што астраханскі Крамль (дарэчы, ён белакаменны, бо не перабудоўваўся, як Маскоўскі) датычны да таго перыяду гісторыі, пра які распавядаецца ў творы: тут у свой час хаваўся Марына Мнішак. Вядома, гэта дадала пастаноўцы адчування жывой гісторыі. І нам таксама, бо выходзіш не на ўмоўную тэатральную сцэну, а быццам “туды і тады”. Было і адчуванне Божай волі. У пачатку спектакля заімжыў дождж, а ўсё, уключаючы аркестр, дзе інструментам нельга мокнуць, — пад адкрытым небам. Але дырыжор рызык-

Праз 200 гадоў пасля ўзнікнення кнігадрукавання выдаўцы ўздыхалі: кнігі стала так шмат, што іх ніхто не чытае. З гэтай прычыны пачалі шукаць новыя фарматы выданняў. У XXI стагоддзі мы зноў прыходзім да пытання ў наступнай плоскасці: як данесці нацыянальныя творы да аўдыторыі. Ці будзе ў айчынай кнігі зацікаўленае кола прыхільнікаў? Якіх памылак, прынамсі, на ўзроўні першапачатковага знаёмства з выданнем, трэба пазбягаць, каб айчыныя тамы не залежаліся на паліцах крамаў? Аглядальнік “К” разам з загадчыкам кафедры рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, дацэнтам, кандыдатам філалагічных навук Уладзімірам КУЛІКОВІЧАМ накіраваліся ў сталічную кнігарню, каб выбарачна (на што вока ўпала) пазнаёміцца з прапаномамі сучасных выдавецтваў.

Настасся ПАНКРАТАВА

Няспраўджаныя жаданні

— У кнігавыдавецкай справе істотным фактарам для рэалізацыі выдання было і застаецца імя аўтара. Добра вядомае, рэгулярна ўзнаўляльнае ў СМІ, яно надзейны гарант таго, што тыраж не залежыцца на паліцах кнігарні. Такая аксіёма прымяняльная і да беларускай кнігі, хаця тут ёсць свае нюансы: мова выдання, сацыяльная значнасць, наяўнасць ці адсутнасць дзяржаўнай падтрымкі, што адбіваецца на кошыце, скіраванасць на скандалы і некаторыя іншыя моманты. Сёння нашы выдаўцы знаходзяцца ў актыўным пошуку аптымальных шляхоў прасоўвання сваёй прадукцыі. Адзін з такіх напрамкаў — стварэнне цікава аздобленай, “гаваркай” вокладкі, задачы якой прыцягнуць увагу патэнцыйнага пакупніка, заінтрыгаваць яго, актуалізаваць жаданне набыць кнігу. Не расчароваць і не падмануць! Што мы маем на практыцы?

Вось стаіць “Мамачкі мае... ці Бальнічны Дэкамерон” Юліі Ляшко. На вокладцы — фотаздымкі з перфарацияй, быццам кінастужка. Стыльна, інфармацыйна, з густам. Можна не ведаць пісьменніцы і сцэнарыста, але адразу зразумець, што кніга “вырасла” з тэлевізійнага кінапрадукту. І той, каму даспадобы кіношны пераўтварэнні, адразу зацікавіцца выданнем.

Побач кніга Тамары Лісіцкай “Багіня, альбо Плач хатняй гаспадыні”. Тут напісанне прозвішча аўтара па памерах большае за назву кнігі, бо спадарыня Тамара — персана медыйная, вядомая. Назва пабудаваная на антытэзе: багіня — хатняя

Філармонія як школа

Беларускі спявак Сяргей БЕЛАВУСАЎ, вярнуўшыся пасля некалькіх гадоў працы ў Расіі, завяршыў свой першы сезон на сцэне Віцебскай абласной філармоніі — у якасці яе саліста. Яго выступленні адразу сталі прыкметнай з’явай музычнага жыцця рэгіёна. Чым не нагода пазнаёміцца з артыстам бліжэй?

шмат было занята), паказалі, без перабольшання, годную акцёрскую ігру. Артысты ансамбля “Талака” выступалі ў нечаканых для сябе ролях — танцораў з тэкставымі выходамі. Снягурка была таксама з гэтага калектыву і выступала не горш за прафесійных актёраў. Выдатны калектыў — актэт балалаек “Віцебскія віртуозы”, мне з ім вельмі спадабалася супрацоўнічаць. Па сутнасці, народныя інструменты паводле свайго паходжання не прызначаны для ўзняцця ўсіх стылёвых пластоў гісторыі сусветнай музыкі. Але кіраўнік калектыву Тамара Шафранова ўмее рабіць вельмі цікавыя па інструментаўцы пералажэнні даволі сур’ёзных прац. Мне як опернаму спеваку гэта вельмі прыемна, таму што бліжэй праца з аркестрам, а не проста пад фартэпіяна.

— **Што ўвогуле для артыста важна — кіраўніцтва, умовы?**

— Здараецца, у людзей творчых не ўсё добра складваецца з кіраўніцтвам, асабліва калі апошняе не разумее мастацкіх памкненняў, а ка-

адцягваць увагу спевака ад сэнсавага напавення творца, не гаворачы пра якасць спеваў увогуле. Заўсёды важны ўласны стан. Для спевака любы дыскамфорт (тая ж хвароба, калі пачынаеш змагацца са сваім арганізмам) замінае. Як вынік — не тая эмацыйная аддача.

— **Кажуць, у оперных спевакоў свая сістэма паводзін, “настройкі” перад выступленнем. Вы, праўда, не тэнар, а драматычны барытон, тым не менш — ёсць свае талісманы, забабоны?**

— Так, хтосьці за гадзіну да спектакля ці канцэрта сыходзіць у маўчанне, а іншы пачынае расказаць анекдоты, каб суняць мандраж. Я падобным не вылучаюся: калі ёсць пра што пагаварыць — размаўляю без праблем. Але ўмею хутка пераклучацца, як справа даходзіць да выхаду на сцэну: толькі што я быў Белавусаў, а цяпер — той персанаж, які патрабуецца.

— **Гэта значыць, Жэрмон у “Травіцце”, Рыгалета ў аднайменнай оперы Вэрдзі, Гразной у “Царскай нявесце” Рымскага-Кор-**

Фотафакт

Скульптурная “мамзэлька”

У вёсцы Гарадная завяршыўся V Міжнародны пленэр ганчароў. Было там не толькі безліч цікавых работ, але, лічы, і гатовыя праекты пад рэалізацыю: абы грошы знайшліся! Майстар з Брэста, які нарадзіўся на Драгічыншчыне, Васіль Логвін у апошнія дні пленэру выканаў мініяцюрную пакуль выяву “гарадзеньскай мамзэлькі” ў пластыцы. Ён надзвычай уразіў мяне, — кажа загадчык аддзела традыцыйнай культуры Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтра. — Шмат гадоў я займаюся папулярызаваннем гэтага звычайнага маленькага гаршочка, які пару гадоў таму пабываў у сусветна вядомым музеі парцеляны ў Гюстаўбергу (Швецыя) і быў там амаль два месяцы галоўнай “дзейнай асобай” на выставе «Беларусь — Швецыя: традыцыі і аднаўленні». Шмат чаго іншага было звязана з ім! І вось цяпер я займела яшчэ адну мару — устанавіць бы ў Гарадной скульптурную кампазіцыю мамзэльцы — павялічаную вялікую копію працы Васіля”. Спадарыня Ларыса дадае, што на пленэры ставала цікавых творчых прац, прывесчаных Гарадной, у тым ліку і мініяцюрны пакуль помнік аднаракума ганчару Мацвею Пячонцы ў выкананні Віталія Рамановіча з Пружанаў, і скульптура “Гордэнка” ў выкананні Віталія Шапялевіча з Ганцавічаў. І «палыкі» ў выкананні палкаў, якія старыя ганчары з Гарадной ужо не ў стане зрабіць. Самае цікавае, шчырае і захапляльнае было на прэзентацыі творчых прац у нядзелю пад час кірмашу.

Ірына ШАГАЛЕЕВА
Віцебск

гаспадыня. З улікам гэтага прынцыпу створана і вокладка: белая, пазітыўная — яна прываблівае чытача, але трапляе ў дысананс з заяўленым "Плачам...", што, у сваю чаргу, стварае ілюзію загадкаваасці. Пад назвай бачым малюнак дамы: яе поза, падведзены чырвонай панамай вусны дэманструюць намер спадабацца, настройваюць патэнцыйнага пакупніка на лёгкае, забаўляльнае чытанне... Аднак беглае знаёмства са зместам кнігі, аўтарскімі ілюстрацыямі чаканне не апраўдвае. Тут нямае вершаў пра набалеалае: сям'ю, дзяцей, матулю. І яшчэ. На абароце змешчана

ладку — гэта, з аднаго боку, дазваляе эканоміць грошы, каб не друкаваць яе асобна, з іншага — атрымліваецца змясціць больш інфармацыі рэкламнага плана, чаго часта бракуе айчынным выданням. За "падложку" ўзята даволі ходкая выява (прынамсі, так аздоблены "бібліятэчныя" вагоны ў сталічным метро), прозвішча аўтара стылізавана пад адбітак пячаткі "сакрэтна", побач слоган "Для абмежаванага карыстання", што зноў жа павышае інтарэс да навінкі.

Звернем увагу на такі важны элемент апарата выдання, як змест. У "Таварыстве кнігалюбаў" ён, на жаль,

тачоў. Хто будзе адкрываць "Гугл", каб высветліць, што "ходнікі" — гэта тратуар, а "чальцы" — кіраўнікі? На каментарыі кшталту "Людзям патрэбна вучыцца!" заўсёды адказваю: дык вы і навучыце! Дайце спасылку, патлумачце, інакш ваша выданне паставяць на паліцу яшчэ ў кнігарні, а возьмуць больш зразумелае, і, найхутчэй, рускамоўнае. Імкненне да элітарнасці, як любяць да элітарнасці, як любяць паўтараць некаторыя мовазнаўцы пра беларускую мову, тут не зусім, на мой погляд, карэктнае. Мы павінны ствараць чытача, прывіраць яму культуру працы з кнігай, а не адштурхоўваць ад яе.

лена стаўка (з гэтым хутка стане прасцей — з 1 ліпеня 2017 года неабходна будзе на вокладку ставіць адпаведную маркіроўку), пра людзей якога сацыяльнага кола напісана, дзе гэта лепш чытаць (на пляжы ля мора, у ціхай абстаноўцы для ўдмулівага ўспрымання, у тралейбусе ўрыўкамі...). Карэцый, нездарма дзяржстандартам прадугледжана выдаткоўваць на яе мінімум 500 — 700 знакаў (па факце ж бачым хіба некалькі не заўсёды ўцямных радкоў).

Анатацыя, я ў гэтым перакананы, — важны складнік прасоўвання кнігі. Але ў рэальнасці скрозь сус-

пасварыліся, але шукаюць шляхі прымірэння". Вось яно — менавіта тое, што зразам яму патрэбна! А потым уявіце ў гэтай жа сітуацыі анатацыю пра "пранікнёны лірызм і тонкі псіхалагізм". Дык у якім выпадку наш гіпатэтычны пакупнік набудзе кнігу?

Бяру томік "Нарач горка плача" Вячаслава Лапціка. Чытаем анатацыю: "У сваіх навукова-папулярных нарысах, апавядаючы пра прыгажосць і непаўторнасць, аўтар падрабязна спыняецца на экалагічных праблемах гэтага непаўторнага куточку зямлі". Нават калі я займаюся праблемамі экалогіі, гэта выданне адкладу на потым. Бо не бачна з анатацыі, якія канкрэтныя праблемы аўтар тут разглядае. А гэта важна. Дарэчы, перад намі яшчэ адна найістотная памылка: у адрозненне ад анатацыі, падзаглавачны надпіс дае вызначэнне жанру кнігі ўжо як навукова-мастацкія нарысы дзе яшчэ і эсэ. Прабачце, але ж гэта розныя жанры! Вось адна з прычын недаверу да беларускай літаратуры: мы падманваем чытача (няхай сабе і ў дробязях) на этапе яго знаёмства з кнігай...

Выданне насычана фотаздымкамі, што дае падставу ў чарговы раз узняць праблему несупадзення ілюстрацый са зместам. Напрыклад, надрукавана выява Нарачы, якая суправаджаецца вершам пра бурлівыя рэкі, або калі на здымку поўдзень, а прыводзіцца побач страфа пра месяц і зоры... Зрэшты, і для вокладкі выдавецтва абрала фотаздымак з акцэнтам на чорныя сасновыя галіны, якія, думаецца, зусім не выклікаюць асацыяцый з самым вялікім возерам Беларусі.

Бясслўны асобнік

— Разгортваю кнігу за кнігай — і не бачу прадмовы. Шкада, але ў сучаснай выдавецкай справе яна амаль не выкарыстоўваецца. Калі анатацыя дае інфармацыю, навошта неабходна кнігу набыць, то прадмова ў класічным уяўленні павінна растлумачыць, чаму тое выдан-

не патрэбна прачытаць. Яна можа распавесці, як ствараўся твор, увесці ў творчую лабараторыю пісьменніка, няблага і выдавецтву распавесці, як рыхтавалі кнігу. Вядома, літаратуразнаўчыя прадмовы дапушчальныя для выданняў класікі або збору твораў пісьменніка. Шырокая аўдыторыя ўводны артыкул павінна паказаць актуальнасць кнігі, распавесці, якія адказы на свае пытанні знойдзе тут чалавек.

Яшчэ адзін "лішні" для многіх выдаўчоў элемент апарата кнігі — калантыпул. У "Таварыстве кнігалюбаў" ён быў "глухі" — аднолькавы на ўсіх старонках, значыцца, не нёс дадатковай інфармацыі, у большасці адсутнічае ў прынцыпе. Разумею, калантыпул не з'яўляецца абавязковым, разам з тым, калі аўдыторыя прапанавалі збор апавяданняў, аповесцяў і абразкоў, выдавецтва, не пазначыўшы на старонках назву кожнага з тэкстаў, вымушае чытача кожны раз зазіраць у змест пры патрэбе адшукаць іншы твор у кнізе падчас чытання. Спажывіцу тое нязручна.

— Існуюць дзясяткі азначэнняў, што такое кніга. За аснову бярэцца матэрыял, з якога яна зроблена, аб'ём (у сучасных электронных кнігах улічваецца знак і кілабайты) і гэтак далей. Але ва ўсе часы будзе існаваць галоўнае патрабаванне — кніга адбылася, калі ў яе ёсць чытач. Калі гледзіш на гэтыя паліцы, падаецца, што частка выдаўчоў затрыманася ў мінулым стагоддзі... Гэта значыць, ствараюць кнігі дзеля стварэння. У аснову неабходна ставіць пошукі шляхоў, як данесці кантэнт да патэнцыйнай аўдыторыі. Можна ў вас спраўды шыкоўны па змесце твор, але як чалавеку тое вызначыць у інфармацыйнай плыні? Паказаць каштоўнасць выдання павінна назва, вокладка, праўдзіва адлюстраваны жанр, прадуманая анатацыя, якая сапраўды зацікавіць чытача. Упэўнены, дбанне пра чытача будзе стымуляваць апошняга да набыцця кнігі.

"Шырокаму колу..." — значыць, нікому?

Шукаем прычыны недаверу да нашых выданняў

біяграфія пісьменніцы, але няма ні слова пра само выданне, жанр. Чаму?

Другі важны элемент прасоўвання кнігі, якім чамусьці рэдка карыстаюцца нашы выдаўцы, — стварэнне запамінальнага слогана. Трапныя фразы-заклікі прыцягваюць увагу, вылучаюць кнігі з плыні, часам даюць канкрэтную матывацыю набыць кнігу. Напрыклад, для серыі вучэбных дапаможнікаў па беларускай мове рэдактары выдавецтва "Аверсэв" па сёння выкарыстоўваюць ёмісты выраз: "Перамогі пачынаюцца з роднай мовы!" Ён, прынамсі, спыняе погляд на выданні. А калі прасачыць дынаміку рэалізацыі маёй кнігі "Алімпіяды па беларускай мове і літаратуры" з такім заклікам на вокладцы, то можна сцвярджаць — дапамагае чытачу вызначыцца з выбарам.

Перш-наперш — для вока

— Апошнім часам назіраецца яшчэ адзін трэнд у афармленні выданняў — стылізацыя пад даўніну, асабліва тую, якая мела пячатку сакрэтнасці або забароненасці (перыяд сталінскіх рэпрэсій). Вось кніга Андрэя Лазара "Таварыства кнігалюбаў" узята ў футляр, які нагадвае папку для справаводства (а ў ёй, у тым ліку, маглі ляжаць паперы, што вырашалі лёсы ў тым жа 1937 годзе). Нават шрыфт на гэтай папцы стылізаваны пад выведзены ад рукі пад трафарэт літары, быццам кніга гэтая існуе ў адзіным экзэмпляры. Такая "сакрэтнасць" і эксклюзіўнасць абавязкова зачэпляць вока патэнцыйнага пакупніка. Гэта добра. Галоўнае, каб не расчараваў змест. Дарэчы, падобным чынам эксперыментавалі на пачатку мінулага стагоддзя футурысты, калі выпускалі ў свет свае творы на шпалерах, на няжаснай паперы, сшытай без захавання ўсялякіх нормаў і канонаў кніжнай справы.

Сама кніга аформлена паводле сучаснай еўрапейскай традыцыі, калі аплетка (тэрмін занатаваны Фёдарам Янкуўскім), гэта значыць праплет, імітуе супервок-

не адлюстроўвае структуру выдання, не дае першапачатковую інфармацыю пра характар кнігі, пра тэмы, якія ўзнікаюцца, і іх асвятленне, яму нават бракуе логікі выкладу матэрыялу. Незразумела, што перад вачамі: быццам бы главы твора, а пасля высвятляецца, што гэта раман з дадатковымі матэрыяламі... Увогуле, кніга не дае многіх звестак. Напрыклад, трэба паламаць галаву, каб зразумець, навукова-папулярная ці мастацкая літаратура перад табой. Разумею, маркетынгавы ход, але такімі "вынаходкамі" можна адбіць жаданне набыць навінку...

Чарговы нюанс гэтай кнігі ды ўвогуле многіх беларускамоўных — выкарыстанне мноства рэдкаўжывальных слоў. Андрэй Лазар у калантыпул выносіць "тэчку". Чытачу, далёкаму ад філалогіі ці паўсядзённага карыстання беларускай мовай, трэба паламаць галаву, каб зразумець, што маецца на ўвазе папка. Я многім выдаўцам казаў, што лексіку 1920-х ведаюць хіба колькі працэнтаў патэнцыйных чы-

Уладзімір Куліковіч.

Дзе тыя знакі?

— Зараз многія звыклія рэчы "перабіраюцца" ў інтэрнэт. Так і ў кнігарню з'явіліся моцныя канкурэнты ў сечце. Мне падаецца, людзі выходзяць у онлайн, калі заказваюць пэўную кнігу, а вольны выбар штосьці з незнаёмага ўсё ж прыходзіць у краму. Да набыцця кнігі такога "шукальніка" стымулюе адмысловая, нешаблонная анатацыя, з якой бачны чытацкі адрас: каму прызначаны дадзены твор, на які ўзрост зоб-

тракаю сухія, аднатыпныя тэксты з рэкамендацыямі "шырокаму колу чытачоў" (а па сутнасці — нікому) ці шаблонныя характарыстыкі накшталт "насычаны пранікнёным лірызмам і тонкім псіхалагізмам". Гэта штамп на штампе. Яго выкарыстоўваюць абыякавыя рэдактары. Напрыклад, паспрачаўся студэнт са сваёй дзядушчай, занесла яго ў кнігарню, узяў незнаёмы томік, а пад ім: "Разглядаецца складаная сітуацыя дваццацігадовых юнакоў, якія

P.S. ад аўтара

Разам з Уладзімірам Іванавічам мы правялі ля паліцы больш за дзве гадзіны. Увесь гэты час мяне не пакідала думка, што нават пазбегнуўшы ўсіх памылак у аздабленні, айчынныя кнігі наўрад ці стане больш запатрабаванай, бо кнігарні не спяшаюцца займацца прасоўваннем беларускіх выданняў. Развітаўшыся са спадаром Куліковічам, я прайшла па крамах у цэнтры Мінска, але мерчандайзінгавыя вынаходкі ў дачыненні да прадукцыі нашых выдавецтваў так і не пабачыла.

Першае, з чым я сутыкнулася, адсутнасць сапраўды заўважнага паказальніка аддзела з айчыннымі найменнямі. Пару разоў даводзілася звяртацца да прадаўца, каб знайсці тыя паліцы. Аднак на гэтым цяжкасці не заканчваецца: патэнцыйны пакупнік стаіць у разгубленасці, бо не разумее, па якім прынцыпе тут расставлены кнігі. Прынамсі, у "Акадэмікнізе" я доўга ламала галаву, як разабрацца ў навігацыі па паліцах, шчыльна застаўленыя тамі тамі з беларускімі прозвішчамі. Для вока ўсё зліваецца ў аднастайны масіў, з якога нават страшна выягнаць асобны экзэмпляр. А так хацелася б пабачыць рубрыкатары накшталт "класіка", "біяграфіі", "гістарычны раманы". Упэўнена, паказальнікі не патрабуюць фантастычных грошай, але наколькі палягчаюць спажывіцу жыццё! Мо ўсё пастаўлена па алфавіце?

Праглядаючы асартымент, натрапіла на паліцу, цалкам застаўленую творами за аўтарствам Святланы Алексіевіч. Тут быў і нобелеўскі цыкл "Галасы Утопіі", і асобныя кнігі ў перакладзе на замежныя мовы. Не хапала галоўнага: якога-небудзь "магніта", каб зайшоўшы ў залу, чалавек адрознаваў пабачыць менавіта гэту паліцу (урэшце, як і любую іншую). Прынамсі, у маскоўскіх крамах стэлажы расквечаны стыкерамі "хіт продажы!", "бестселер!", "вартае ўвагі!" Самыя папулярныя кнігі абавязкова развернуць вокладкай, могуць прышпіліць да яе стыкер са слоганам, напэўна прадублююць кнігу ў "гарачых" кропках крамы (ля касы, на ўваходзе, у кутках залы). Наш гандаль на гэтыя простыя рэчы чамусьці забываецца...

У буйных кнігарнях Масквы мне заўсёды трапляліся стэнды "пераможцаў месяца". На такім п'едэстале выстаўлена пара дзясяткаў найбольш папулярных кніг, прычым расставлены яны па рэйтынгі, і можна назіраць, як назвы змяняюць адна адну, хтосьці знікае з топа, хтосьці ўзнікае на больш высокае месца. Калі заходзіш у краму, але не ведаеш, чаго табе хочацца пачытаць, ногі самі накіроўваюцца да гэтага стэнда. У Санкт-пецярбургскім Доме кнігі маім улюбёным месцам сталася шафа з навінкамі месяца. Чаму нашым крамам не адвесці пад гэтую справу хаця б паліцу? Вось найбольш лёгкая магчымасць даведацца, што новага з'явілася, у тым ліку, і ў нацыянальных выдавецтваў.

Многія бацькі не здагадваюцца пра існаванне багатага выбару твораў сучасных беларускіх аўтараў, у сталічных кнігарнях становіцца зразумела чаму: на айчынныя выданні для дзяцей тут можна натрапіць толькі выпадкова, бо размешчаны яны ці разам з расійскімі (нярэдка візуальна кідаюцца саступаючы ім), ці наадварот у тым самым непазначаным аддзеле. Няма і дадатковых паказальнікаў ці плакатаў з інфармацыяй пра пісьменніка-суайчынніка, бо прозвішчы апошніх, зразумела, прайграюць на фоне той жа суперзнакамітай Джаан Роўлінг. Дарэчы, у "Акадэмікнізе" са здзіўленнем вывудзіла са стоса кніг папулярную серыю Свэна Нурдквіста адрознаваў дзяржаўнага і прыватнага айчынныя выдавецтваў. На сталічных кніжных кірмашах пакупнікі "палююць" на кнігі гэтага шведскага казачніка, а ў краме асобнікі спакойна ляжаць, бо хто пра іх ведае... Між іншым, кніга прыватнага выдавецтва каштуе 10,5 рублёў, а "Мастацкай літаратуры" — 6 рублёў! Кнігарні можна было б выйграць не толькі на папулярнасці выдання, але і на таннасці, напрыклад, пазначыўшы вялікімі літарамі "Выгадны кошт!" Ці мала выданняў, чый продаж зацягнуўся, а кошт, лічы, не змяніўся. Разляцеліся б тыя асобнікі, як гарачыя піражкі! Урэшце, акцыі, зніжкі, распродажы ў сетцы "Белкнігі" распачаліся. Сёе-тое прадаюць і напалову танней. Шкада, што кнігі там часцяком не з топа запяўтаў чытачоў.

Супала так, што гэта “каманднае інтэрв’ю” з лідарамі маладога беларускага гурта “Navi” мы правялі на наступны дзень пасля выхаду на радыё яго новай песні. Потым музыканты прызналіся, што гэта была самая доўгая размова за ўсю гісторыю калектыву, якому ўсяго тры гады. Яшчэ не так даўно ім былі падуладныя толькі невялікія канцэртныя пляцоўкі, зараз жа нашы госці прымалюць актыўны ўдзел у міжнародных фестывалях. Пра беларускую мову і музыку, пра тое, як усё пачыналася, і пра тое, што будзе далей, “К” гутарыла з Ксеніяй ЖУК (К.Ж.) і Арцёмам ЛУК’ЯНЕНКАМ (А.Л.).

Падрыхтавала Ганна ШАРКО

Мінулае, цяперашняе ды мары

— Як з’явілася ідэя стварыць гурт?

К.Ж.: — Я заўсёды была сольным выканаўцам, лідар-вакалісткай, і ніколі не думала, што можа паўстаць такі збег абставінаў, у выніку якіх і з’явіцца наш з Арцёмам дует. Я спявала ў гурце, і калі ён распаўся, мне адразу ж сустрэўся Арцём, у якога, аказваецца, існавала ідэя-фікс — зрабіць з якой-небудзь дзяўчынай дует. Мы запісалі адну песню і зразумелі, што нам трэба рухацца далей разам.

А.Л.: — Калі мы тую песню — “Абдымі мяне” — толькі разбіралі, гэта была такая эйфарыя, гэтак кайфавалі адзін ад аднаго...

К.Ж.: — А не так даўно знайшлі гэты першы дыктафонны запіс — проста жудасна!..

А.Л.: — Выкладаць у інтэрнэт яго дакладна не будзем!

К.Ж.: — У гэтым гурце я адуваю сабе паўнаваартасна, Арцём і я — мы не проста асобныя ўдзельнікі — мы дзве адзінкі, якія вельмі крута гукаць разам. Дзякуючы таму, што мы пачалі працаваць з Арцёмам, я вельмі добра развіла навук напісання песень.

— Вызначаеце жанр, у якім працуеце?

А.Л.: — У матэрыялах пра нас журналісты пішуць: індзі-фолк, поп-індзі, кантры.

К.Ж.: — Ну, індзі — мы сапраўдныя індзі, індэпендэнт, незалежны ні ад каго, самі па сабе. А фолк, поп ці рок — гэта ўжо ад песні залежыць. У нас ёсць кампазіцыя, якая сапраўдны фолк, — кавер на народную песню “Рэчанька”, а калі ўзяць песню на рускай мове “Наш мотів” — гэта поп.

— З аднаго боку вы — індзі, з іншага — вас пастаянна ўключваюць у афіцыйныя праграмы, канцэрты, адпаведна, з’яўляюцца тэлефры. Такое спалучэнне “афіцыйна” і неафіцыйнага не “ламае”?

А.Л.: — Нам падабаецца, што мы можам быць і там, і там. У гэтым наша “фішка”.

К.Ж.: — Я не ведаю, як здарылася так, што нас трохі ведаюць у Беларусі. Мы не ўнікальныя, песні з прастымі тэкстамі, але ў іх ёсць настрой, паэзія.

А.Л.: — Як гэта не ўнікальна?! Кожны чалавек унікальны, кожны гурт! Наша ўнікальнасць у магі паміж мною і Ксюшай, у той атмасферы, якую мы ствараем, магчымасці пазначыць сябе як беларусаў, быць музычна свабоднымі. У прастае, трох акордах, меладызме дзвух галасах, якія сплятаюцца ў гэтай гармоніі.

— Як вы сабе аднёсце, скажам, на дзесяцібальнай шкале?

А.Л.: — Заўсёды вельмі складана сабе адзначаць, да таго ж амаль кожны музыкант лічыць сябе арыгінальным, самым першым, асабліва калі пачынае сваю творчасць... Калі адэкватна падыходзіць, то я, мабыць, нашаму гурту вострым балаў паставіў бы: за працу, за тое, што мы зараз ствараем, бо ёсць да чаго імкнуцца.

К.Ж.: — Я таксама падумала, што востра!

— І да чаго ж вы імкнецеся ў творчасці?

К.Ж.: — Па-першае, да поўнай незалежнасці ад пачобнай працы: яшчэ не так даўно я працавала ў цэнтры дзіцячай творчасці, Арцём зараз працуе на радыё. Для нас існуе такі маленькі “пун-

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

“Navi” у значэнні “індзі”

кціў”: мы хочам быць толькі з творчасцю, жыць ад канцэрта да канцэрта, у прастае запісу новых рэчаў, альбо-маў.

А.Л.: — Наша мэта — каб як мага больш людзей даведзлі пра нашу творчасць, пра Беларусь, нашу культуру ды мову. У нас былі канцэрты ў Расіі, на фестывалях. Напрыклад, калі прыехалі ў Ніжні Ноўгарад, людзі пачалі спяваць на беларускай мове, мы сталі падказваць ім. Гэта неверагоднае пачуццё патрыятызму і ёсць сапраўднае адчуванне любові да сваёй краіны, і гэта, напэўна, для мяне як місія — каб беларуская мова, культура былі ўсё больш распаўсюджанымі.

— У фільме Карэна Шахназарова “Кур’ер” дзяўчына выказала сваю мару прыкладна так: яна хоча ездзіць у прыгожым спартыўным аўтамабілі, каб на ёй быў пунцовы шалік, а на каленях — маленькі сабачка. Пра жыццёвыя мары што скажаце?

К.Ж.: — Дакладна не маленькую сабачку! Хіба вялікая, вась мне вельмі падабаюцца хаскі, якія такія...

пхунатыя! Як любой дзяўчыне, вядома, хацелася б, каб не было пытанняў, што надзець. У майм выпадку, у тым ліку, што надзець на канцэрт, да прыкладу, які аксесуар падабраць. Мы адночы выступалі на нейкім мерапрыемстве, адзін знаёмы падшыоў і спытаў, што працаваў над маім вобразам. Я адказала — сама. Мне так прыемна стала, што ён звярнуў увагу, і я падумала, што усё не так дрэнна, таму што першапачаткова былі ў мой бок нейкія словы супраць майго іміджу і стылю. Цяпер я разумеем, што на дадзеным этапе ўсяго хапае — і гэта выдатна. Усё развіваецца паступова: наша творчасць, маштабы музыкі. Мы прадстаўлены самі сабе, нам нічо не кажа, што сёння трэба апранаць трусы і каску, альбо можна выглядаць акуратна, ахайна ў прыгожай сукенцы.

А.Л.: — Зараз каманда (усе, хто працуе з гуртом) не можа існаваць за кошт “Navi” — мне трохі сумна ад гэтага, — а калі я буду разумець, што кожны мае магчымасць купіць машыну, пабудоваць дом і адуваць сябе камфортна, буду шчаслівым.

— Давайце зазірнем у будучыню, мабыць, не вельмі далёкую: вы трохі пасталелі, трохі пасталела ваша музыка, у вас ёсць капітал, каб не думаць пра грошы. За які праект, не абавязкова звязаны з музыкай, вы узяліся б для душы... Ну, і каб сям’ю падтрымліваць?..

А.Л.: — Аднойчы нашаму канцэртнаму дырэктару напісаў нейкі хлопцек з Борак маўляў, мы хочам вас запрасіць, не маглі б вы прыехаць? Мы адказалі, што калі прыедем гуртом, то нам трэба, каб вы змаглі нам “кінуць” на бензін і што-небудзь заплаціць музыкантам. Праз тыдзень ён напісаў, што яны сабралі грошы і нас чакаюць. Добра, едзем. Прыязджаем, а нас сустракаюць з плакатамі, гучна вітаюць — мы былі вельмі здзіўленыя. Нам казалі, што моладзь некалькі дзён рыхтавалася да нашага прыезду, настаяўнікі іх адпускілі з заняткаў. Зала была поўная, гледачы крычалі так, які ні на адным з нашых канцэртаў, усё нашы песні ведалі ды спявалі хорам. Так яны хацелі выказаць сваю ўдзячнасць ды шчырасць, такія адкрытыя людзі — гэта вельмі дзіўна!

Пра “мяккую” і “прыкольную” беларускасць, патрыётыку, непрывычнае 40-гадовымі новай музыкі, плён чарговага “паходу” на “Еўрабачанне” і пра тое, ці стане песня “Абдымі мяне” новай “Тры чарапахі”

К.Ж.: — І мы прыдумалі вось такі праект: ездзіць па такіх маленькіх гарадках у каледжы, каб прапанаваць моладзі беларускую музыку.

— Грэмі” амаль ёсць, а хіта няма

— Нядаўна ў адным тэлевізійным ток-шоу, прысвечаным беларускаму шоу-бізнесу, амаркоўвалася пытанне: каб стаць сапраўдным артystам, трэба быць таленавітым, ці галоўнае ў гэтай справе дасведчані і прабўны прадзосар? Вы да якога меркавання схіляецеся?

А.Л.: — У школе мая класная кіраўніца казалі: каб дасягнуць нейкіх вышынь, чалавеку неабходны адзін працэнт таленту і дзевяно-

с хапае таго, хто прыйдзе і скажа, што куплет трэба прыбраць, а прыпеў пакінуць. Хто палешыць песню з гледзішча ўласнага вопыту і працы.

К.Ж.: — Усё, што мы рабілі, здзяйснялі самі, уласнымі сіламі, з дапамогай сяброў, усіх, каму гэта было цікава. Вакол сябе мы сабралі і працягваем збіраць такую каманду, з якой вельмі лёгка працаваць. Запісача кліп? ОК! Давайце зробім! І не проста таму, што трэба, а таму, што яны хочуць паўдзельнічаць, быць разам з намі — і гэта, вядома, класна.

— Сустраліся з такім меркаваннем, што “Navi” — не вельмі цікавыя выканаўцы? І папулярныя вы таму, што,

та дзева — працы. І я таксама лічу, што таленту абсалютна недастаткова хадзіць, гаварыць, які ён таленавіты, але нічога пры гэтым не рабіць. Трэба шмат працаваць, пісаць, стараліся больш гаспаляваць. Імкнуцца наперад і верыць у тое, што ты робіш.

А.Л.: — Але абгрунтаванню не чуюм. Ёсць людзі, якія могуць сказаць, што мы “салодкія” ды таму падобнае — лухту, карацей. Ёта не так, у нашых песнях больш глыбокая філасофія. І я не згодзен, што ў сучаснай беларускай музыцы такое ўжо бязрыб’е: у Беларусі вельмі шмат класных ды таленавітых музыкантаў.

К.Ж.: — Проста, на жаль, ім даводзіцца ездзіць за мяжой, шукаць сабе, куды прыткнуцца. Вось Саша Захарыч: гэтая дзяўчына шмат гадоў спявае, яна бачыць сябе больш у джазавай музыцы. Скажыце, што яе шмат паказваюць па тэлевізары — не, што шмат пра яе кажуць — не, хоць яна таленавіты чалавек.

А.Л.: — Ёсць гурт “ТопіХод” — мне падабаецца, якая “Re1ik”...

К.Ж.: — Мне здаецца, што пакаленне наватараў толькі пачынае расці. У нас ёсць адзін сабра — Андрэй Кацікаў, які скончыў знакамiты на ўвесь свет музычны каледж “Бэрклі”. У яго такі багаж ведаў, што я нават і ўявіць сабе не магу, што здарыцца з беларускай музыкой, калі ён будзе запатрабаваны!

А.Л.: — Ён нам паказваў свае ідэі, дэма, якія будзе выпускаць, — гэта больш танцавальная музыка, новы рух, “топ” сусветнай музыкі. Ёсць чалавек, які ў мінулым годзе быў намінаваны на “Грэмі” — Тоні Эад (Антон Мацулевіч), бубнач “IQ48”: я так рады за яго (за краіну!), таму што гэта неверагодна крута — быць намінаваным на самую прэстыжную музычную прэмію ў свеце! Гэта ўжо аб чымсьці сведчыць! Яго прыклад натхняе маладых людзей, якія зараз пачынаюць займацца музыкай.

— Ужо, напэўна, другое дзесяцігоддзе пайшло, калі ў Беларусі пад гітару з беларускага спяваюць “Тры чарапахі”, “Паветраны шар” і “Простыя словы” Лявона Вольскага, і усё — іншых гітарна-дваровых хітоў, па сутнасці, не з’явілася. Чаму, на ваш погляд? Ці ёсць шансы ў якой-небудзь песні з вашага рэпертуару загучаць на лавачцы?

А.Л.: — Апошнім часам шмат людзей нам паведавалюць, што іграюць нашы песні, напрыклад, у паходзе, напрыклад, “Абдымі мяне”. Не ведаю, ці будзе гэта песня такой жа папулярнай, як “Тры чарапахі”. У той час не было, напэўна, так шмат музыкі...

К.Ж.: — Калі я вучылася ў школе, практычна не слухала беларускую музыку. Ведала “Без білета”, “І,мор”, чула штосьці па радыё, краем вока бачыла па тэлевізары. Хаця вельмі шмат спявала, любіла замежную музыку, англійскую мову, спявала на ёй. Лічыла, што на рускай спяваць не ўмею, што ў мяне дрэннае вымаўленне на беларускай. Калі трапіла ў каледж мастацтваў, у мяне здарыўся такі “разрыў шаблона”: я даведзлася, што ёсць шмат цікавых беларускіх музыкантаў, якія нешта пачынаюць рабіць, пісаць.

Ды і мы сталі працяўляць нейкую ініцыятыву, а потым Арцём сустрэўся на маім шляху, і цяпер я не разумею, як раней жыла, улаўненая, што магу спяваць толькі паанглійску. У моладзі цяпер ёсць магчымасць чуць больш беларускай музыкі, чым нават у час маёй вучобы, нягледзячы на тое, што я была музычным дзіцем.

— Згодныя з тым, што з’яўляецца прадстаўніцамі трэнду, які сёння прынята называць “мяккай беларусізацыяй”?

А.Л.: — Мы ж і спявалі па-беларуску! Ёта зараз усе запар пачалі надзяваць вышыванкі і спяваць на беларускай мове. Нават тыя артысты, якія і мовы добра не ведаюць. Зрэшты, гэта крута! Калі нас будуць называць “мяккімі прадстаўнікамі беларусізацыі” — няхай так і будзе, мы толькі рады!

К.Ж.: — Я нядаўна ў інтэрнэце бачыла статыстыку пра сярэдні ўзрост беларусаў. Дык вось, новая музыка не будзе людзьмі больш сталага веку успрымацца, яны яе не зразумеюць. Я маю на ўвазе ўкараненне беларускай мовы ў сучасную музыку з блызавымі акордамі, сучасныя танцавальную музыку ці джаз. Мы зараз знаходзімся на такім этапе, калі і усё старое застаецца — гэта вельмі добра, гэта усё адно Беларусь, яно дало свае парасткі, — і пачынаецца новы этап. Больш за ўсё моладзі засяроджана ў Мінску, вось і новая музыка няхай пачне развівацца ў сталіцы, а потым далей распаўсюджваецца.

— Наконт беларускага: вы кажаце, што добра, калі яно пранікае ў розныя стлы ў музыцы, так ці інакш гучыць. Сёння яно “прыкольна”, а што будзе далей?

А.Л.: — Мы не думаем пра гэта, зараз рытхемем новы матэрыял, там будзе 3 — 4 песні на беларускай мове, усё астатняе — на рускай. Асабіста мы пішам так, як атрымаецца, але я веру ў тое, што беларускага ў музыцы будзе большаць у бліжэйшыя гады.

— У шматлікіх выканаўцаў, і ў тым ліку са згаданых вамі, той жа Сашы Захарыч, асноўны заробак — праца ў якасці салістаў у рэстаранах, кавярнях,

■ К.Ж.: “Мы зараз знаходзімся на такім этапе, калі і усё старае застаецца — Гэта вельмі добра, гэта усё адно Беларусь, яно дало свае парасткі, і пачынаецца новы этап. Але не ўсе зразумеюць ўкараненне беларускай мовы ў сучасную музыку”.

■ А.Л.: “Сустраліся з меркаваннем: “Navi” папулярныя таму, што, як той казаў, калі няма рыб — добры і грыб. Але абгрунтавання не чуюм. Ёсць людзі, якія могуць сказаць, што мы “салодкія” ды таму падобнае — лухту, карацей. І я не згодзен, што ў сучаснай беларускай музыцы такое ўжо бязрыб’е”.

кавер-бэндах. У вас таксама ёсць некалькі кавераў, напрыклад, на песні “Океан Ельз”, “Imagine Dragons”. Што лепш для маладога музыканта — пачынаць з кавераў ды спрабаваць імкнуцца далей, ці адразу зрабіць уласны крок?

А.Л.: — Некаторы час таму мы доўга спрачаліся з лідарам некалі вядомага гурта “Тарнада” Ангусам. Ён даказваў, што кожны музыкант павінен пачынаць з кавераў і толькі тады зможа часосы дасягнуць. Мы былі павінны перайграць вялікую колькасць песен дакладна так, як у арыгінале, і толькі пасля рабціць сваё. Я супраць кавераў наогул. Калі я чую, як беларускія гурты пераспяваюць сусветна вядомыя хіты ды шпульваю іх на радыё, мне становіцца не па сабе. Мне здаецца, гэта цалкам разбурае адчуванне музыкі і самімі музыкантамі, і слухачамі.

К.Ж.: — У каледжы мастацтваў мой наптрамак быў эстрадны вакал, і, канешне, мы — студэнты — заўсёды спявалі каверы, таму што толькі набраліся вопыту спяваць. Але сённяшняе выкананне “Navi” кавераў прызначалася для тэлепраекта “Легенды. Live”. Або “Стэфка” гурта “Крама” — для мяне было цікава пераспяваць на свой лад любімую з дзяцінства песню.

— Ксенія, вы сябе спрабавалі і ў якасці выкладчыка. Як калегі ставяцца да творчасці “Navi” зараз і як — калі вы яшчэ вучыліся?

К.Ж.: — У школе было шмат спрэчак, мне казалі, пакуль яе не скончу, ніякіх гастроляў! І ў каледжы педагогі падтрымлівалі. У ім нават мае постары вешалі ў аўдыторыях, дзе мы заімаіліся, але, нягледзячы на гэта, калі трэба было паехаць на які-небудзь канцэрт ці конкурс, адміністрацыя таксама казалі, што трэба спачатку скончыць каледж. Смешна, што калі я пайшла працаваць пасля каледжа, то зноў пачула, што пакуль я не адпрацую размеркаванне, — ніякіх канцэртаў. Але калі мяне бачылі па тэлевізары, то чула: “Гэта ж наша!”

Такі піяр не патрэбны!

— Ці ёсць нейкія спосабы ў прасованні сваёй творчасці, скажам так, у менеджментае, у піяры, якія для вас забароненыя, што вы не зрабілі б у ніякім разе?

А.Л.: — Хутчэй за ўсё, гэта навязванне, муленне вока рэдактарам часопісаў, радыёстанцыі альбо тэлебачання. Калі наша творчасць спадабаецца — нас паклічуць, запрасяць на выступленне, на інтэрв’ю, папрасяць кампазіцыю на радыёстанцыю. Прыдумваю штучны піяр за кошт розных падзей, якія адбываюцца ў свеце, быць кан’юктурным, як кажуць, — гэта не пра “Navi”. Некалі нас папракалі, маўляў, вось, яны спецыяльна напісалі песню на беларускай мове, яны хочуць быць у трэндзе. Але людзі мабыць не ведалі, што першая песня, якая ўвогуле з’явілася ў нашай творчасці — беларускамоўная!

— Атрыбтыка гурта прыносіць прыбытак?

А.Л.: — Падчас вялікага канцэрта, у туры мы прадаем амаль усе футболкі. Аднак у нас людзі не зусім разумеюць патрэбу быць удзельнікам: калі нават у нас канцэрты з вольным уваходам, гледачы не разумеюць, што трэба аддзячыць музыканту — набыць дыск. А ў Польшчы нашы пласцінкі размяталіся з неверагоднай хуткасцю.

Свабода, дабрыва і шчырасць

— З якой музыкай вы раслі?

А.Л.: — Мне з дзяцінства тата ставіў Стынга, Крыса Ры, “AC/DC”. А пасля, калі я пачаў зноў з імі знаёміцца, то быў удзячны тату, што такая музыка ўжо гучала некалі побач.

К.Ж.: — У мяне ж гралі “Iron Maiden”, “Manowar” — іх таксама тата слухаў. Мне здаецца, многае ідзе і ад настаўнікаў, калі яны толькі фарміруюць музычны густ у маленькіх. Без марнай сціпласці скажу, што, дзякуючы майму музычнаму уплыву на дзядзю, і іх бацьку заўважылі новую музыку, пачалі слухаць трохі іншае... нават вучыць англійскую мову!

Заканчэнне чытайце на старонцы 13.

Заўсёды прыемна згадаць работу калегі па цэху, калі зроблена яна прэфесійна і дасканала. Спектакль “Чыё дзіця ў сакваяжы?” у нашым бабруўскім тэатры прыйшоўся гледачам і стаў, можна сказаць, хітом сезона.

Пакладзеная ў яго аснову п’еса “Як важна быць сур’ёзным” Аскара Уайльда — вельмі складаная для пастаноўкі. Не кожны рэжысёр здольны “ўскрыць” яе ўнутраныя канфікты. Але запрошаны да нас Сяргей Кавальчык — мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горькага — правёў не толькі творчую, але і вялікую педагогічную працу з маладымі актёрамі, падрыхтаваўшы некалькі складоў.

Кожны з выканаўцаў здольны прыцягнуць гледача. Малады артыст Уладзіслаў Санаценка гратэксна грае лгуну Алджэрона. Быць вольным на сцэне яму дапамагае заслужаны артыст Беларусі Аляксандр Парфяноўіч, напярэдняе віртуозны ў ролі лёкая Лэйна. Не шкадуе са тырычных фарбаў для свай

го Уордзінга, яшчэ аднаго вольнага тая увесць час знаходзіцца пад уціскам маці і не мае права на сваё меркаванне. Адпаведна, вельмі рознымі аказаліся, на мой погляд, і дзве лэдзі Брэнкэл.

Геранія Алы Грахавай гатовая прыйсці на дапамогу Уордзіngu, каб толькі яе дачка не засталася ў дзеўках. Брэнкэл жа Алены Сафронавай трымае марку халоднай, чапурністай, разважлівай віктарыянскай асобы. Пераканаўчымі атрымаліся абедзве маладыя артысткі ў ролі Эсіні. Марыя Агейкіна дакладна вядзе

Парадокс у сакваяжы

свае сцэны, добра кантактуе з партнёрамі, часам імправізуе ў рамках рэжысёрскай задачы і агульнага малюнка. Дар’і Шаршынай, якая першы год працуе ў тэатры, існаваць на сцэне больш складана, бо яшчэ не хапае вопыту, актёрскай раскаванасці, калі прапанаванае пастаноўшчыкам робіцца сваім асабістым. Але усё наперадзе. Галоўнае, што ў любым выпадку дует Эсіні і Алджэрона прыцягвае прыгажосцю маладоўці і юначым максімізмам. Лёгка і гратэксна вядзе ролю гувернанткі мс Прызым Наталія Кашур. Баліна Агейкіна, наадавтор, паказвае Летыцыю рамантычнай і ранімай. Канонік Чэ-люб Анатолі Двараннікава паўстае інтэлектуалам, які вельмі пераканаўча хавае сваё пачуццё да мс Прызым.

Каб праблемы герояў былі гледчыч бліжэйшымі,

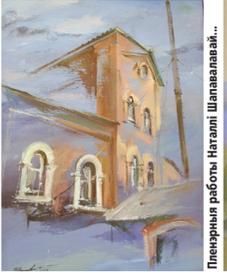
рэжысёр асучасніў класічны сюжэт. Дзякуючы дакладным рэжысёрскім акцэнтам артысты добра даносіцца да гледача своеасаблівы англійска гумар. Асаблівай падзякі заслугоўваюць сцэнаграфія і шыкоўныя касцюмы Алы Сарокінай, галоўнага мастака згаданага сталічнага тэатра. У выніку праз гэту “легкадумную камедыю для сур’ёзных людзей”, як вызначыў сваю п’есу аўтар, даносіцца наступны філасофскі парадокс: думаючы, што хлусіць, чалавек насамрэч усё жыццё гаворыць праўду. Так што верыць ці не словам сваіх родных і блізкіх — кожны вырашае для сябе сам.

Сяргей КАРБОУСКИ, рэжысёр-пастаноўшчык
Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі імя Вінцэнты Дунаі-Марцінкевіча

У галерэі “Ракурс” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася выстава, прысвечаная V арт-пенэру “Лета ў правінцыі”, што праходзіць у Смалевічах. Удзельнікі пленэру — педагогі мастацкіх школ, студый, вайшэйшых навучальных устаноў Беларусі, Казахстана, Расіі.

Вольга РОПАТ

Калісьці фармаат пленэру быў рухам наперад, а зараз часам чужым думкі пра тое, каб ён не знік. Я ж маркую, што пленэр — паказчык прафесіяналізму мастака: умение перадаць атмасферу прыроды, яе стан, валоданне палітрай. Разам з тым, можна налічыць пэўную колькасць мастакоў (і немалую), якія ўжо даўно не пішуць на прыродзе. Пе-

Пейзажныя работы Наталлі Шапавалавай...

... Леаніда Гоманова...

... Леаніда Храмцовай

Рэалі

(Заканчэнне.

Пачатак на старонках 1, 3.)

Брэнд для "маленькага чалавека"

Рэалізацыя прапанаванага Міністэрствам культуры праекта "Культурныя ініцыятывы для Беларусі" можа паспрыяць разбурэнню ўстойлівага стэрэатыпа, нібыта звычайны грамадзянін не можа ўплываць на рашэнні, якія прымаюцца ў высокіх кабінетах. Я не аднойчы сутыкаўся з сітуацыяй, калі людзям нешта не падабаецца, а на пытанне, а што трэба зрабіць, каб было на добры лад, адказвалі: "Я чалавек маленькі, ад мяне нічога не залежыць, мае меркаванні нікому не цікавыя". Але ж ведаю і прыклады, калі праблему, якая ў свядомасці грамадзяніна лічылася абсалютна "непад'ёмнай", з мёртвай кропкі зрушвала актыўная асоба.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Мяркую, што на дадзены момант у нацыянальным маштабе актуальным з'яўляецца пытанне развіцця мясцовага і рэгіянальнага патрыятызму. Гэта трэба хача б дзеля таго, каб усё насельніцтва краіны не імкнулася перасяліцца ў сталіцу, ці хача б у абласны цэнтр. Галоўны ў гэтай справе, безумоўна, эканамічны чынік, але замацаванню людзей на так званай малой радзіме можа і мусіць паспрыяць культура. На маю думку, у кожнай вартай увагі кропкі на карце Беларусі трэба мець матэрыяльную і інфармацыйную інфраструктуру, якая б абслугоўвала мясцовы брэнд (ці брэнды).

Калісьці мне трапілі на вока радкі Кіплінга: "Города спеси полны. Кичатся наперебой: этот шахтёр страны, а

Заняткі ў "Школе маладога музейшчыка". / Фота Вадзіма ЛІТВИНАВА

этот — её часовой". Фанабэрыя — гэта кепска, але гонар за родны куток мець варта. Так, адна мясцовасць можа ганарыцца тым, што яна — калыска беларускай дзяржаўнасці, другая — тым, што з ёй звязана дзейнасць вялікага канцлера Вялікага Княства Літоўскага Льва Сапегі, трэцяя — што тут у Сярэднявеччы рабіліся рэчы, што мелі попыт ва ўсёй Еўропе і гэтак далей. І такім чынам прайсціся па ўсёй тысячагадовай гісторыі беларускай нацыі, каб гонар за краіну быў яшчэ і гонарам за сваю малую радзіму.

Мой сябра, які быў у Швейцарыі, расказаў, што там звычайная справа, калі жылуюму дому і ягонаму начынню — некалькі стагоддзяў, калі швейцарац можа паказаць прадзеда, але і рэчы, якімі той карыстаўся. Такі дом не пакінеш без нагляду і не прадаш. Вось і нам бы так...

Мяркую, што праграма замацавання людзей у родных мясцінах мусіць прадугледжваць стварэнне новых музеяў і помнікаў. І каб не зверху тое спускалася, а вызначалася самімі жыхарамі на месцы.

Нептун на Французскай Грэблі

Праектаў можна прыдумаць шмат. Галоўнае, каб былі яны рэальнымі, ціка-

вымі, карыснымі... Шчыра кажучы, доўга не думаў. Той сумесны праект, што хачу прапанаваць бібліятэкам, даўно вабіць і літаральна загорла бярэ, каб быць рэалізаваным.

Яўген РАГІН

Што мы ведаем пра Беларусь, пра яе геаграфію, тапанімію? Да крыўднага мала. Я, да прыкладу, яшчэ ў дзяцінстве здзіўляўся, адкуль узялася назва копанкі на Веткаўшчыне — Порт-Артур? І толькі праз доўгія гады знаўцы мне патлумачылі, што прырода гідроніма ў тым, што копанка знаходзіцца вельмі далёка ад бліжэйшых вёсак, гэтакама як і Порт-Артур з'яўляецца крайняй кропкай кітайскай паўвыспы Леадун. Вось такое рэха руска-японскай вайны, якое паўплывала на назву нашага геаграфічнага аб'екта. Але гаворка пойдзе не пра гідронімы, а пра айконімы — назвы населеных пунктаў.

І не ўсе беларускія айконімы мяне цікавяць, а мякка кажучы, забаўныя. А іх, як паказала мае камандзіраванне жыццё-быццё, у нас дастаткова. Перад тым як канкрэтызаваць праект, я дам пералік самых дзіўных айконімаў, бо перакананы, пэўныя чытачы "К" пра іх і не ведаюць: ёсць у нас такія назвы вёсак — Французская

Адрін з аб'ектаў сярэбы ў Грушаўцы на Ляхавіччыне. / Фота Кастуся АНТАНОВІЧА

Культурныя

Грэбля (Пухавіччына), Амерыка (Кругляншчына), Літва (Стаўбцоўшчына), Каўказ (Кармяншчына), Забайкал (Талачыншчына), Балі (Шчучыншчына), Дублін (Брагіншчына), Малі і Палесціна (Астравеччына), Парыж (Пастаўшчына). Во якая ці не сусветная геаграфія!

Больш за тое, прысутнічае шырокі замаха і на Сусвет: вёскі Юпіцер (Дзяржыншчына), Марс (Лоеўшчына), Венера (Лагойшчына), Луна (Мастоўшчына), Нептун (Кіраўшчына). Ці ўсе яны захаваліся ў выніку імклівага развіцця нашай дзяржавы? Вёска Рай у Сенненскім раёне дакладна захавалася, бо былі там адносна нядаўна з Канстанцінам Антанавічам...

Звяртаюся да тых бібліятэкараў-краязнаўцаў, якія жывуць і працуюць ля згаданых вёсак і ведаюць паходжанне іх назваў. Трэба сабраць усе гэтыя меркаванні, легенды ды паданні пад адной кніжнай вокладкай. Дадаць сучаснасці, аздобіць здымкамі. Па маім меркаванні, атрымаецца бестселер, які ў ахвотку перачытаюць і перакажуць сябрам не толькі госці Беларусі, але і нашы суайчыннікі, якія на турэцкім беразе арыентуюцца лепш, чым на

дняпроўскім ці сожскім. Прынамсі, чытво павінна быць не сумным, хутчэй гумарыстычным, чым навукова-папулярным, але — энцыклапедычна дакладным, сціпым, лёгкім ды пругкім па змесце. Такая літаратура заўжды карыстаецца павышаным попытам. Рабочая назва будучай кнігі — "Беларускія Парыж, Амерыка, Рай". Што вы думаеце на гэты конт, шануюныя бібліятэкары?

Цяпер пра час, грошы, выкананне. На сумесную працу пойдзе прыкладна год. Трэба будзе не толькі сабраць, абагульніць ды адрэдагаваць вашы звесткі, але і пабыць ва ўсіх экзатычных па назве паселішчах, зрабіць фотаздымкі, сабраць сучасную фактуру. Дзе возьмем грошы на выданне? Па-сутнасці, гаворка будзе весціся пра патэнцыяльны турыстычны маршрут з культурным забеспячэннем (трэба будзе даць звесткі пра гатэлі, клубы ды музеі, якія суседнічаюць са згаданымі вёскамі). Так што нас павінны падтрымаць (не баюся быць ідэалістам) турфірмы і мясцовыя ўлады. Паспрабуем пераканаць іх у мэтазгоднасці будучага даведніка-правадніка (пры

правільным падыходзе да справы мы яго яшчэ на ўсе мовы свету перакладзём!) Ну і пра магчымасць краўдфандынгу не варта забываць. Хто будзе рыхтаваць сабраны і сістэматызаваны матэрыял да друку? Не забывайцеся на тое, што мы не проста рэдакцыя газеты, а рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова. Я вас пераканаў?

Праект з замежным спецыялістам. Чаму не?

У моладзі заўсёды ёсць прапановы. Нядаўна прыйшла да наступнай высновы: поспех маладзёжных праектаў складаецца з ініцыятывы, арганізаванасці і шчырай адданасці сваёй справе або хобі. Але часам прапановы так і застаюцца нерэалізаванымі — многія праекты патрабуюць, вядома, фінансаў... А на адной ініцыятыве "не пражывеш".

Вольга РОПАТ

У мінскім метрапалітэне можна ўбачыць афішу з

На людным месцы: аглядавая пляцоўка

Марафон з кавуном

Жнівень, кажучы, такі ж сумнаваты, як і вечар нядзелі. Восень на носе, нібы пачатак доўгага шэрага будня. Затое баравікоў у лесе — процьма. Вось каб так хутка ідэі нараджаліся! Урэшце, хто з работнікаў культуры іх дбайна "вырошчвае", у таго і свята — нават пасярод працоўнага тыдня. Пра гэта — у чарговым аглядзе чытацкіх лістоў.

Яўген РАГІН

Майстрамі свята называе вядучы метадыст Лідскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Ганна Некраш дырэктара і мастацкага кіраўніка Ганчарскага дома культуры Ганну Булай і Святлану Шмукста. "Мерапрыемствы ладзяцца не толькі ў Ганчарах, — пі-

ша яна, — але і ў 16 малечкіх вёсках зоны абслугоўвання. Адзначаўся па праваслаўным календары Проклаў прысвятак і дзень крыніц. Дык у вёсцы Ганцавічы яго і правалі. Нават старажыл Аляксандр Козел, якому хутка будзе 90 гадоў, не ведае, колькі існуе тут крыніца". Нават нямоглыя бабулі прынялі ўдзел ва ўпрыгожванні невялічкага воднага люстэрка. Да крынічкі прыйшлі землякі, згадалі тых, каго ўжо няма. Гучалі песні, легенды ды паданні пра ганцавіцкую крынічку — выток любові да малой радзімы.

Цягам мінулага тыдня ў вёсцы **Гарадная Столінскага** раёна праходзіў V Міжнародны плэнэр ганчароў. Пра гэта напісала Галіна Гашчук. Плінамесы шасці краін свету сустрэліся з мясцовымі майстрамі ганчарнай справы Аўрамам Басайцом, Рыгорам Кавалькам, Макарам

Шэлестам, а таксама — з маладымі прадаўжальнікамі промыслаў Іванам і Сяргеем Шэлестамі, Аляксандрам Аўчыннікавым. Пайменна згадалі тых майстроў, што пайшлі з жыцця... 31 ліпеня адбыўся Гараднянскі кірмаш, ахвотныя знаёмліліся з работамі ўдзельнікаў плэнэра, наведвалі майстар-класы.

Вестка з **Мёрскага** раёна. Алена Басікірская паведамляе, што ў вёсцы **Пераброддзе** ў дзясяты раз прайшоў фест "Перабродская зорка", які быў створаны на аснове колішняга рэлігійнага свята. Па традыцыі прыехалі латышскія сябры з Даўгаўпілскага цэнтра беларускай культуры. Выступілі мясцовыя самадзейныя калектывы. Былі прадстаўлены традыцыйныя рамэствы і нацыянальная кухня.

Мікалай Шаўчэнка піша пра адкрыццё выставы карцін Міхаіла Савіцкага "Лічбы на сэрцы" ў **Бе-**

ларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Аўтар падкрэслівае: "У гэтых палотнах Міхаіл Андрэвіч адлюстравуў трагедыю чалавецтва XX стагоддзя, яны раскрываюць глядачу злавеснае аблічча фашызму і адначасова сцвярджаюць бессмяротнасць няскоранага чалавека".

На **Полаччыне** пачынае развівацца кавуновы турызм. Прэс-служба мясцовага райвыканкама распавядае, што "ля возера **Белае Гомельскага сельсавета прайшоў кавуновы марафон**". Спартсмены, кожны — з кавуном у руках (абавязковая ўмова), — прайшлі на час складаныя турыстычныя этапы. Лепшыя заваявалі званне "Кавуновы турыст-2016". А "спартыўныя снарады" былі, натуральна, з'едзеныя. Кожнаму прыхільніку здаровага ладу жыцця — па кавуну! Са свайго боку, не магу не дадаць, што аналагічныя марафоны могуць наладжваць аркестры (кожны музыкант бяжыць

Удзельнікі "кавуновага марафону" на Полаччыне.

Майстар саломкапліцення Тамара Касьян.

Парчас фесту "Перабродская зорка" ў Мёрскім раёне.

Іван Кірук у чыста створаным музеі на аснове яго калекцыі ў Інстытуце культуры Беларусі. / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Лідар гурта "Палац" Алег Хаменка.

сустрачу і запрасіць на яе музейных карыфеяў. Заняткі разлічаны на маладых музейшчыкаў ды тых, каму падабаецца музейная справа. Да ўсяго, адзін раз на тыдзень ды яшчэ і бясплатна, таму дзесяць — трынаццаць чалавек заўжды ёсць. У "Школе..." зацікаўлены маладыя і апантанія, бо гэта — не толькі знаёмства, але і магчымасць сумеснымі намаганнямі зрабіць штосьці новае і цікавае. Як пазнаёміцца з галерэйнай справай? У чым сутнасць галерэй? Якімі мо-

тры — галерэйнай. Зразу мела, ніхто з іншай краіны не паедзе за свае грошы нават на два — тры дні. Таму спатрэбяцца сродкі на пражыванне і праезд. Мая прапанова, магчыма, нагадвае кнігі кшталту "Як стаць мільнерам за тры месяцы?" З аднаго боку, так. Немагчыма стаць прафесійным галерэйстам, куратарам за такі маленькі тэрмін, але за гэты час можна атрымаць вопыт, пераняць веды, падзяліцца сваімі напрацаўкамі ў гэтай сферы, а мож-

для людзей калі не доступ да набыцця твораў, то хаця б імёны нашых сучаснікаў, прапаную спрасціць таварна-грашовыя адносіны на беларускім мастацкім рынку і часткова адмовіцца ад паслуг тых рэдкіх галерэй на карысць адной віртуальнай платформы, дзе мастацкі мелі б магчымасць прадставіць сябе. Перавагі сайта — наступныя: ён быў бы агульнавядомым (бо распіраў адну электронную пляцоўку значна лягчэй, чым усе тыя фізічныя адрасы), ён не патрабаваў бы вялікіх падаткаў з боку мастакоў (напрыклад, 5% непасрэдна з продажу работы, у адрозненне ад галерэй, якія хочуць адраваць ад творцы і 30%, а то і 40%). Сайт дае магчымасць некаласіфікаваць мастакоў: па ўзросце, па творчым кірунку, па геаграфічным прынцыпе, па цэнавай нішы. І апошняе, ён бы сапраўды даў магчымасць кожнаму, нягледзячы на папярэднія дасягненні ці іх адсутнасць, членства ў Саюзе мастакоў ці аўтаномнасць, нааўнасць вышэйшай мастацкай адукацыі ці прынцыповую неакадэмічнасць, стаць часткай гісторыі сучаснага беларускага мастацтва і, акрамя гэтага, зрабіць сабе на хлеб. То бок, платформа гарантавала б абсалютную роўнасць у Сеціве, адсутнасць маргінальных замашак, з аднаго боку, і мэтраўскага снабізму, з іншага.

Ініцыятывы грамады

Падчас фестывалю тэатраў лялек у Чарнагорыі. / Фота Настасі ПАНКРАТАВАЙ

Яўген Рагін каля шыльды з арыгінальным талонікам.

гуць быць новай формы музейнай камунікацыі?.. Пытанню, насамрэч, вялікая колькасць. У краіне не вучаць на галерэйстаў і куратараў (адзінае, у Беларусі дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтва ёсць кваліфікацыя культуролог-менеджар у сферы выяўленчага мастацтва). Каб рабіць штосьці сучаснае, патрэбна якасная тэарэтычная база. Таму прапаную зрабіць адукацыйную платформу на шэсць месяцаў на базе музея або якой-небудзь галерэй для галерэйстаў, арт-журналістаў, куратараў, музейшчыкаў, экскурсаводаў, навуковых супрацоўнікаў з запрашэннем замежных спецыялістаў. Тры месяцы адводзіцца, напрыклад, музейнай справе (музейныя маркетынг, менеджмент, камунікацыя, новыя формы работы з гледачамі...), астатнія

на яшчэ і стварыць сумесны праект з замежным прафесіяналам... Чаму не?

Арт кропка бай

Заўважыла, што амаль кожны тавар так ці інакш на беларускім рынку знаходзіць сваю нішу: ці то таматная паста, ці то аўтамабіль, медыкаменты, алкаголь, ювелірныя вырабы, гаджаты, сыр з плесняй. Хацелася, каб тое тычылася і твораў мастацтва, але культура набыцця апошніх у беларусаў пакуль што не прывілася. І справа нават не ў тым, што ў тых рэдкіх галерэях, дзе карціны выстаўлены на продаж, цэны "палаюць" уваччу мацней за палотны. Праблема глыбейшая за азначанае: цікавасць да беларускіх культурна-і мастацтва адсутнічае ўва многіх ці не на генетычным узроўні.

Аліна САЎЧАНКА

Каб трохі выправіць гэтую сітуацыю і адкрыць

надпісам "Краіне патрэбны праграмысты". А як на маю думку, нашай краіне не хапае галерэйстаў ды куратараў з адпаведнай адукацыяй, іншымі словамі, добрых тэарэтыкаў ды практыкаў. Музейная ды галерэйная справы выклікаюць цікавасць у моладзі: хочацца штосьці новае зрабіць, узняцца на новы ўзровень... Але якім чынам? Зразумела, выезды на стажыроўкі, чытанне кніг, "вандроўкі" па за-

межных сайтах... На стажыроўку не ўсе могуць выехаць, а размовы з прафесіяналамі іншы раз куды больш эфектыўныя за кнігі... На мой погляд, не хапае адукацыйнай платформы. Прыклад удалай і, на маю думку, перспектыўнай ініцыятывы маладых супрацоўнікаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. У канцы ліпеня пачала дзейнічаць "Школа

маладога музейшчыка" на базе вышэйзгаданага музея. Навуковыя супрацоўнікі, экскурсаводы самастойна распрацоўвалі праграму, якая складалася з лекцый і практычных заняткаў. Яны дзеляцца сваімі ведамі, прапагануюць ідэі... Думаюць арганізаваць

2016 ГОД КУЛЬТУРЫ
Ініцыятыва — бадай самае каштоўнае, што ёсць у развіцці творчасці і культуры. І важна, што ў год культуры гэтая ініцыятыва праяўляецца з падвоенай энергіяй. А хэштэг #2016годкультуры стаў назвай новай рубрыкі "К" і пазнакай для такіх матэрыялаў на сеціўных рэсурсах газеты.

Падчас адкрыцця выставы "Лібы на сэрцы" ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Удзельнікі свята вёскі Шылы наведлі кожны двор.

са сваім інструментам, але ў выніку атрымлівае кавун), калектывы бібліятэк з навінкамі літаратуры, клубнікі з гукаўзмацняльнай апаратурай, музейшчыкі з копіямі экспанатаў... У **Брэсцкай цэнтральнай гарадской бібліятэцы** адбыўся чарговы "Бульвар, які чытае". Ліст пра гэта даслала загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Святлана Гарадзецкая. "Сёлетні праект, — піша яна, — быў прысвечаны 1960-м.. Гэта эпоха асваення космасу, узыходжання на літаратурны Алімп Івана Мележа, Івана Шамякіна, Уладзіміра Караткевіча... Сярэдзіна XX стагоддзя для Брэста — гэта ўзвядзенне горадаўтваральных заводаў і камбінатаў, усенароднае шанаванне Гагарына і Цыялкоўскага. Гэтыя часіны атрымалася адрадыць на інтэрактыўнай выставе-экспазіцыі "Космас... Час... Кніга..." Тут можна было пазнаёміцца з партрэтамі касманаўтаў, пагартыць выданні тых гадоў пра космас, убачыць экспанаты школьнага музея касманаўтыкі з вёскі Тамашоўка: ежу ў цю-

біках, макет спадарожніка, трэніровачны касцюм беларускага касманаўта Пятра Клімука". Гаворка ў лісце вядаецца і пра Уладзіміра Высоцкага, якога вельмі любяць у Брэсце. На выставе прадстаўлены вінілавыя пласцінкі барда, плакаты, афішы, значкі, а таксама — зборнік "Нерв" з дарчым подпісам Марыны Уладзі... Увагу прыцягнула падборка кніг тых часоў, у прыватнасці аповесць Аркадзя і Барыса Стругацкіх "Панядзелак пачынаецца ў суботу", якая ўбачыла свет у 1965-м і стала культавай для многіх чытацкіх пакаленняў... З часу правядзення першай маштабнай кніжнай акцыі прайшло ўжо сем гадоў. Але нязменным для кожнага "Бульвара, які чытае" застаецца патэтычны марафон са свабодным мікрафонам. Так што і сёлета ля бібліятэкі гучалі вершы ў самых розных выкананнях. На мой погляд, дадзены бібліятэчны праект — адзін з самых яркіх і цікавых на Беларусі. Наш сталы і вельмі актыўны пазаштатнік Андрэй Струнчанка, мета-

дыст **Віцебскага** абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці, расказвае пра свята вёскі **Шылы** Мазалаўскага сельсавета. Арганізавалі мерапрыемства работнікі **Даўжанскага СДК**. "Ансамбль песні "Крыніцы" жаночага клуба "Залаты ўзрост" Мазалаўскага СДК, — піша аўтар, — а таксама творчыя калектывы з Доўжы наведлі кожны вясковы двор. Гаспадары былі ўцягнуты ў акцыю "Дрэва жадання". Адбыўся і конкурс на лепшы падворак". І яшчэ адна навіна ад Андрэя Струнчанкі. "Удзельнікі мастацкай самадзейнасці **Віцебскага раённага дома культуры і Альгоўскага сельскага дома культуры**, — піша ён, — наведлі з творчым візітам горад Веліж, што на Смаленшчыне. Тут прайшоў Міжрэгіянальны фестываль творчых калектываў і выканаўцаў "Веліжская хваля-2016". Віцебшчыну на ім прадставілі салісткі ансамбля народнай песні "Раніца", гуртоў "Альянс" і "Мара".

Святлана Ганчарова піша пра загадкава аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры **Бераставіцкага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці** Тамару Касьян. Яна — адзіны ў раёне майстар саломкапляцення. Авадала рамяством па замоўленай кнізе. У пошуках дадатковай метадычнай літаратуры "пералапаціла" раённую бібліятэку, фатаграфавала ў часопісах здымкі саламяных вырабаў, бо інтэрнэту тады яшчэ не было. Вось так паступова жаданне і перамагло. "Работы Тамары Касьян, — сцвярджае аўтар ліста, — розныя па тэхніцы, форме і прызначэнні. Гэта вазы, павукі, кошыкі, падносы, абярэгі, цацкі, капелюшы, лялькі..." Апошняя на сёння навіна. Праз сацыяльныя сеткі прыйшло паведамленне, што **Музей Вавёркі Вялікай Бераставіцы**, адкрыты ў 2014 годзе, святкуе дзень нараджэння. Далучаюся да віншаванняў і зычу супрацоўнікам незвычайнай установы новых творчых ідэй і знаходак.

Новыя таямніцы "Скарыны"

Спектакль "Скарына" па п'есе Мікалая Рудкоўскага і Саўлюса Варнаса (ён жа і рэжысёр-пастаноўшчык) пра беларускага першадрукара рыхтуецца ў Магілёве да 500-годдзя выхаду першай друкаванай усходнеславянскай кнігі — "Псалтыра". Прэм'ера адбудзецца ў Абласным драматычным тэатры ўвосень, але рэпетыцыі ідуць з сакавіка.

Мікалай Рудкоўскі захцеў напісаць сучасную п'есу пра Францыска Скарыну, і гэта супала з рэжысёрскім бачаннем. Варнас акрэсліў канцэпцыю і дапамог расставіць акцэнт, затым унёс свае праўкі і працягвае працаваць над пастаноўкай, выкрывалізаваўшы новыя сэнсы і вобразы.

Рэжысёра перадусім займаюць таямніцы душы беларускага асветніка, яго духоўныя пошукі і зямная місія. Скарына для Саўлюса Варнаса — найменей як беларускі Фаўст. "Францыск Скарына — асоба для мяне надзвычай прывабная, бо

беларускай гісторыі даказвае: наша краіна ў эпоху Адраджэння была высокакультурнай, жыла еўрапейскімі каштоўнасцямі. І калі ўдумацца, паміж мінулым і сучаснасцю шмат агульнага.

"Калі я пачаў падрабязна вывучаць матэрыялы пра эпоху Скарыны, здзівіўся, наколькі нашы часы падобныя, — разважае драматург. — А мінула ж 500 гадоў! Ды мы нібыта знаходзімся ў тым жа часавым вымярэнні... Я быў здзіўлены невыпадковымі супадзеннямі. Тады — войны, і зараз ідуць ваенныя дзеянні, тады ўцекачы — зараз уцекачы, тады ўсялякую ініцыятыву падаўляла немагчымасць ажыццяўлення задуманага ў сваёй краіне — сёння часам таксама. Тады бушавалі ўспышкі чумы і сіфілісу, зараз — Эбола, вірус Зіка і СНІД... Трэба вырывацца з гэтага Новага Сярэднявечча да Новага Адраджэння".

У пастаноўцы занята большая частка трупы. Знайшліся цікавыя працы і для моладзі, і для знаных майстроў сцэны — сярод іх Рыгор Белацаркоўскі, Васіль Галец, Галіна Лабанок, Уладзімір Пятровіч, Дзмітрый Дудкевіч, Аляксандр Куляшоў. Ролю галоўнага героя выканаюць адначасова два актёры: славуты артыст Аляксандр Палкін і Скарыну ў сталым узросце, а "навабранец" тэатра Іван Трус — у маладосці. На ролю Маргарыты, жонкі Скарыны, запрошана актрыса Магілёўскага абласнога тэатра лялек Наталля Слэшчова.

Падчас адной з рэпетыцый спектакля "Скарына". / Фото Юлія ПЕПЕЛ

Па словах рэжысёра, дзея не будзе прывязаная да канкрэтнай эпохі. Эскізы дэкарацыі і касцюмаў стварыла галоўны мастак тэатра Ірына Камісарова, а рэжысёр сам падбірае музыку да пастаноўкі. У яго новай працы знойдзецца месца і класіцы, і сучасным кампазіцыям, а мо — і народным матывам. Музыка, касцюмы, дэкарацыі — усё гэта будзе па-за часам. І ўсё падпарадкавана асноўнай ідэі — звязць мінуўшчыну ды наш час, зірнуць на падзеі XVI стагоддзя праз прызму штуршок развіцця беларускага грамадства".

Мікалай Рудкоўскі ўпэўнены: жыццё і ўчынкі Скарыны могуць па-сапраўднаму натхняць сучаснікаў, асабліва моладзь — Францыск Скарына быў чалавекам ідэі, чалавекам руху, з неверагодна моцнай энергетыкай і смелымі поглядамі, які апырэдзіў свой час і выйшаў за рамкі традыцыі. На думку аўтара п'есы, наяўнасць такой постаці ў

Вольга СЕМЧАНКА, літаратурны рэдактар Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра

"Белы параход" заўжды быў адной з "візітовак" Мазыра. Сваёй архітэктурай будынак гэты нагадваў менавіта такую "махіну". А потым — пажар, што зрабіў рэзкую карэктыву ў лёсе трупы даўжынёй ужо не ў адзін год... Але "параход" не спыніў рух. Якое ж зараз жыццё Мазырскага драматычнага тэатра імя Івана Мележа?

Вольга РОПАТ / Мінск — Мазыр — Мінск

Калі ішла ў тэатр (а больш дакладна — у памяшканне выставачнай залы, дзе частка яго службаў зараз кватурае), не думала, што атрымаецца амаль "круглы стол" з адміністрацыяй. Таму, скарыстоўваючы момант, распытала пра ход рэканструкцыі ўсіх удзельнікаў сустрэчы — дырэктара Рыгора Сітніка, яго намесніка Івана Бойку, мастацкага кіраўніка Вікторыю Кузняцова і загадчыка літаратурнага аддзела Ірыну Варніну. Але асаблівую ўвагу ўсё ж такі надала творчаму жыццю трупы.

Не тэатральнае

Увосень сустракалася з галоўным мастаком мазырскага тэатра Андрэем Дзюбаком. У невялічкім пакойчыку непрыстасаванага да патрэб творчай асобы будынка старыя макеты, некаторыя работы, але (праз наступствы пажару) на шэраг удалося паглядзець хіба ў электронным выглядзе. Памятаю, здзівілася: як жа мастак працуе ў такім невялікім закутку... Але ж тэатру ў "Ніжнепрыпяцкім" (а гаворка менавіта пра філіял адасобленага падраздзялення рэспубліканскага прадпрыемства "Днепра-Бугскі водны шлях") агулам вылучылі ўсё тры паверхі. У гэтым будынку захоўваюцца дэкарацыі (у год на працоўнае 5 спектакляў — 2 дарослыя і 3 дзіцячыя), ёсць невялікая сцэна для рэпетыцыі і заняткаў... Адміністрацыйны ж апарат размясціўся ў памянёнай вышэй выставачнай зале.

У час размовы з дырэктарам Рыгорам Сітнікам давадалася пра арэнднай памяшкання ў санаторна-ляснай школе дапамог аддзел адукацыі, спорту і турызму райвыканкама і, у прыватнасці, яго начальнік Любоў Клепчукова. Да ўсяго, мележаўцы арандуюць пляцоўкі

Мазырскі драматычны тэатр імя Івана Мележа.

"Белы параход" у чаканні аб'ектыўнасці

60 % гатоўнасці і "Людзі на балоце" да адкрыцця

для паказаў спектакляў два разы на месяц у Гарадскім палацы культуры.

— 60 % работ на роднай сцэне ўжо праведзены, — пачынае гаворку пра калятворчы складнік Іван Бойка. — Фінансаванне паступае з абласнога бюджэту. Што зроблена канкрэтна? Цалкам — фасад, выкладзена тратуарная плітка (звонку гмах падаецца нават гатовым для прыёму глядачоў — В.Р.), а знутры зроблены вентыляцыйныя работы, падведзены камунікацыі, часткова выканана атынкаўка сценаў. У асноўным засталіся ўнутраныя работы. Вялікія выдаткі спатрэбяцца на абсталяванне: святло, гук, "адзенне" сцэны, мэбля... Дадалі мы і грымёркі, з'явіцца асобнае памяшканне для рэжысёра, ёсць і прыбудова — 540 квадратных метраў. Спадзяюся, у 2017 годзе рэканструкцыя скончыцца...

Тэатральнае

Зразумела, у такіх складаных варунках працаваць цяжка. Але тэатр жыве, рыхтуюцца пастаноўкі, зразумела, больш актыўна практыкуюцца выезды.

— Наведваем школьныя і дашкольныя ўстановы, дзіцячыя рэабілітацыйныя цэнтры, вёскі — лічы, аб'ездзілі ўсё Мазырскі і Калінкавіцкі раёны, — кажа мастацкі кіраўнік Вікторыя Кузняцова. — Штогод з урыўкамі пастановак (або нават з паўнаватаснымі спектаклямі) выезджаем на радзіму народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа — вёску Глінішчы, падтрымліваем і сувязі з ягонымі аднавяскоўцамі. У Гомель, праўда, пакуль не ездзім — справа ў фінансах. Канешне, хочацца больш

спектакляў для дарослых на стацыянарнай сцэне, з якасным святлом, гукам... Зараз, напрыклад, ідзе падрыхтоўка спектакля "Сяброўства перамагае!" па казцы Сяргея Казлова "Парася, якое слявае". Да ўсяго, галоўны рэжысёр Раман Цыркін выбірае п'есу, каб паставіць спектакль для старшакласнікаў.

Літаратурнае

— Большасць пазіцый рэпертуару — камедыі. Мазыране жадаюць адпачыць. Асабліва любяць камедыі становішчаў, — тлумачыць Ірына Варніна. — Ёсць і класічныя пастаноўкі, у прыватнасці, "Брыгадзір" Дзяніса Фанвізіна. Думаю, не кожны тэатр можа пахваліцца спектаклем паводле гэтага твора рускага класіка. Але, па шчырасці, на класіку ходзяць горш. З ёй у асноўным знаёмім старшакласнікаў і студэнтаў. У сакавіку быў пастаўлены спектакль "Не адпускай мяне" па п'есе Надзеі Птушкінай "Пакуль яна паміралася". У афішы пастаноўка пазначаная як лірычная камедыя, але яна набліжаная да меладрамы. Ёсць і ваенная драма ў дзвюх дзях — "Лялькі" (аўтары — Юрый Вута, які выступіў і рэжысёрам, і Васіль Ткачоў).

У тэатр прывязджаюць "ставіцца" рэжысёры, у прыватнасці, з Украіны. Я ж тым часам прывяла прыклад Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі, дзе стала праводзіцца чыткі п'ес ці можна ўбачыць яшчэ "сыры" спектакль, а паля падыліцца ўласнымі ўражаннямі... На жаль, з падобнымі прапановамі ў мазырскі тэатр маладыя аўтары не прыходзяць. Калісьці хіба прыносілі дзіцячыя казкі, але зараз тэатр працуе ў гэтым

кірунку з творамі знаных аўтараў, да прыкладу, Аляксея Якімовіча і Васіля Ткачова. "А нядаўна па электроннай пошце дзве п'есы даслаў украінец Аляксандр Мардань. У рэпертуары ўжо ёсць спектакль гэтага драматурга — "Антракт", — зазначае Ірына Варніна.

Да пастановак з выкарыстаннем абсцэннай лексікі, пашыраных цяпер паводле твораў новай драматургіі, спадарыня Ірына ставіцца адмоўна: "На мой погляд, тэатр павінен "пацягваць" глядача. Варта, каб маладыя спачатку вывучылі асновы тэорыі літаратуры, законы напісання п'ес. Нельга ствараць новае, калі не ведаеш традыцыю. Калі чалавек выхаваны на якаснай літаратуры, то нейкі цэнзар унутры ў яго ёсць..."

А напрыканцы размовы візаві зазначыла:

— Крыўдна, калі кажуць "правінцыйны тэатр". Ёсць адзін выраз, які тычыцца навукі, але яго, на маю думку, можна аднесці і да мастацтва: "Навука не можа быць "правінцыйнай". Яна — навука альбо не навука". Канешне, хочацца, каб да нас прывязджалі крытыкі, журналісты і не для таго, каб "пахваліць", а каб ацаніць дзейнасць тэатра аб'ектыўна.

Некалькі слоў дадам на конт мар супрацоўнікаў тэатра. Не ўлічваючы рэканструкцыю будынка, — іх пакуль што дзве. Падчас інтэрв'ю давадалася, што Раман Цыркін заяўляў адной са сваіх пастановак "Вішнёвы сад" Антона Чэхава. А яшчэ тут жадаюць зрабіць пастаноўку па творы Івана Мележа "Людзі на балоце" да адкрыцця будынку.

ляюць на белым кані, пад нагамі яго ляжыць страшны змей, што глядзіць на святога вершніка, які можна б'е пачвару дзідай у пашчу. Дарэчы, Георгій Пераможа — заступнік коннікаў і пехацінцаў, лучнікаў, алебардыстаў, збройнаў, шаломнікаў і сядзельнікаў. А паколькі яго імя ў перакладзе з грэчаскай мовы азначае "земляроб", ён лічыцца асаблівым апекуном пастухаў і статкаў.

Юлія БЯЗНОСІК, навуковы супрацоўнік музея "Замкавы комплекс "Мір"

Выява на крэсле ў стылі Рэнесанс

У экспазіцыі "Сталовая хата" музея "Замкавы комплекс "Мір" прадстаўлена арыгінальнае крэсла XVII стагоддзя ў стылі Рэнесанс, на спінце якога знаходзіцца медальён з выявай Георгія Пераможцы, які забівае змея. Гэты велікамучанік — адзін з самых шанаваных хрысціянскіх святых у свеце. З мноства цудаў, створаных ім, самым знакамітым з'яўляецца яго перамога над велічэзным змеем, убачыў-

шы які, цар і гараджане паверылі ў Хрыста, прыняўшы святое хрышчэнне. На месцы, дзе паводле падання святы забіў змея, была пабудаваная царква ў памяць Георгія Пераможцы. Пра асвячэнні храма малітвамі святога Георгія здарыўся новы чуд — каля царквы з'явілася крыніца. На падставе старажытнага падання велікамучаніка ўваса-

Медальён з выявай Георгія Пераможцы.

Мы ўсё часцей становімся сведкамі дапамогі творцам з боку сістэмы краўдфандынгу. Пераклад-калька тлумачыць: гэта не што іншае, як масавае фінансаванне, грашовае донарства, дабрачыннасць. Пра тое, як ім карыстаюцца айчыныя музыканты і прадзюсары, "К" пісала ў №20. Цяпер зробім агляд культурных і калектарных праектаў на адпаведных вэб-рэсурсах.

Аліна САЎЧАНКА

Не кожны культурны праект апырыўся зацікавіць Міністэрства культуры, банкіра ці бізнесмена з тугой кішэняй. Вышэйназваныя структуры ідуць насустрач ініцыятывам ці загадзя паспяховым, ці маштабным, а яшчэ ў некаторай ступені пафасным, гучным. Краўдфандынг пра іншае. Нездарма гісторыя калектыўнага супрацоўніцтва пачалася ў канцы 1990-х са збору сродкаў на тур аднаго мала каму ўжо зараз вядомага брытанскага гурта па Злучаных Штатах Амерыкі. У "нулявыя" на Захадзе краўдфандынгавыя платформы раслі як грыбы, а пакідалі пасля сябе суквецці ўвасобленых праектаў. У 2011 годзе з'ява прыйшла і ў Беларусь. Сёння ў нашай краіне можна назваць тры галоўныя пляцоўкі па ажыццяўленні і творчых планаў супольнасць.

"Вулей" зараз — гэта 177 праектаў, яшчэ нерэалізаваных і ўжо запушчаных у масы. З найбольш нашумелага: менавіта дзякуючы гэтаму краўдфандынгу месці таму ў вёсцы Каптаруны адбыўся дэбютны кінафэст "Хранатопь. Абнуленне". Дарога, пражыванне, майстар-класы і лекцыі, творчыя сустрэчы — куратары "Хранатопа" ўсведамлялі, што ўласнымі сіламі падзею наўрад ці запушчаць. А дзякуючы 44 спонсарам каманда сабрала каля 5 тысяч беларускіх рублёў (прыблізна 2,5 тысячы долараў) і правяла фестываль. Сістэма ўкладання грошаў у такія праекты празрыстая. Аўтары падрабязна распісваюць сваё бачанне, свае патрэбы, адказваюць на пытанні і, што важна, рыхтуюць падзякі. У выпадку з "Хранатопа" гэта былі і запрашэнні на сам фестываль, і нумары часопісаў "rARTisan", і прадастаўленне на пракат відэатэхнікі. Кожны праект мае на мэце свае ўласныя формы падзякі. Балазе, падтрымку аказваюць часцей за ўсё не зусім выпадковыя людзі, а аматары дадзенага віду мастацтва, пэўных асобаў, жанраў. Карацей, зацікаўленыя ў паспяховай рэалізацыі персоны.

Такім жа чынам у хуткія тэрміны былі сабраны грошы на выданне скандальнай кнігі "Асяржона, Марцаў!" Сашы Раманавай пра міжскія 1990-я. 420 спонсараў залічылі на кошт праекта суму, якая на 20 працэнтаў перавышала неабходную. (Дарэчы, у такім выпадку "лішнія" грошы вяртаюцца да ахвярадаўцаў, апроч адмыслова пазначаных выпадкаў). На іншыя кніжныя выданні сродкі на "Вуллі" збіраюцца больш павольна: на "Баль у падвале" Ніка Наско, "паэму пра геніяў, якія стварылі гэты свет, а ён іх адпрэчыў", на кнігу "1813" Уладзіміра Садоўскага, напісаную ў жанры зомбі-апакаліпсіс пра барацьбу Міхала Клеафаса Агінскага з пачварамі і гэтак далей.

Пакуль што не асабліва ахвотна збіраюцца грошы на новае кіно Андрэя Курэйчыка "Party-zap=фільм", заяўленае як "першая беларуская маладзёжная прыгодніцкая камедыя пра тое,

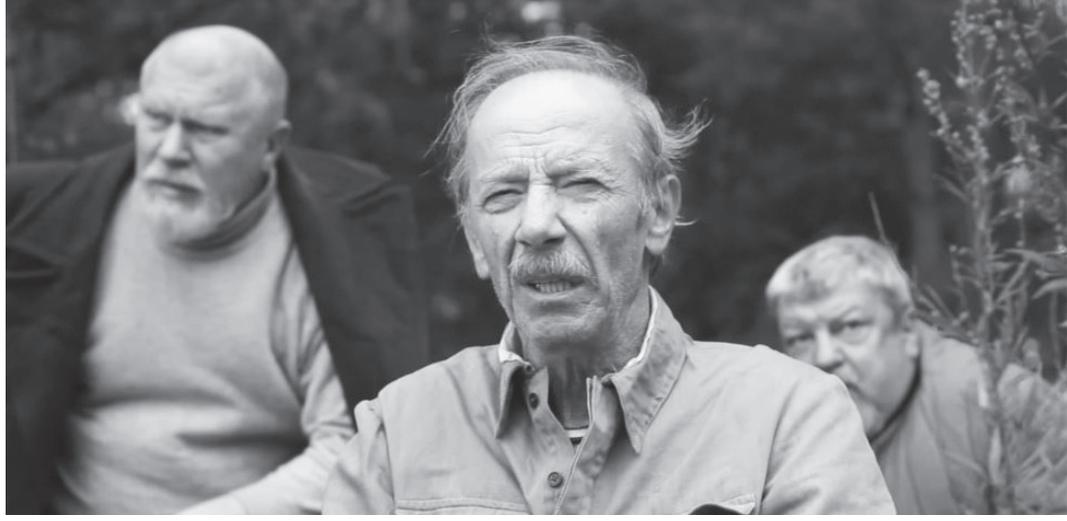
як хутка зарабіць шмат грошай у гэтай краіне". Ёсць нават нешта сімвалічнае ў тым, што адбываецца. Курэйчыку патрэбны 15000 беларускіх рублёў (7,5 тысячы долараў), за 8 дзён аўтар павінен сабраць амаль 80% ад гэтай сумы. Затое праект акцёра Аляксандра Ждановіча (вядомага многім як тэлевізійны персанаж Маляваніч) больш сціплы па бюджэце, але глыбокі па змесце: акцёр паспяхова сабраў 50 старых беларускіх мільёнаў на тэхнічнае забеспячэнне для свайго інклюзійнага спектакля "Маленькі прынец". Абсалютна няма сумневу, што знойдзе неабыхавых і новы, чацвёрты, альбом гурта "Akute", якому патрабуецца 5 тысяч беларускіх рублёў (палова з іх ужо сабрана).

толькі 11% ад патрэбнага: тым часам аўтары стаяць за захаванне традыцый у гэтай святочнай сфэры праз стварэнне спецыяльнай фабрыкі, якая ўжо мае назву "Снежань". 8 з 43 падзадач выканана ў праекце стварэння копіі Крэўскага замка ў маштабе 1:10. Амаль па ўсіх пунктах патрабуюцца валанцёры ды матэрыяльная падтрымка, пачынаючы з распаўсюджвання рэкламы і заканчваючы набыццём будаўнічых матэрыялаў, планіроўкай і, непасрэдна, самім будаўніцтвам. Агульную суму нават цяжка сабе ўявіць, але 18% работ ужо выка-

дапамогу ў 14 тысяч рублёў, другія — 8. Справа лепш ідзе ў значна больш папулярнага "Мутнаевока" — 40% "ад касы". 25-хвіліннае кіно пра вікінгаў "На грані смерці", сцэнарый да якога напісаў выпускнік Акадэміі мастацтваў, каскадзёр са стажам Аляксандр Гялейша, чакае ад аматараў гістарычнага жанру 5 тысяч долараў. Барысаўская івэнт-супольнасць просіць прадаставіць ім лёгкую аўтаномную аўдыякалонку і зручныя радыёмікрафоны для таго, каб на вуліцах свайго горада яны маглі праводзіць адкрытыя ўрокі гістарычнага танца. Каштаваць

Тым часам

Калі рыхтаваўся нумар, з'явілася абвестка пра збор 8 тысяч рублёў на ўсталяванне ў сталіцы мемарыяльнай шыльды народнаму пэту Беларусі Рыгору Барадуліну на доме па адрасе Мележа, 4, дзе ён жыў доўгі час.

Кадр з трылера да фільма "Народныя месціўцы".

На што просіць культурны краўдфандынг

Творчыя авансы?

Кадр з трылера да фільма "Маленькі прынец".

Адна з ілюстрацый да кнігі "1813" Уладзіміра Садоўскага.

Дарэчы

У фінале сёлетняга, сёмага па ліку, конкурсу сацыяльных праектаў "Social weekend" быў падтрыманы праект "Сцежкамі Міколы Тарасюка", які ініцыявала загадчык аддзела традыцыйнай культуры Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтра Ларыса Быцко. Дзякуючы падтрымцы будзе працягвацца захаванне і папулярызаванне спадчыны знакамітага народнага майстра краіны з вёскі Стойлы на Пружаншчыне. Праект атрымаў на конкурсе прыз глядацкіх сімпатый і 24,5 мільёны недэнамінаваных рублёў у намінацыі рэгіянальных праектаў.

На краўдфандынгавай платформе "Talaka" таксама кіпіць дзейнасць. Грошы збіраюцца і на выставу "Кандэнсат" фатографы Сяргея Гудзіліна ў прасторы "ЦЭХ" (яна стане першай у шэрагу фотапраектаў). Кінапраект нацыянальнага маштаба "Неруш" Паўла Герасімовіча — гэта задуманае поўнаметражнае фэнтазі на аснове беларускіх паданняў. Пра фільм як прадукт пакуль што нічога не вядома: хто стаў аўтарам сцэнар'я, хто выканае ролі, выступіць кампазітарам і г.д. Але платформа запусціла, што работа над карцінай актыўна вядзецца. Прыблізны бюджэт праекта — 12 тысяч долараў.

Прыгожая задума па наладжванні вытворчасці навагодніх лялек мае на гэты момант

нана. Самы папулярны праект "Talaka" на гэты момант — беларускамоўны фільм па апавяданні Васіля Быкава "Народныя месціўцы" фатографы Аляксандра Меліхаўца: але шум у інтэрнэце прыныцоўва будучай кінастужцы не дапамагае, пакуль што сабрана толькі 25% сумы, што складае 12 тысяч беларускіх рублёў.

"МаеSens" — гэта краўдфандынгавая платформа, якая працуе не толькі праз налічэнне грошай, але і праз сустрэчы, якія выступаюць на аўкцыён. Такія спатканні, упэўнены стваральнікі "МаеSens", нясуць у сабе не менш карысці, чым матэрыяльная дапамога. З актуальнага на платформе: зборы на запіс музычных альбомаў гуртоў "Nizkiz" і "Мутнаевока". Першыя працы

гэта ўсё будзе не больш за 400 долараў — для краўдфандынга, думаецца, не праблема.

Як бачна, карыстацца паслугамі краўдфандынгавай сістэмы не грэбуюць розныя людзі: і дастаткова вядомыя, і зусім яшчэ піянеры вялікага мастацтва. Але ўсіх іх аб'ядноўвае энтузіязм і сумленны адносіны да народных ахвяраванняў (сама тэхналогія краўдфандынга не дазволіць штосьці прыкрыць, схаваць, выдадкаваць марна). Стварылася ўражанне, што менавіта дзякуючы гэтай сусветна вядомай сістэме беларусаў чакае шэраг дэбютаў у літаратурнай сфэры, кінамаграфіі, музыцы, фатаграфіі, бізнесе. Трэба быць гатовымі і да правалу з боку творцаў, але яны не павінны расплачвацца за гэта крывёй і галавамі, бо ў нашай краіне нават спробы нешта зрабіць многія каштуюць. Сама тэндэнцыя змяніць, прыўнесці новае, быць авантурыстам — ухвальная. Тым больш краўдфандынг не патрабуе вялікіх укладанняў, а працуе па прыныцы творчых авансаў.

Рэдакцыя плюс...

"Navi" у значэнні "індзі"

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 8 — 9.)

АЛ.: — Галоўнае, што я хацеў бы сказаць іншым музыкантам — як мага больш адчувайце свабоду ў плане складання музыкі ды свабоду ў светаадчуванні. У мяне ёсць добры прыклад, якраз Андрэй Кацікаў пра тое расказаў. У каледжы "Бэрклі" Джон Маер — вялікі гітарыст — на сваім майстар-класе сказаў: "Не трэба шмат займацца, выходзьце з клаўсаў, тусуйцеся, бярыце ад гэтага жыцця ўсё, а пасля ўсе эмоцыі выкладайце ў музыку". Калі маладыя гурты мне скідаюць сваю музыку ў сацыяльных сетках, нярэдка яна на штосьці падобная. Менавіта адчуванне музычнай свабоды, жаданне зрабіць нешта сваё, не быць падобным ні да каго — самае галоўнае.

— Як пачуваецца ў шоу-бізнесе?

К.Ж.: — У нас такая пазіцыя: мы не імкнемся быць з усімі, мы ўсё роўна стаім трохі асабняком ад шоу-бізнесу.

АЛ.: — У ім шмат надуманага, ненатуральнага. Цяпер прыходзіць новае пакаленне артыстаў, прыходзіць іншая музыка, старыя схемы перастаюць працаваць. Мала надзець вышыванку і праспяваць песню на беларускай мове, толькі ад гэтага залы поўнымі не стануць. Ды і не факт, што публіка паверыць такому выканаўцу. Нават, калі ўсё будзе вельмі прыгожа, усе ў беларускіх нацыянальных сімвалах, і ў песні будзе 56 разоў выкарыстана слова "Беларусь", упэўнены, беларускі глядач, які добра разбіраецца ў тым, дзе штучнае, а дзе шчырае, не павернецца да такога артыста.

— На ваш погляд, сучасная патрыятычная песня — якая яна?

АЛ.: — Паўтаруся: не абавязкова крычаць слова "Беларусь", каб прадаманстваць свой патрыятызм. Можна напісаць песню, у якой будзе распаведзена простая гісторыя пра каханне беларускіх хлопчыка і дзяўчынкі, і любові да радзімы ў ёй будзе не менш. Такага кшталту "схаваны" патрыятызм значна больш каштоўны.

— Ці плануеце вы зноў удзельнічаць у адборы да "Еўрабачання"?

К.Ж.: — Думаем над гэтым. Ёсць меркаванне, што беларускія артысты, якія паўдзельнічалі ў адборы на "Еўрабачанне", быццам спыняюцца ў сваім творчым развіцці. Таму ёсць страх, што калі мы патрапім туды, усё спыніцца. Але, калі паедзем на конкурс, то толькі з беларускай мовай, каб пачулі еўрапейцы, як гучыць сучасная Беларусь.

АЛ.: — Мы казалі, што калі ў нас з'явіцца песня, якую можна будзе прапанаваць менавіта на "Еўрабачанне", то тады паспрабуем на яго прабіцца. Такая песня з'явілася.

— Хто ваша аўдыторыя?

АЛ.: — Збольшага — студэнты, але прыходзяць і дарослыя людзі ва ўзросце маіх бацькоў. Пасля канцэртаў яны падыходзяць і дзякуюць нам. Вельмі прыемна, што такая аўдыторыя ёсць на кожным выступленні. Неяк у нас быў канцэрт у Баранавічах, пасля яго да нас падышла дарослая пара, мужчына вельмі саромеўся, а жанчына сказала: "Ой, дзякуй вам вялікі, мы так даўно не цалаваліся!" Мужчына ўвесь пачырванеў. Аказваецца, яны сядзелі блізка да нас, трымаючыся за рукі, слухалі і прыгадвалі сваё студэнцтва. Для мяне іх эмоцыі былі сапраўдным падарункам, я пераканаўся, што мы робім нешта слушнае.

— Адна з характарыстык вашай творчасці — шчырасць. Што вы хочаце сказаць сваімі песнямі людзям?

АЛ.: — Што трэба дарыць адзін аднаму дабро, любіць адзін аднаго. У адной з нашых песень ёсць такія радкі: "Мы просыпаемся для новых ідэй, мы просыпаемся, чтобы любіць друг друга. Когда-нибудь наступит день, когда я скажу тебе, что это всё, что мне нужно". Самае важнае, што ёсць у чалавека, з чым ён і ідзе па жыцці, — каханне і ўлюбёная справа.

К.Ж.: — Мы пазіцыянуем сябе як музыка Сонца — так і ёсць насамрэч: шмат хто казаў, што адчуваюць нашу музыку таксама!..

Пытанні задавалі Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Пётра ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Яўген РАГІН, Вольга РОПАТ, Сяргей ТРАФІЛАЎ, Ганна ШАРКО

Адбыўся доўгачаканы арт-кірмаш "Арт Базэль", які праходзіць штогод, пачынаючы з 1970-га ў Базэлі. І сёлета тут былі прадстаўлены галерэі з 33 краін свету. Карэспандэнт "К" даведаўся, хто з беларусаў наведваў падзею, і задаў гэтым асобам некалькі пытанняў. Адкавалі ж на нашы распыты: мастак з Гродна Сяргей ГРЫНЕВІЧ, куратар галерэі-кватэрніка "Мастацкі маёнтак" Вольга КЛІП і дырэктар галерэі "Кніжны салон" Ала ЗМІЕВА.

"Арт Базэль": дух часу — відэаарт

Вольга РОПАТ

Ці не расчараваліся ў сёлетнім нападуненні арт-кірмашу? Што ў ім здзівіла?

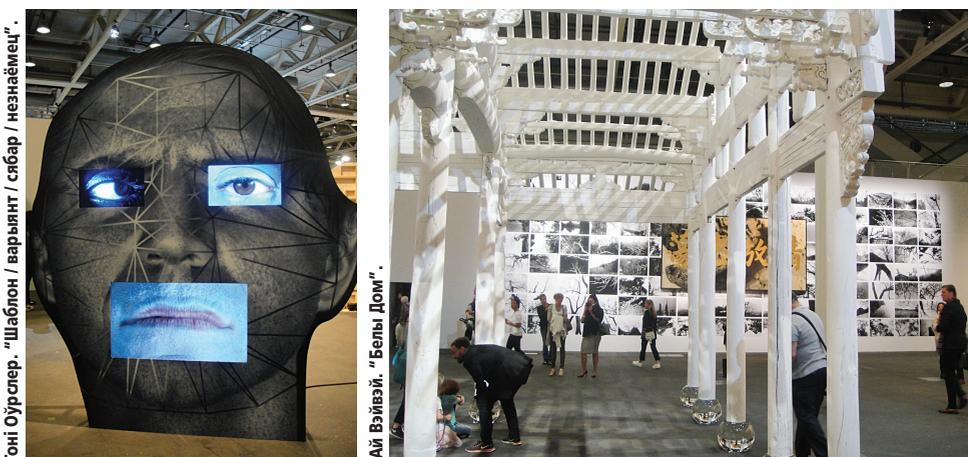
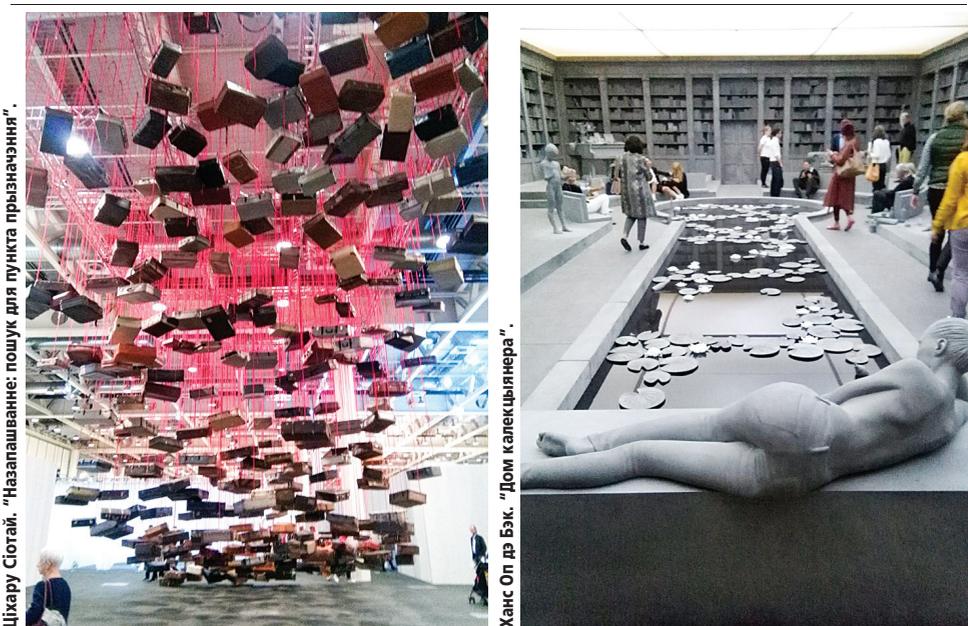
С.Г.: — Чаму я павінен расчаравана? Збольшага ўсё спадабалася. Я ўжо некалькі разоў быў на "Арт Базэлі". Асноўны традыцыйны павільён выглядаў як заўсёды густоўна — прадстаўлены лепшыя галерэі свету з зоркамі мастацтва. Але тры гады таму ён быў крыху іншым. "Пакліканне" "Unlimited", на мой погляд, паказваць "радыкальныя" праекты. А сёлета такіх твораў аказалася менш, і нават сётое можна павесіць на сцяну, што рэдка здарэцца. Здзівіла, што ў сярэдзіну па запрашэннях людзей было больш, чым у пятніцу. Думаў, атрымаецца надарот.

В.К.: — Я не расчаравалася. На дадзеным этапе глядачу з Беларусі большага чакаць нельга — там такі аб'ём і такая якасць, прычым ва ўсім, пачынаючы ад твораў і заканчваючы іх падачай. У нас падобных праектаў ніколі не было, і думаю, не надта хутка яны з'явяцца. "Арт Базэль" займае экспазіцыйную плошчу каля 10 гектараў. Канешне, ёсць творы, якія менш падабаюцца, некаторыя з іх нават спецыялісты адзначаюць у меншай ступені. Так, паралельна ў гэтым жа горадзе праходзяць і іншыя актыўнасці, якія прадстаўляюць крыху іншы фармат мастацтва. Напрыклад, кірмаш Скоўпа мае некалькі спрощаных від і больш даступны масавы глядачу. Тут дастаткова маладыя галерэі, якія не ўваходзяць у "топавы" сегмент. Альбо кірмаш Лістэ, які таксама прадстаўляе маладое мастацтва. Неспрактыкаванаму воку цяжка ўспрымаць той кантэнт, які яны прапануюць. Але мы ўсім прызваіцца да таго, што больш за 100 гадоў тэхніка не мае значэння, — усё вырашае талент.

А.З.: — На гэтым "Арт Базэлі" было прадстаўлена і афрыканскае мастацтва, крыху лацінаамерыканскага. Паколькі кірмаш — міжнародны, то ён не мае нацыянальнага аблічча. Але калі праходзіць пад-

Ці "свеціць" беларускім галерэям прыняць удзел у мастацкім кірмашу?

обная падзея яшчэ і ў Мажамі або ў Ганконгу, яна мае лакальную "афарбоўку". Лічыцца, прынамсі, што тая куратары, якія ўдзельнічаюць у трох рэгіёнах, не даюць адных і тых жа мастакоў для розных аўдыторый. Была я ўражана тым, наколькі маштабна быў прадстаўлены відэаарт. У нас гэты асобны від мастацтва не зусім развіты. Так, Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў іншы раз робіць праекты. Нядаўна яшчэ і на адной персанальнай выставе ў Па-

лацы мастацтва бачыла інсталляцыю з відэа.

Якія тэндэнцыі прасочваліся сёлета?

С.Г.: — Усё — як заўсёды. Магчыма, сапраўды, больш відэаарта. У боксы, дзе ён дэманстраваўся, чарга была такая вялізная, што і не хацелася стаяць у ёй. За тыдзень немагчыма там усё абысці!

В.К.: — Асаблівую ўвагу надала сектары "Unlimited" з аб'ектамі буйнога фармату. Запомніўся "Дом калекцыянера-

ра" бельгійскага скульптара Ханса Оп дэ Бэка, а таксама чамаданы, падвешаныя да столі, японскай мастачкі Ціхару Сютай, якія займаюць каласальную прастору і не могуць не застацца незаўважымымі. Мастакі з Мексікі і Польшчы — Рафаэль Ладзічэра і Кшыштаф Вадзічка, прадставілі інтэрактыўны праект, які ўяўляе з сябе памяшканне з усталяванымі відэакамерамі. Наведвальнікі такім чынам пастаянна знаходзяцца "пад назіраннем".

На маю думку, гэта — актуальны праект пра сучасны свет.

А.З.: — Новы ўзровень мастацтва, вялікая колькасць аўтарскіх тэхнік. Што заўважыла: людзі спыняюцца каля цікавых, якасных работ. Самы шыкоўны твор, на мой погляд, — калаж з насякомымі "Апошняе каралеўства" Дэм'ена Хёрста, прадстаўлены легендарнай галерэяй. Кітайскі мастак і архітэктар Ай Вэйвэй удала з'яднаў мастацтва і філасофію ў арт-аб'екце "Белы Дом", зрабіўшы яго адначасова вечным і актуальным.

Як вы лічыце, ці ёсць шансы ў беларускіх галерэі прыняць удзел у "Арт Базэлі"?

С.Г.: — Калі быць рэалістам, то ў бліжэйшай будучыні — не. Для гэтага патрэбны, па-першае, годны праект, а па-другое, — добры фінансавы складнік. Магчыма, калі-небудзь і з'явіцца праект або галерэя, якая "раскручвае" зорка мастацтва. Так, апошнія пяць гадоў расійскія галерэі не прадстаўлены, толькі расійскія мастакі — Ілья Кабакоў і Павел Паперштэйн, якімі займаюцца замежныя галерэі. Што да фінансаванага складніку, то павільёны каштуюць дорага. Галерэя Гагасян, напрыклад, можа сабе дазволіць і з 3 — 4 боксы. У нас няма такога мастака, каб адной прададзенай карцінай акупіць кошт бокса. Няма і мецэнатаў сур'ёзных.

В.К.: — На Лістэ трапляюць 80 галерэй зусяго свету, і гэта галерэі, якія займаюцца сваім развіццём, паспяхова ў камерцыйным плане, і пры гэтым прадстаўляюць яны актуальнае мастацтва, працуюць у міжнародным фармаце. У іх ёсць мастакі, якія яны актыўна "прасоўваюць" не толькі на сваёй пляцоўцы. А пра "Арт Базэль" і марыць сёння нікому не даводзіцца. Арэнда малады галерэянага стэнда каштуе каля 30 — 40 тысяч еўра. Якая мінская галерэя можа сабе гэта дазволіць?.. Хочацца спадзявацца, што ў будучыні мы зможам убачыць сваіх удзельнікаў, але ў тым выпадку, калі будзем займаць актыўную пазіцыю ў гэтым кірунку. Добра, калі, напрыклад, праз два гады якая-небудзь з беларускіх галерэй сапраўды прыме ўдзел у адным з базэльскіх шоу. Трэба спрабаваць разумець, чаго яны хочуць, а гэта можна ўсвядоміць метадам "спроб і памылка", бо адзінай канцэпцыі таго, як патрапіць на сусветны арт-рынак, няма. Тут і адпаведная доля поспеху павінна быць.

А.З.: — У нас ёсць шансы ўдзельнічаць, бо сектар Лістэ — для маладых галерэй. Ён прадстаўляе канцэптальнае мастацтва, дае шансы пляцоўкам і мастакам. Для нас гэта не закрыты шлях. Я б нават сказала — адзіны. Іншае пытанне, наколькі мы адпавядаем міжнароднаму фармату. На мой погляд, ні адна беларуская галерэя сёння не дацягвае да таго ўзроўню, каб удзельнічаць у Лістэ.

Галерэя павінна мець канцэпцыю і асаблівую падачу твораў. Як мне падаецца, практычна ўсе галерэі ў нас выглядаюць як мастацкі салон, няма галерэй, скажам, у еўрапейскім і міжнародным разуменні, што звязана з недахопам прафесіяналаў — галерыстаў і куратараў.

Наша задача, па-першае, быць падрыхтаванымі да ўспрымання тых тэндэнцый, якія існуюць у свеце. Па-другое, патрэбна прафесіяналізм у падачы работ. Так, у 2015 годзе ўпершыню былі прадстаўлены галерэі з Філіпін і Сінгапура. Яны ўвайшлі ў гэтую міжнародную арт-прасторы, і ўсё добра склалася...

На якіх аўтараў замежныя галерэі робяць стаўку? Хто з беларускіх твораў, на ваш погляд, можа патэнцыйна прыняць удзел у падобнай экспазіцыі?

С.Г.: — Замежныя галерэі робяць стаўку, у першую чаргу, на правяраных аўтараў: зоркі сучаснага мастацтва і класікі мадэрнізму. Не апошні складнік тут і патрыятычны фактар — пры любой магчымасці аддаюць перавагу "сваім". З гэтай самай прычыны я не бачу магчымасці ўдзелу нашых мастакоў у імпрэзе. Па-першае, абмежаваныя фінансавыя магчымасці нашых галерэй, па-другое, — адсутнасць мастакоў, вядомых у свеце. Былі, праўда, прыклады ўдзелу нашых аўтараў у паралельных праграмах "Арт Базэлю".

В.К.: — Варта разумець, што той жа "Арт Базэль" падзяляецца на некалькі сегментаў, таму атрымаць пэўны вынік няпроста. Яны вышукваюць мастакоў, якіх забылі ў апошнія 30 гадоў, вышукваюць мастацтва з 1970-х і яго пасляхова дэманструюць, і пэўная цікавасць ёсць з боку куратараў, музейных супрацоўнікаў і калекцыянераў. Палову першага паверха займаюць нямецкія экспрэсіяністы, Парыжская школа. Таксама моладзь заўсёды прыцягвае ўвагу галерыстаў і ўдзельнікаў арт-кірмашу. Якое гэта мастацтва? Актуальнае, якое ставіць перад сабою сацыяльныя пытанні... Не магу зрабіць адназначны вынік, на які кантынгент рабіць стаўку: у 240 галерэй ёсць свае фарматы. Напрыклад, прымала ўдзел амаль 70-гадовая мастачка, якая ў 1970-х была забытая, але застаўся вялізны архіў яе работ, і адна з галерэй прадстаўляла яе творчасць на кірмашу. І зараз творчасцю гэтай мастачкі зацікавіліся музейшчыкі і галерэйшчыкі. Што да беларусаў, то трэба падумаць. Складанае пытанне.

А.З.: — Так, мастак з Гродна Яўген Рамашоў, які зараз жыве і працуе ў Парыжы, вельмі перспектыву ў гэтых адносінах. Яшчэ адзін таленавіты творца з Гродна — Эміль Зянько. Ён робіць актуальныя работы такога кшталту, якія бачыла ў "Арт Базэлі".

Фотаўніверсітэты

— Першая мая камера — гэта "Цайс-ікон", якую набыў бацька для старэйшых братоў. Другая — "ФЭД" з аб'ектывам "двойка", фокусная адлегласць — 50 міліметраў, — Міхась Канстанцінавіч дакладна ўзнаўляе першыя апараты. — Далей была нямецкая "Эзакта", трохі не "ад'юсіраваная", потым ужо іншыя... Мне давалося многа займацца фатаграфіяй і па працы. Пераздымалі чарцяжы да справаздачы. Досыць складана было. Асвятляльнікаў не мелі, і мы іх зрабілі самі — два высокія парабалічныя з алюмінію, з чатырма лямпамі па 150 Вт... На гэтым і вучыліся. Потым узяўся за стэрэаздымкі, мікрафатаграфіі, — і набываў ужо адпаведную апаратуру.

Перад намі — вялізныя чорна-белыя фатаграфіі фармату АЗ. Добра надрукаваныя, якасныя: партрэты, замалёўкі, рэпартажы, пейзажы... Чарцяжоў не трапляецца. "А стэрэаздымкі?" — "Пра гэта — трохі пазней", — абяцае наш субяседнік.

Як распавёў Міхась Канстанцінавіч, яго настаўнікам фатаграфіі можна лічыць таленавітага фізіка-оптыка Барыса Бойку, які ў свой час праходзіў пераддэдыпломную практыку ў лабараторыі электрафізітэха, дзе пачынаў працу і спадар Міхась. Веды тэорыі фатаграфавання, апрацоўкі плёнак ад будучага акадэміка пайшлі на карысць і будучаму доктару навук. "А так — вучыўся збольшага на практыцы", — кажа ён.

Ніколі не прасіў пазіраваць

Вось тут самае цікавае і распачынаецца, бо тая практыка — гэта фатаграфіі сям'і, сяброў і калег, бліжэйшага атачэння Міхася Канстанцінавіча. А гэта і асобы, вядомыя большасцю па школьных падручніках. І захаваныя выявы тых людзей ва ўласным доме, на працы, на прыродзе — у нязмушанай абстаноўцы, карацей. Тым фотаздымкі фатограф Міцкевіча і адметныя, што заўважны позірк чалавека, які глядзіць на блізкіх. І такі позірк дэманструе іх чалавечнасць, натуральнасць, прыгажосць, а часам нават слабасць.

— Вось гэта партрэт нашага акадэміка Фёдара Фёдарова, сына Янкі Маўра, — Міхась Канстанцінавіч паказвае нам шыкоўны фотаздымак брата сваёй жонкі Наталлі Іванаўны, дачкі Маўра. Іх шлюб — гэта асобная гісторыя, але зараз спадар Міхась канцэнтруецца на фатаграфіі, якая зроблена амаль у манеры Аляксандра Родчанкі — фокус трохі зверну.

— Не натхняліся Родчанка? — цікавімся.

— Не. Сам. Інтуітыўна. Я вам прызнаюся, што ў мяне 30 альбомаў фатаграфій. Ёсць здымкі тых часоў, калі я ездзіў на Алімпійскія гульні ў Італію ў 1960-м, на канферэнцыі ў Аўстрыю, Румынію, а таксама ў Югаславію, і па Беларусі нямала запапасілася добрых кад-

"Амаль усе мае даваенныя здымкі не захаваліся", — і тым не менш наш суразмоўца прыносіць дзве торбы з вялікага фармату адбіткамі. Вось так і захоўваюцца часам унікальныя сведчанні гісторыі — у партфелях, куфрах, скрынках, у пакетах... А адкрыеш архівы — і не пазнаеш у кадрах знаёмых постацяў. Вось на імпрэзе Іван Шамякін, Максім Лужанін, Заір Азгур, вась Янка Маўр — у прыватнай абстаноўцы, а вась — Якуб Колас у форме палкоўніка... Гаворка — пра сямейны архіў Міхася Канстанцінавіча Міцкевіча — малодшага сына народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Наш герой — доктар тэхнічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, які захапіўся фатаграфіяй у школьныя гады і здымаў на працягу ўсяго жыцця. Сёння ў Міхася Канстанцінавіча, бадай, адзін з найцікавых сямейных альбомаў краіны, які дае магчымасць пазнаёміцца з жыццём беларускай інтэлігенцыі цягам некалькіх дзесяцігоддзяў.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Чалавек з фотакамерай

Міхась Міцкевіч са зробленым ім партрэтам бацькі, на якім Колас бліжэй да свайго натуральнага стану.

"Ваенны" Колас: маршал літаратуры ў форме палкоўніка. Прыкладна 1953 год.

Міхась Міцкевіч — пра сваё захапленне

Іван Шамякін, Максім Лужанін і Заір Азгур. Прыкладна 1978 год.

раў... Неяк у 1950-х мастак Яўген Ціхановіч, які працаваў у "Вожыку", паглядзеў мае фота і кажа: "Як у вас правільна складывана". А я нават не задумваўся над гэтым.

Спадар Міхась дастае новы твор.

— А вось гэта, як кажуць, "соображают на троих" Шамякін, Лужанін і Азгур, — прадстаўляе прысутных у кадры на мерапрыемстве.

— Міхась Канстанцінавіч, гэта пастаноўка? — пытаемся.

— Ніколі не прасіў людзей пазіраваць, — адказвае фатограф. — Хадзіў, назіраў, і, калі бачыў, што не звяртаюць увагі на мяне, — здымаў. А калі фатаграфуеш і цябе заўважаюць — напружана глядзяць тады. Здымкі ж атрымліваюцца нецікавымі.

— А гэта ўжо вечарына пасля таго, як адкрывалі філіял музея на Стаўбцоўшчыне, — працягвае

Дзядзькі Міхася Міцкевіча: Міхась і Іван. Прыкладна 1956 год.

Пасля адкрыцця філіяла музея ў Смольні ў Міцкевіч і Пятрусь Броўка.

паказваць сваю калекцыю сын беларускага класіка, — Броўка, мой брат Даніла, Глебка, Слесарэнка, і галава Лужаніна відаць...

Задумены

— А ваш бацька любіў фатаграфавання?

— Не, не любіў. Для яго фотакарэспандэнты былі як мухі-назоль. Але, калі я здымаў, то "даваўся". Вось гэта, дарэчы, рэдкі здымак. Прыязджаў сябра брата Віталь Філіповіч, ваенны, я зняў з яго "скуру" палкоўніцкую, адзеў бацьку: "Давай цябе сфатаграфую!" Вось тут здымаў, ля ўваходу ў цяперашні музей — тады наш дом... — на фатаграфіі нечаканы Колас у ваенным.

— І як ставіўся да вашага захаплення Канстанцін Міхайлавіч?

— Спакойна. Ён быў заняты сваімі справамі. Можна, я так прывык. Памятаю, што калі жылі ў Ташкенце, то ў інтэрнаце размясціліся побач са слыннымі акадэмікамі: Струвэ, першы рэктар БДУ Пічэта, філолаг Шымароў, — багата цікавых людзей... Я глядзеў і думаў тады: якое ж нецікавае ў іх жыццё! Увесь час сядзяць і працуюць! Тады 16 — 17-гадоваму мне так падавалася. У той жа час я бачыў, што гэта такая веліч, што дасягнуць такой вышыні нельга. Па-сутнасці, напэўна, і не дасягаеш. Але калі працаваць усё жыццё ў адным кірунку, усё ж такі чагосьці дабіваешся, — кажа нам спадар Міхась, які сам з'яўляецца аўтарам 20 вынаходніцтваў у галіне апрацоўкі металаў.

— А гэта дзядзькі, — дэманструе чарговы твор фатограф. — Дзядзька Міша, матчын брат, скажам, жыў пад Масквой. Вельмі цікавы чалавек. Можна сказаць, у яго я вучыўся адносінам да людзей. Ён кожнаму ўмеў сказаць штосьці прыемнае, пажартаваць, хоць жарты яго не заўсёды былі выдатнымі, адзначу, але людзі заставаліся задаволенымі. Падчас вайны ён арганізаваў на калектыўных правах млын, і малолі ўсё, што было: віку, авёс... Ад памолу яму пакідалі працэнт. З таго працэнта ён завёў кур — сто штук. І з яек, што птушкі неслі, сям'я і жыла. Дзядзят абумлі-адзелі. А вась адукацыі ён не меў. Другі яго брат, Іван, усё жыццё правёў у Вільні. У радзіне, дарэчы, толькі адзін дзядзька — Аляксандр Каменскі — скончыў Казанскі ўніверсітэт, але яго арыштавалі ў 1938-м. Гэта быў чалавек неверагодна цудоўны! Дырэктар архіва Патанін пісаў, што яго арыштавалі, каб выбіць паказанні супраць "нацыянал-фашыста" Коласа. Пяць гадоў далі. Выслалі на лесапавал, дзе ён у 1941 годзе адмарозіў нагу. А інваліды дзяржаве былі непатрэбныя...

— На якім партрэце ваш бацька бліжэй, як кажуць, да натуральнага для яго стану?

— Вось на гэтым, — дастае Міхась Канстанцінавіч фотаздымак з выявай Якуба Коласа. — Такі задумены...

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ*г. Мінск, вул. Леніна, 20.**Тэл.: 327 45 62.***Экспазіцыі:**

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."

- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."

- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.". (У рамках экспазіцыі дзейнічае выстава **"Вялікая Айчынная вайна ў мастацтве"**,

прывесчаная 70-годдзю Вялікай Перамогі.)

- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."

- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."

- Рээкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя"**.

Выставы:

- Выстава **"Сучасная Беларусь вачыма мастакоў"**

(творы мастакоў розных пакаленняў, розных творчых памкненняў і кірункаў) — да 21 жніўня.

- У рамках праекта працуе выстава **"Крохкая прыгажосць"**, на якой прадстаўлены экспанаты з калекцыі музея вытворчага рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства "Барысаўскі хрустальны завод імя Ф.Э. Дзяржынскага", створаныя з пачатку XX стагоддзя да нашых дзён.

- Выстава **"Школа класікаў. Беларускае і рускае мастацтва XIX–XX стагоддзяў"** (больш за 80 твораў жывапісу і графікі) — да 7 жніўня.

- Выстава **"Рэпліка прыгожага"** (злепкі скульптуры, створаныя ў майстэрні-атэлье Луўра) — да 1 верасня.

- У рамках выставы праводзіцца серыя лекцый, якія чытаюцца на працягу ўсяго лета, кожную сераду а 17-й гадзіне.

- Выстава Мікалая Дубровы **"Зямля палеская"**

(прадстаўлена больш за 20 твораў жывапісу ў жанрах пейзажа, партрэта і тэматычнай карціны з калекцыі аўтара) — да 29 жніўня.

- На плошчы Свабоды праходзіць выстава партрэтаў легендарных мінчан **"Свабодны музей: гарадскія легенды"** (размешчана 20 рэпрадукцый шэдэўраў партрэтнага жывапісу з калекцыі музея) — да 30 верасня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-Й ПАЛОВЫ XIX ст."*г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.***Пастаянныя экспазіцыі:**

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

- Выстава **"Жыццё і творчасць Мельхіёра Ваньковіча"** — да 30 жніўня.

- Выстава літаграфій **"Памятныя мясціны Беларусі ў творчасці Напалеона Орды"**

з фондаў музея — да 30 жніўня.

- Кожную пятніцу і суботу з 17.45 да 21.00 у дворыку дома-музея адбываецца танцавальны Open air і бясплатны майстар-клас для пачаткоўцаў "з нуля".

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ*Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.*

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава **"Давыд-гарадоцкі**

роспіс" з прыватнага збору А.М. Арлова, аднаго з першых даследчыкаў феномену "цікетак" — да 4 верасня.

- Кожную суботу ў 12.00 у музеі праходзяць майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў, саломкапляценні і роспісе яек.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ*г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.**Тэл.: 226 09 22.***Экспазіцыі:**

- Абноўленая экспазіцыя **"Старажытная Беларусь"**.

- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".

- "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст."

Выставы:

- Выставачны праект **"Ад рымскага дынарыя да беларускага рубля"**.

- Выстава фотамастачкі Марыны Бацюковай **"Сула. Непарыўнае"** — да 11 верасня (у дворыку музея).

- Фотавыстава **"Кола часу"** (Беларуская вёска. 60 — 90-я гады XX стагодзя) — да 7 жніўня.

- Выстава мініяцюрных скульптур Маргарыты Дабрынінай **"Карабель дурняў"** — да 2 верасня.

- Інтэрактыўны праект **"Лазеры лабірынт"** — з 11 жніўня.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП*г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.***Экспазіцыі:**

- "Мінск губернскі ў канцы XIX — на пачатку XX стст."

- "І з'езд РСДРП у асобах".

- "Жандарскі вышук у царскай Расіі".

- "Гісторыя Дома-музея І з'езду РСДРП".

- Выстава **"Свет савецкіх салдацікаў"**.

- Выстава **"1950 — 1960: адценні чырвонага"**, прысвечаная савецкаму перыяду ў гісторыі нашай краіны, — да 14 жніўня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ*г. Мінск, вул. К.Маркса, 38.**Тэл.: 327 46 12.*

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава **"Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь"**.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ*г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.**Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.***Экспазіцыі:**

- "Геалогія і палеанталогія".

- "Сезонныя змены".

- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".

- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".

- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".

- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".

- Персанальная фотавыстава Аляксандры Пяхота **"Падарожжа дадому"** — да 5 верасня.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава **"Экзатычныя жывёлы свету"** — да 5 верасня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава **"Экзатычныя жывёлы свету"** — да 5 верасня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава **"Экзатычныя жывёлы свету"** — да 5 верасня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

г. Мінск, вул. Казінца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.

- Выстава **"Экзатычныя жывёлы свету"** — да 5 верасня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

- Незвычайны атракцыён **"Стужкавы лабірынт"** — да 31 снежня.

- "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

- **ГАСЦЁУНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА**

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.

Майстар-класы:

- **Дэкупаж** для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й.

- **Выставы:**

- Выстава **"Напышлівыя кветкі"** — да 31 жніўня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО*г. Мінск, вул. Свядлова, 4.**Тэл.: 327 10 75.***Экспазіцыя:**

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

- Выстава **"Старыя героі — новы свет. Героі беларускіх казак, міфаў і легенд"** — да 28 жніўня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ*г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8.**Тэл: 327 11 66; 203 07 92.**Музей працуе:*

пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава серыі карцін **"Лічбы на сэрцы"** Героя Беларусі, народнага мастака СССР і Беларусі, удзельніка Вялікай Айчынай вайны Міхаіла Савіцкага — да 9 кастрычніка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"*г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.**Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02;**+ 37529 551 80 51,**+37529 190 31 49.**Палацавы ансамбль*

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава **"Археалагічныя знаходкі палаца вялікіх князёў літоўскіх.**

- **Штодзённасць Віленскага двара"** з фондаў

Музея-палаца вялікіх князёў літоўскіх (Вільня) — да 11 верасня.

- Выстава **"Час. Рэчы. Прасы"** — да 18 верасня.

- *Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці*

- Выстава **"Беларусь у абдымках зорак"** — да 3 кастрычніка.

- *Слуцкая брама*

- Інсталіяцыя **"Застыўшыя хвіліны цішыні"** — да 30 верасня.

- *Ратуша*

- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"*г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.**Тэл.: (8-01596) 2 82 91,**(8-01596) 2 82 70.*

- Пастаянная экспазіцыя.

- Выстава **"Уецца веер акрылены"** — да 5 верасня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА*г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.**Тэл.: 294 91 96.*

- **Экспазіцыі:**

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.

- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.

- Тэатралізаваная экскурсія па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.

- Музейна-педагагічны праект **"Крочым у школу разам з Коласам"**.

- Стацыянарная выстава **"У хвалях няспыннага руху: аўтамабільнымі шляхамі Коласа"**.

- У дні летніх канікул музей запрашае на праграму культурна-адукацыйных мерапрыемстваў **"Канікулы ў Доме Коласа"** (па папярэднім запісе).

- Пешая экскурсія **"Мясцінамі Коласа ў Мінску"**

(праводзіцца па заяўках; маршруты могуць змяняцца ў адпаведнасці з пажаданнямі экскурсантаў).

- Выстава работ Міколы Купавы **"Алаіза"** да 140-годдзя Алаізы Пашкевіч (Цёткі).

Акцыі:

- **"Самы лепшы дзень"** (дзень нараджэння ў музеі).

- Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вясялля — у музей!"**

- (па папярэдняй дамоўленасці).

- Музейная творчая майстэрня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ*г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4.**Тэл.: 327 78 66.***Экспазіцыі:**

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.

- **Акцыі:**

- Інтэрактыўны музейныя праграмы

- **"У пошуках папараць-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА*г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.**Філіялы Музея гісторыі горада Мінска***ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА***г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.**Філіялы Музея гісторыі горада Мінска***ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА***г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.**Экспазіцыя:*

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва"**.

- Выстава **"Горад, які мы не бачылі. Мінск на малюнках 1940 — 1950-х"**

(прадстаўлена больш за 50 работ выбітных дойлідцаў, якія сфарміравалі вобраз сучаснага Мінска) — да 11 верасня.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА*г. Мінск, пл. Свабоды, 15.**Тэл.: 321 24 30.*

- **Экспазіцыі:**

- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.

- Рэканструкцыя інтэр'ераў былога сядзібнага дома **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.

- Выстава жывапісу і скульптуры Спартака Аруцюяна **"60 адценняў чырвонага"** — да 7 жніўня.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША*г. Мінск, пл. Свабоды, 2а.**Тэл.: 321 24 30.*

- **Экспазіцыі:**

- **"Мінск у гістарычныя прасторы. Картаграфічны кабінет"**.

- **"Мінск сярод сяброў. Гарады-пабрацімы сталіцы Беларусі"**.

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"*г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8*